

Дорноговь аймаг дахь Төрийн аудитын газар

**УЛСЫН ТӨСВИЙН 2023 ОНЫ ХӨРӨНГӨ
ОРУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ
ХЭРЭГЖИЛТ, ҮР ДҮН**

**УЛСЫН ТӨСВИЙН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТААР ОРОН НУТГИЙН ХЭРЭГЦЭЭ
ШААРДЛАГАД НИЙЦСЭН ТӨСӨЛ, АРГА ХЭМЖЭЭГ ХЭРЭГЖҮҮЛСЭН Ч
ЗАХИАЛАГЧИЙН ХЯНАЛТЫГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ МЭРГЭЖЛИЙН БОЛОВСОН ХҮЧИН
ДУТАГДАЛТАЙГААС ЗАРИМ АЖИЛ ЧАНАРГҮЙ ХИЙГДСЭН БАЙНА.**

АУДИТЫН КОД: ГНАГ-2024/18-ШТА-ГА

2024 оны 4 дүгээр сар

АГУУЛГА:

Товьёог	3
Товчилсон үгийн тайлбар	4
Аудитын зорилт, хамарсан хүрээ, стандарт, арга зүйн талаарх мэдэгдэл	5-6

БҮЛЭГ А. УТХО-аар хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээний зураг, төсөв, ТЭЗҮ, холбогдох тооцоолол, баримт бичгийг үндэслэлтэй боловсруулах шаардлагатай байна.

А.1. Төсвийн тухай хуулиар зураг, төсөв, ТЭЗҮ батлагдаагүй ТАХ-г батлуулан хэрэгжүүлсэн байна.	7-8
---	-----

А.2. Өмнөх оноос үргэлжлэн хэрэгжих ТАХ-ний санхүүжих дүнг Төсвийн тухай хуульд бүрэн тусгасан ч, үнийн өсөлтийн зөрүүний нэмэлт санхүүжилтийг орон нутгийн төсөвт тусгаж баталсан байна.	9-11
--	------

А.3. Зарим төсөл, арга хэмжээний санхүүжилтийг бодит гүйцэтгэлд үндэслэхгүй олгосон байна.	11-13
---	-------

БҮЛЭГ Б. Хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээг хугацаанд нь хүлээн авсан хэдий ч зарим ажил зураг, төсвийн дагуу хийгдээгүй байна.

Б.1. Гэрээний хугацаанд 3 төсөл, арга хэмжээг зураг, төсөв техникийн шаардлагын дагуу хэрэгжүүлээгүй байна.	13-15
--	-------

Б.2. Захиалагчийн хяналт хэрэгжүүлэх мэргэжлийн боловсон хүчин дутагдалтай байгаа нь УТХО-аар хэрэгжүүлсэн төсөл, арга хэмжээний чанарт нөлөөлсөн байна.	15-18
---	-------

Б.3. Бүрэн хэрэгжиж дууссан 13,042.8 сая төгрөгийн өртөгтэй, 3 ТАХ-г НББ-д тусгаагүй байна.	19
--	----

БҮЛЭГ В. УТХО-аар хэрэгжүүлсэн ТАХ нь орон нутгийн ард иргэдийн таатай амьдрах орчныг бүрдүүлэхэд чиглэсэн үр дүнтэй ажил болсон байна.

В.1. УТХО-аар хэрэгжүүлсэн ТАХ-г зориулалтын дагуу ашиглаж байна.....	18-19
---	-------

В.2. УТХО-аар орон нутгийн хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн, иргэдэд чиглэсэн үр дүнтэй ТАХ-г хэрэгжүүлсэн байна.	20-21
---	-------

Дүгнэлт:	22
----------------	----

Зөвлөмж:	23
----------------	----

Холбогдох байгууллагын санал:	
-------------------------------------	--

Санал өгсөн тайлбар:	
----------------------------	--

Хүснэгтийн товъёг:

№	Тайлбар	Хуудасны дугаар
Хүснэгт 1	Хөрөнгө оруулалтын эрх шилжүүлсэн шийдвэр	7
Хүснэгт 2	УТХО-аар хэрэгжүүлсэн ТАХ-ний эх үүсвэрийг баталсан судалгаа	9
Хүснэгт 3	ТАХ-ний зураг, төсөөт магадлалын дүгнэлт гаргуулсан судалгаа	11
Хүснэгт 4	УТХО-аар хэрэгжүүлсэн ТАХ-д олгосон санхүүжилт	12

Зургийн товъёг:

№	Тайлбар	Хуудасны дугаар
Зураг 1	Хүүхдийн паркийн ажил	13
Зураг 2	Хатанбулаг сумын 320 хүүхдийн сургуулийн барилга	14
Зураг 3	Даланжаргалан сумын 15 ортой эмнэлгийн барилга	15
Зураг 4	Сайншанд сумын 50 ортой төрөх эмнэлэг	16
Зураг 5	Замын-Үүд сумын Соёл спортын цогцолбор	16

Товчилсон үгийн тайлбар

Товчилсон үг	Тайлбар
АДБОУС	Аудитын дээд байгууллагын олон улсын стандарт
МУ	Монгол улс
УИХ	Улсын их хурал
ЗГ	Засгийн газар
ЗДТГ	Засаг даргын тамгын газар
ГХБХБГ	Газрын харилцаа, барилга, хот байгуулалтын газар
ОНӨГ	Орон нутгийн өмчийн газар
ХААГ	Худалдан авах ажиллагааны газар
ТЭЗҮ	Техник эдийн засгийн үндэслэл
ХОХБТХ	Хөрөнгө оруулалт, хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн хэлтэс
ТАХ	Төсөл, арга хэмжээ
ОНТАГ	Орон нутаг дахь Төрийн аудитын газар
ТБОНӨХБАҮХАТХ	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хууль
УТХО	Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт
ТЕЗ	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч
ЭЗХЯ	Эдийн засаг хөгжлийн яам
ХНХС	Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд
БХБС	Барилга, хот байгуулалтын сайд
БШУС	Боловсрол, шинжлэх ухааны сайд
СоС	Соёлын сайд
ЭМС	Эрүүл мэндийн сайд
ЗТХС	Зам тээвэр, хөгжлийн сайд
ГИХГ	Гадаадын иргэн, харьяатын газар
ХХААХҮС	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд
ОНХО	Орон нутгийн хөрөнгө оруулалт
ХАА	Худалдан авах ажиллагаа
УТ	Улсын төсөв
УКД	Улсын комиссын дугаар
ХХК	Хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани
НТШ	Нээлттэй тендер шалгаруулалт
ГЕН	Гэрээний ерөнхий нөхцөл
БХТ	Барилгын хөгжлийн төв
АТГ	Авлигатай тэмцэх газар
ОНХС	Орон нутгийн хөгжлийн сан
АИТХ	Аймгийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурал
НББ	Нягтлан бодох бүртгэл
МУИХ	Монгол улсын Их хурал
УОНТХО	Улс, орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалт

Аудитын зорилт, хамарсан хүрээ, стандарт, арга зүйн талаарх мэдэгдэл

Аудит хийх үндэслэл, бүрэн эрх	Аудитыг Төрийн аудитын тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 11.1, 11.5 дахь зүйлийг үндэслэн мөн хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.1-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд УИХ-ын Төсвийн байнгын хорооны 2023 оны 08 дугаар тогтоолд тусгасны дагуу аудитыг хийж гүйцэтгэсэн.
Аудитын зорилт	Улсын төсвийн 2023 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөний хэрэгжилт, үр дүнд гүйцэтгэлийн аудит хийн, дүгнэлт өгч, зөвлөмж боловсруулан, дүнг Үндэсний аудитын газар болон холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд танилцуулахад аудитын зорилго чиглэгдсэн. Аудитын зорилгыг хангахын тулд дараах чиглэлээр аудитыг гүйцэтгэлээ. Үүнд: - Хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээний холбогдох тооцоолол, баримт бичгийг үндэслэлтэй боловсруулж, санхүүжүүлсэн эсэх; - Хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээг хугацаанд нь гүйцэтгүүлж хүлээн авсан эсэх; - Хэрэгжсэн төсөл арга хэмжээ нь төлөвлөсөн үр дүнд хүрсэн эсэх;
Аудитын хамарсан хүрээ	Улсын төсвийн 2023 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөнд тусгагдсан төсөл арга хэмжээг төлөвлөж хэрэгжүүлсэн Төсвийн ерөнхийлөн захирагч, харьяа байгууллагууд, аймгийн ЗДТГ, ГХБХБГ, ОНӨГ, ХААГ зэрэг холбогдох бусад байгууллага, гүйцэтгэгч аж ахуйн нэгжийг хамруулан, төсөл арга хэмжээний төлөвлөлт, ТЭЗҮ, зураг төсөл, магадлалын ерөнхий дүгнэлт, худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөө, тайлан гүйцэтгэгчтэй байгуулсан гэрээ, олгосон санхүүжилт, төсөл арга хэмжээний хэрэгжилт, үр дүнг хамруулан аудитыг хийж гүйцэтгэлээ.
Аудитын арга зүй, шалгуур үзүүлэлт	Аудитыг гүйцэтгэлийн аудитын стандарт АДБОУС-100, 300, 400, 3000-3100, 4000, Монгол Улсын Төрийн аудитын стандарт MNS 6817-5:2020 "Гүйцэтгэлийн аудитын зарчим", MNS 6817-6:2020 "Нийцлийн аудитын зарчим", MNS 6817-7:2020 "Гүйцэтгэлийн аудитын стандарт", MNS 6817-8:2020 "Нийцлийн аудитын стандарт", "Төрийн аудитын байгууллагаас аудит хийх журам"-ын дагуу аудитын зорилго, зорилт, асуудлын шинжилгээний асуултад хариулт өгөхөд шаардагдах бүх төрлийн нотлох баримтыг цуглуулж, баримтжуулан, тэдгээрийг нягтлан шалгах, дүн шинжилгээ хийх, харьцуулах, тулган баталгаажуулах, түүвэрлэлт хийх зэрэг судалгааны арга зүйг ашиглан дүн шинжилгээ хийж, аудитын хөтөлбөр, горим, асуудлын шинжилгээний дагуу нотлох зүйл цуглуулж, аудитын дүнд үндэслэн дүгнэлт, зөвлөмж боловсруулав.
Аудитын бүрэлдэхүүн, хугацаа	Аудитыг Дорноговь аймаг дахь Төрийн аудитын газрын дарга, тэргүүлэх аудитор Т.Ган-Өлзий хянан удирдаж, үе шатны чанарын хяналтыг аудитын менежер У.Оюунтүлхүүр

	хэрэгжүүлэн, ахлах аудитор Э.Энхцэцэг, аудитор Э.Урангоо, Э.Эрдэнэсүвд нар хийж гүйцэтгэв. Аудитыг 2024 оны 02 дугаар сарын 26-ны өдрөөс 2024 оны 04 дүгээр сарын 12-ний өдрийг хүртэлх хугацаанд гүйцэтгэж, аудитын тайланг ҮАГ болон бусад холбогдох газар, албан тушаалтанд 2024 оны 04 дүгээр сарын 19-ний өдөр хүргүүллээ.
Хүндрэл бэрхшээл	Аудитын явцад аймгийн ЗДТГ-ын ХОХБТХ, ОНӨГ-аас аудитад шаардлагатай баримтыг албан бичигт дурдсан хугацаанд ирүүлээгүй, хөрөнгө оруулалтын үр дүнд гүйцэтгэлийн аудитыг жил бүр хийж байгаа ч аймгийн хэмжээнд хэрэгжүүлсэн ТАХ-тэй холбоотой нэгдсэн мэдээлэл судалгаа байхгүй байна. Мөн ОНТАГ-ын санхүүгийн аудит хийх хугацаатай гүйцэтгэлийн аудитын хугацаа давхцаж байгаа нь сумдад хэрэгжүүлсэн ТАХ-ны хэрэгжилт, явцыг үзэх, гүйцэтгэлийн үе шатыг хэрэгжүүлэхэд хөтөлбөрт тусгагдсан богино хугацаанд аудитыг хийж гүйцэтгэхэд хүндрэлтэй байлаа.
Ерөнхий мэдээлэл	Монгол Улсын 2023 оны Төсвийн тухай хуулиар 8 төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн төсвийн багцад өмнөх оноос үргэлжлүүлэн хэрэгжиж буй 87,019.8 сая төгрөгийн өртөгтэй 15 төсөл арга хэмжээг санхүүжүүлэхээр баталсан байна. Төсвийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.4, ТБОНӨХБАҮХАТ хуулийн 46 дугаар зүйлийн 46.3-т заасны дагуу улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар шилжин хэрэгжүүлэх 67,558.9 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 11 төсөл, арга хэмжээний эрхийг орон нутагт шилжүүлсэн байна. Төсвийн тодотголтой холбоотойгоор аймгийн Засаг дарга улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар үргэлжлэн хэрэгжиж байгаа 4 ТАХ-ний 4,402.1 сая төгрөгийн санхүүжилтийг орон нутгийн төсвөөс шийдвэрлэх тухай хүсэлтийг Сангийн сайдад хүргүүлэн, орон нутгийн төсөвт тусгаж, аймгийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаар батлуулсан байна. УТХО-аар он дамжин хэрэгжсэн ТАХ-ний зардалд орон нутгийн төсвөөс 2022 онд 8,177.1 сая төгрөг, 2023 онд 3,755.0 сая төгрөг, нийт 11,932.1 сая төгрөгийн санхүүжилтийг олгож, 2022 онд орон нутгийн төсвөөс олгосон 1,047.2 сая төгрөгийг 2023 оны Төсвийн тухай хуулиар батлан, орон нутгийн төсөвт нөхөн олгосон байна. Аудитад хамрагдсан хугацаанд хэрэгжсэн ТАХ-ний санхүүжилтэд улсын төсвөөс 33,542.7 сая төгрөг, орон нутгийн төсвөөс 3,755.0 сая төгрөг, нийт 44,862.2 сая төгрөгийг олгосон байна.

БҮЛЭГ А. УТХО-аар хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээний зураг, төсөв, ТЭЗҮ, холбогдох тооцоолол, баримт бичгийг үндэслэлтэй боловсруулах шаардлагатай байна.

Монгол Улсын 2023 оны Төсвийн тухай хуулиар Дорноговь аймагт өмнөх оноос шилжих 15 төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр тусгаж, тус онд 33,558.7 сая төгрөгийг санхүүжүүлэхээр батлан, холбогдох сайдаас 4 ТАХ-ний эрхийг шилжүүлээгүй байна.

Төсвийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.4, ТБОНӨХБАҮХАТ хуулийн 46 дугаар зүйлийн 46.3-т заасны дагуу улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар шилжин хэрэгжүүлэх 62,871.3 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 11 төсөл, арга хэмжээний эрхийг шилжүүлсэн байна. /Хүснэгт №1/

Хөрөнгө оруулалтын эрх шилжүүлсэн шийдвэр

№	ТЕЗ	Төсөл, арга хэмжээний нэр	Эхлэх хугацаа	Дуусах хугацаа	Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн	/сая төгрөг/ Эрх шилжүүлсэн шийдвэр
1	ЭЗХЯ	Хот суурин газрын ус хангамжийн эх үүсвэрийн нөөц тогтоох судалгаа, хайгуул -ТЭЗҮ /4 аймаг, 4 сум- Дорноговь Дэлгэрэх сум/	2022	2023	299.2	59.2	Эрх шилжээгүй
2	ХНХС	Хүүхдийн зуслан байгуулах /Дорноговь/	2020	2023	2,078.9	489.3	ЗГ-ын 2020.01.22-ны өдрийн 21 тогтоол
3	ХНХС	Хүүхдийн парк байгуулах /Дорноговь, Сайншанд сум, 3 баг/	2021	2023	6,679.5	4,216.3	ХНХС-ын 2021.03.01-ний өдрийн 01/486 албан бичиг
4	ХНХС	Ахмадын сувиллын барилга /60 ор, Дорноговь, Сайншанд сум, 2 баг/	2021	2024	5,189.6	1,728.6	ХНХС-ын 2021.03.01-ний өдрийн 01/486 албан бичиг
5	ХНХС	Говийн бүсийн ахмад настны төрөлжсөн асрамжийн газрын барилгыг буулгаж, шинээр барих /Дорноговь, Сайншанд сум/	2022	2024	2,571.0	980.7	ЗГ-ын 2022.02.01-ний өдрийн 61 тогтоол
6	БХБС	Цэвэр усны нөөц сан /Дорноговь/	2022	2023	1,983.5	283.5	БХБС-ын 2021.12.10 өдрийн 267 тушаал
7	БХБС	Лабораторийн барилга /Дорноговь, Замын-Үүд сум/	2022	2023	2,895.3	1,395.3	Эрх шилжээгүй
8	БШУС	Сургуулийн барилгын өргөтгөл, 320 суудал, /Дорноговь, Сайншанд, 6 баг, 2 сургууль/	2020	2023	4,151.6	1,111.3	Эрх шилжээгүй
9	БШУС	Сургуулийн барилга, 640 суудал /Дорноговь, Замын-Үүд сум/	2022	2024	9,283.5	4,526.8	БШУС-ын 2021.12.08 А/430 тушаал
10	БШУС	Сургуулийн барилга, 320 суудал /Дорноговь, Хатанбулаг сум, 5 дугаар баг/	2022	2023	7,608.7	3,808.7	БШУС-ын 2021.12.08 А/430 тушаал
11	СоС	Саран хөхөө театрын барилга, 700 суудал /Дорноговь, Сайншанд сум, 7 дугаар баг/	2021	2024	18,503.1	8,169.3	Соёлын сайдын 2021.02.01-ний өдрийн А/15 тушаал
12	СоС	Соёл, урлагийн ордон, 500 суудал /Дорноговь, Замын-Үүд 3 баг/	2021	2023	8,347.9	5,547.9	Соёлын сайдын 2021.02.01-ний өдрийн А/15 тушаал
13	ЗТХС	Сайншанд-Замын-Үүд чиглэлийн авто замаас Өргөн сум хүртэлх хатуу хучилттай авто замын үргэлжлэл /Дорноговь, Сайншанд сум/	2022	2023	3,665.0	3,309.5	ЗТХС-ын 2021.12.07 А/186 тушаал
14	ХХААХҮС	Орон нутгийн хөгжлийг дэмжих "Шинэ хөдөө" төсөл /Баянхонгор, Булган, Говьсүмбэр, Дархан-Уул, Дорноговь, Дундговь, Сүхбаатар, Сэлэнгэ, Орхон, Төв, Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, Ховд, Хөвсгөл/	2022	2023	12,114.8	11,767.8	Эрх шилжээгүй
15	ЭМС	Эрүүл мэндийн төвийн барилга, 15 ор /Дорноговь, Даланжаргалан сум/	2022	2024	1,648.2	498.1	ЗГ-ын 2022.02.01-ний өдрийн 61 тогтоол
Нийт дүн					87,019.8	47,892.3	

А.1. Төсвийн тухай хуулиар зураг, төсөв, ТЭЗҮ батлагдаагүй ТАХ-г батлуулан хэрэгжүүлсэн байна.

Барилгын тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.1.1-д “Барилгын зураг төсөл нь эрх бүхий байгууллагаас олгосон газрын зөвшөөрөл, зургийн даалгавар, норм, нормативын баримт бичиг, стандарт, технологийн даалгавар, тоног төхөөрөмжийн паспорт, техникийн нөхцөл, инженер хайгуулын судалгаанд үндэслэн боловсруулагдсан байх шаардлагыг хангасан байна”, Төсвийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.4-т “Хөрөнгө оруулалтын төсөвт техник, эдийн засгийн үндэслэл хийгдсэн, зураг төсвөө батлуулсан, хуульд заасан бусад зөвшөөрөл олгогдсон төсөл, арга хэмжээг тусгана” гэж заасан.

Төсвийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.3-т Засаг дарга хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээний саналыг төсвийн төсөлд тусгуулах шаардлага, Засгийн газрын 2021 оны 160 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээг төлөвлөх, санхүүжүүлэх, хянах, тайлагнах журмын 3 дахь хэсгийн 3.1.4-т Төсвийн ерөнхийлөн захирагч төсвийн саналыг ирүүлэхдээ хангах шалгуур үзүүлэлтийг тодорхой заасан.

Мөн дээрх журмын 2 дахь хэсгийн 2.1.2-т төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн хөрөнгө оруулалтын асуудал хариуцсан нэгж хөрөнгө оруулалтын төслийн саналыг судлан шинжилж, эрэмбэлэх, үнэлэх, үндсэн хөрөнгийн ашиглалттай холбоотой зардал, орон тоо, санхүүжүүлэх эх үүсвэрийн холбогдох тооцоог гаргах зэрэг ажлуудыг хийх үүргийг тусгасан.

Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2023 онд өмнөх оноос үргэлжлэн хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээний төсвийн саналын төлөвлөлтийг авч үзэхэд УОНТХО-ын төлөвлөгөөнд тусгуулах ТАХ-ны сумдаас ирүүлсэн саналыг үнэлж эрэмбэлэн нэгтгэх ажлын хэсгийг аймгийн Засаг даргын захирамжаар томилон ажиллуулж, хөрөнгө оруулалтын жагсаалтыг бэлтгэсэн боловч сумдаас хөрөнгө оруулалтын жагсаалтад тусгуулах саналыг ТЭЗ-д ирүүлэхдээ хууль, журамд заасны дагуу төсөвт тусгуулах төсөл, арга хэмжээний ашиглалттай холбоотой урсгал зардал, орон тоо, бусад зардлын тооцоо судалгааг ирүүлээгүй байна.

Төсвийн төлөвлөлтөд хөрөнгө оруулалтын удирдлагын цахим систем (PIMIS) ашиглагдаж байгаа ч хэрэгжүүлсэн ТАХ-ний төлөвлөлттэй холбоотой дэлгэрэнгүй мэдээллийг байршуулаагүйгээс тус системээс холбоотой мэдээллийг авах боломжгүй байна.

Төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээг төлөвлөхдөө шаардлагатай баримт бичгийн иж бүрдэл, баримт материал, холбогдох мэдээллийг албан бичгээр болон цахим системээр ирүүлээгүй тохиолдолд хөрөнгө оруулалтын төлөвлөлтөд тусгахгүй байх гэсэн зарчмыг хэрэгжүүлээгүй байна.

Аудитад хамрагдсан хугацаанд орон нутагт эрх шилжүүлэн, он дамжин хэрэгжүүлсэн дараах ТАХ-ний Төсвийн тухай хууль батлагдсанаас хойш хугацаанд техникийн нөхцөлийг олгож, зураг, төсвийг боловсруулсан Үүнд:

- Хүүхдийн парк байгуулах ажил – 2021 он /зураг төсөв 2021 онд хийгдсэн/
- Ахмадын сувиллын барилга – 2021 он /төсөв 2021 онд хийгдсэн/
- Говийн бүсийн ахмад настны төрөлжсөн асрамжийн барилгын ажил – 2022 он /зураг, төсөв 2022 онд хийгдэж, техникийн нөхцөл тус ондоо олгогдсон/

- Сургуулийн барилга, 320 суудал /Дорноговь, Хатанбулаг сум, 5 дугаар баг/- 2022 он /төсөв 2022 онд хийгдсэн/
- Сургуулийн барилга, 640 суудал /Дорноговь, Замын-Үүд сум/- 2022 он техникийн нөхцөл 2022 онд олгогдсон/
- Соёл урлагийн ордон /Замын-Үүд сум/- 2021 он /зураг, төсөв 2021 онд хийгдэж, техникийн нөхцөл тус ондоо олгогдсон/
- Эрүүл мэндийн төвийн барилга /Даланжаргалан сум/- 2022 он /төсөв 2022 онд хийгдсэн/
- Хүүхдийн зуслан байгуулах - 2020 он /зураг, төсөв 2020 онд хийгдэж, техникийн нөхцөл тус ондоо олгогдсон/

Барилгын тухай хуулийн 23 дугаар зүйлийн 23.2 “Энэ хуулийн 23.1-д заасны дагуу баталгаажуулсан барилга байгууламжийн байршил, загвар зураг, техникийн нөхцөлүүдэд үндэслэн эх загвар зураг, иж бүрэн ажлын зураг төслийг боловсруулна” гэж заасан байхад дараах ажлуудын зураг төсөв иж бүрэн боловсруулаагүйгээс ТАХ-г хэрэгжүүлэхэд ажлын тоо хэмжээнд өөрчлөлт орсон байна. Үүнд:

- Ахмад настны 60 ортой сувиллын барилгын ажлын зурагт тусгагдсан ногоон байгууламжийн ажил гүйцэтгэх төсвөөр гүний худаг гаргах, цэвэр усны шугам татах ажлыг хийсэн.
- Хүүхдийн паркийн хиймэл нуурыг хашаажуулах ажлыг зурагт тусгаагүйгээс ОНХО-ын эх үүсвэрээр санхүүжүүлж, уран жолоодлого тоглоомын задгай байшин саравчийг гүйцэтгэгч компани өөрийн хөрөнгөөр шийдэж нэмэлтээр гүйцэтгэсэн.
- Говийн бүсийн ахмад настны төрөлжсөн асрамжийн газрын барилга барих газрыг өөрчилснөөс тухайн газарт үерийн усны далан хийх ажлыг ОНХО-аар санхүүжүүлэхээр баталсан.
- Хатанбулаг суманд баригдсан 320 хүүхдийн сургуулийн барилгын ажлын зураг, төсөвт давхруудын коридорыг халаах хэрэгслийн хүчин чадлыг халаах талбайн хэмжээнд тохируулж төлөвлөөгүйгээс ашиглалтын явцад дулаан хадгалах байдал хангагдахгүй байна.
- Даланжаргалан суманд баригдсан Эрүүл мэндийн төвийн барилгын ажлын зурагт 1, 2 дугаар давхрын 2 өрөөнд халаалтын шугам сүлжээний ажлыг тусгаагүйгээс цахилгааны халаагуур нэмэлтээр тавьсан. Мөн барилгын фасадын ажлын төсвийг орон нутгийн цаг уурын онцлогт уялдуулж төлөвлөөгүйгээс металл фасад болгон өөрчилж, 2024 оны ОНХО-ын төсөвт нэмэлт санхүүжилт олгохоор баталсан байна.

Хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх ТАХ-ны жагсаалтыг улс, орон нутгийн бодлогын баримт бичигтэй уялдуулан төлөвлөх, хэрэгцээ шаардлагаар эрэмбэлэн мэдээллийн сан үүсгэх, зураг, төсвийг төсөв батлагдахаас өмнө боловсруулснаар ТАХ-г хэрэгжүүлэх явцад ажлын тоо хэмжээнд өөрчлөлт орох, санхүүжүүлэх эх үүсвэр нэмэгдэх зэрэг хүндрэл үүсэхгүй байх боломж байна.

А.2. Өмнөх оноос үргэлжлэн хэрэгжих ТАХ-ний санхүүжих дүнг Төсвийн тухай хуульд бүрэн тусгасан ч, үнийн өсөлтийн зөрүүний нэмэлт санхүүжилтийг орон нутгийн төсөвт тусгаж баталсан байна.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2021 он 160 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээг төлөвлөх, санхүүжүүлэх, хянах, тайлагнах журам”-ын 3.3.1-т “Төсөл, арга хэмжээг улсын төсөвт тусгахдаа Санхүү төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, төсвийн ерөнхийлөн захирагч нь энэ журмын 1.2.2.1-д заасан журмыг баримтлан төсвийн төсөлд тусгах төслийг сонгох болон төслийн санхүүжилтийг

Улсын төсвийн 2023 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөний хэрэгжилт, үр дүн

шийдвэрлэхдээ шилжүүлэх буюу хэрэгжүүлж буй төсөл, их засварын төсөл, шинээр хэрэгжүүлэх төсөл гэсэн эрэмбийг баримтална" гэж заасан.

Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар шилжин хэрэгжүүлэх 62,871.3 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 11 төсөл, арга хэмжээний санхүүжилтийг дараах байдлаар баталсан байна. /Хүснэгт№2/

УТХО-аар хэрэгжүүлсэн ТАХ-ний эх үүсвэрийг баталсан судалгаа

/сая төгрөг/										
№	Төсөл арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Гэрээний дүн	Анхны төсөвт өртөг	Батлагдсан дүн				
		Эхлэх	Дуусах			2021 УТ төлөв лөгөө	2022 УТ төлөв лөгөө	ОНТ төлөв лөгөө	2023 УТ төлөв лөгөө	ОНТ төлөв лөгөө
1	Хүүхдийн парк байгуулах /Сайншанд сум, 3 дугаар баг/	2021	2023	6,679.5	5,438.7	1,000.0	1,463.2	975.5	4,216.3	-
2	Ахмадын сувиллын барилга, 60 ор /Сайншанд сум, 2 дугаар баг/	2021	2024	5,189.6	4,461.0	1,000.0	1,476.6	984.4	1,728.6	684.4
3	Говийн бүсийн ахмад настны төрөлжсөн асрахжийн газрын барилгыг буулгаж, шинээр барих /Сайншанд сум/	2022	2024	2,571.0	2,572.8	-	514.6	2,058.2	980.7	800.0
4	Цэвэр усны нөөц сан	2022	2023	1,983.5	2,000.0	-	1,700.0	300.0	283.5	-
5	Сургуулийн барилга, 320 суудал /Хатанбулаг сум, 5 дугаар баг/	2022	2023	7,608.7	7898.3	-	2,000.0	4,898.3	3808.7	500.0
6	Сургуулийн барилга, 640 суудал /Замын-Үүд сум/	2022	2024	9,283.5	9,465.9	-	400.0	10,198.1	4,526.8	2,417.7
7	Саран хөхөө театрын барилга, 700 суудал /Сайншанд сум, 7 дугаар баг/	2021	2024	18,503.0	16,806.1	1,000.0	1,800.0	2,000.0	8,169.3	-
8	Соёл, урлагийн ордон, 500 суудал /Замын-Үүд сум, 3 дугаар баг/	2021	2023	8,347.9	7,268.8	1,000.0	1,800.0	1,000.0	5,547.9	-
9	Сайншанд-Замын-Үүд чиглэлийн авто замаас Өргөн сум хүртэлх хатуу хүчилтэй авто замын үргэлжлэл, 18.25 км	2022	2023	3,665.0	3,700.0	-	355.4	-	3,309.5	-
10	Эрүүл мэндийн төвийн барилга, 15 ор /Даланжаргалан сум/	2022	2024	1,648.2	1,650.0	-	330.0	1,320.0	498.1	-
11	Хүүхдийн зуслан байгуулах /Сайншанд/	2022	2023	2,078.9	1,589.7	1,550.0	-	-	489.3	-
Нийт дүн				66,769.1	62,871.3	5,550.0	11,839.8	23,734.5	33,558.7	4,402.1

УТХО-аар эрх шилжиж өмнөх онуудаас үргэлжлэн хэрэгжих нийт 62,871.3 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 11 ТАХ-ний санхүүжилтийг 2021 оны төсвийн тухай хуулиар 5,550.0 сая төгрөг, 2022 оны хуульд 11,839.8 сая төгрөг, 2023 оны хуульд 33,558.7 сая төгрөгийг, орон нутгийн төсөвт 2022 онд 23,734.5 сая төгрөг, 2023 онд 4,402.1 сая төгрөг, нийт 79,085.1 сая төгрөгийг тусгаж баталсан байна.

МУ-ын Засгийн газрын 2018 оны 97 дугаар тогтоолоор батлагдсан "Барилга байгууламжийн зураг төсөл боловсруулах, магадлал хийх дүрэм"-ийн 5.2-т "Барилгын тухай хуулийн 10.1.1-д заасан болон 7-оос доош баллын бүсэд хамаарах тус хуулийн 10.1.2, 10.1.3-д заасан ангиллын барилга байгууламжийн зураг төсөлд захиалагчийн хүсэлтээр магадлал хийж болно" гэж заасны дагуу 2023 онд УТХО-аар үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлсэн ТАХ-үүдийг чанартай хэрэгжүүлэх, зохиогчтой холбоотой эрсдэлийг бууруулах зорилгоор захиалагчаас 11 барилга, байгууламж барих ажлын зураг, төсөвт магадлал хийлгэж баталгаажуулсан байна.

Аудитын хамрах хугацаанд он дамжин хэрэгжүүлсэн 7 ТАХ-ны ХАА-г зарлахдаа тендер зарласнаас хойш хугацаанд зураг, төсөвт магадлал хийлгэж, магадалсан дүнгээс бага төсөвт өртгөөр зарласан байна. /Хүснэгт №3/

ТАХ-ний зураг, төсөвт магадлалын дүгнэлт гаргуулсан судалгаа

Д/д	УТХО-аар хэрэгжүүлсэн ТАХ-ний нэр	Тендер зарласан огноо	Төсөвт өртөг /ТББ-г тусгагдсан/	Магадлалын ерөнхий дүгнэлтийн огноо	/сая төгрөг/ Магадалсан төсвийн дүн
1	Хүүхдийн парк байгуулах	2021.05.01	5,437.0	2021.11.03	6,679.4
2	Ахмадын сувиллын барилга, 60 ор	2021.05.19	4,461.0	2021.05.10	4,562.9
3	Говийн бүсийн ахмад настны төрөлжсөн асрамжийн газрын барилга барих	2022.02.28	2,572.8	2022.03.24	2,591.0
4	Цэвэр усны нөөц сан	2022.01.26	2,000.0	2022.01.26	2,018.1
5	Сургуулийн барилга, 320 суудал	2022.02.17	7,306.1 7,898.3	2022.03.23	7,893.3
6	Сургуулийн барилга, 640 суудал	2022.02.18	9,465.9	2022.05.12	13,232.2
7	Саран хөхөө театрын барилга, 700 суудал	2022.03.31	9,500.0 7,306.1	2021.03.19 2022.06.15	16,806.0 17,975.9
8	Соёл, урлагийн ордон, 500 суудал	2021.03.30	7,000.0	2021.03.25	7,268.8
9	Сайншанд-Замын-Үүд чиглэлийн авто замаас Өргөн сум хүртэлх хатуу хучилттай авто замын үргэлжлэл, 18.25 км	2022.02.14	3,700.0	2019.09.30	6,893.1
10	Эрүүл мэндийн төвийн барилга	2022.02.25	5,438.7	2022.03.01	2,370.8
11	Хүүхдийн зуслан байгуулах	2020.06.29	1,600.0	2020.08.27	2,325.2

Төсөвт өртгийг магадлалаар баталгаажсан төсвийн дүнд үндэслэхгүйгээр төлөвлөснөөс, гэрээний дүнд өөрчлөлт оруулах, нэмэлт гэрээ байгуулах, ажил дутуу хийгдэхэд нөлөөлсөн байна.

А.3. Зарим төсөл, арга хэмжээний санхүүжилтийг бодит гүйцэтгэлд үндэслэхгүй олгосон байна.

Төсвийн тухай хуулийн 41 дүгээр зүйлийн 41.2.6-д "Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр худалдан авах бараа, ажил, үйлчилгээний гүйцэтгэлийн санхүүжилтийг бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах ажиллагааны гэрээ, төлбөрийн хуваарийг үндэслэн санхүүжүүлэх" гэж заасан.

Монгол Улсын 2023 оны Төсвийн тухай хуулиар өмнө оноос шилжиж хэрэгжих 62,871.3 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 11 ТАХ-ний санхүүжилтэд 2023 онд 33,558.7 сая төгрөгийг олгохоор баталсан байна.

Төсвийн тодотголтой холбоотойгоор аймгийн Засаг дарга улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар үргэлжлэн хэрэгжиж байгаа 4 ТАХ-ний 4,402.1 сая төгрөгийн санхүүжилтийг орон нутгийн төсвөөс шийдвэрлэх тухай хүсэлтийг Сангийн сайдад хүргүүлэн, орон нутгийн төсөвт тусгаж, аймгийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлаар батлуулсан байна.

УТХО-аар хэрэгжсэн ТАХ-ний зардалд орон нутгийн төсвөөс 2022 онд 8,177.1 сая төгрөг, 2023 онд 3,755.0 сая төгрөг, нийт 11,932.1 сая төгрөгийн санхүүжилтийг олгож, 2022 онд орон нутгийн төсвөөс олгосон 1,047.2 сая төгрөгийг 2023 оны Төсвийн тухай хуулиар баталж, орон нутгийн төсөвт нөхөн олгосон байна.

Аудитад хамрагдсан хугацаанд хэрэгжсэн ТАХ-ний санхүүжилтэд улсын төсвөөс 33,542.7 сая төгрөг, орон нутгийн төсвөөс 3,755.0 сая төгрөг, нийт 44,862.2 сая төгрөгийг олгосон байна. /Хүснэгт №4/

УТХО-аар хэрэгжүүлсэн ТАХ-д олгосон санхүүжилт

№	Төсөл, арга хэмжээ	Тоо	Олгосон санхүүжилт		
			Улсын төсөв	Орон нутгийн төсөв	Нийт олгосон
1	Шилжих хөрөнгө оруулалт	11	33,542.7	3,755.0	44,862.2
	Дүн	11	33,542.7	3,755.0	44,862.2

/сая төгрөг/

Засгийн газрын 2023 оны 456 дугаар тогтоолын дагуу улсын төсвийн хөрөнгөөр 2023 онд санхүүжүүлэхээр гэрээ байгуулсан боловч, санхүүжилт бүрэн авах боломжгүй нөхцөл үүссэн 6 ТАХ-ны олгогдоогүй санхүүжилтийн үлдэгдэл 7,605.5 сая төгрөгийг төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн барьцаа хөрөнгийн дансанд байршуулсан байна.

Тайлант онд 3 ТАХ-ны төсөвт өртгийг 11,127.9 сая төгрөгийн нэмэлт гэрээ байгуулсан ба үүний 3,828.0 сая төгрөгийг УИХ-ын 2021 оны 88 дугаар тогтоолын 5 дугаар заалтад "УТ-ийн хөрөнгөөр санхүүжих ТАХ, барилга, байгууламжийн төсөвт өртөгт магадлал хийх ажлыг холбогдох хууль, тогтоомжийн хүрээнд зохион байгуулж, саналаа 2022.07.01-ний өмнө танилцуулах" гэж заасны дагуу үнийн өсөлтийн зөрүү тооцож олгож, Саран хөхөө театрын барилгын ажилд 7,299.9 сая төгрөгийн нэмэлт гэрээг байгуулсан байна.

Тайлант онд олгосон нийт 44,862.2 сая төгрөгийн санхүүжилтийг гүйцэтгэлийн баримттай тулгахад гүйцэтгэгчийн ирүүлсэн гүйцэтгэлийг бүрэн хянаагүй, зураг төсөвт тусгагдсан ажлыг бүрэн хийгээгүй байхад санхүүжилтийг олгосон нь Төсвийн тухай хуулийн 41 дүгээр зүйлийн 41.2.6 "Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр худалдан авах бараа, ажил, үйлчилгээний гүйцэтгэлийн санхүүжилтийг бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах ажиллагааны гэрээ, төлбөрийн хуваарийг үндэслэн санхүүжүүлэх", Засгийн газрын 2021 оны 160 дугаар тогтоолоор батлагдсан "Төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээг төлөвлөх, санхүүжүүлэх, хянах, тайлагнах журам"-ын 4.1.12 "Төслийн санхүүжилтийг гүйцэтгэлээр олгох" гэсэн заалттай нийцэхгүй байна. Үүнд:

- **Замын-Үүд сумын 500 хүний суудалтай Соёл, урлагийн ордон:** Тус ажил өмнөх оноос үргэлжлэн хэрэгжиж байгаа ба 2023.07.20-2023.10.06-ны хугацааны ажлын явцын 80 хувийн гүйцэтгэлийг баталгаажуулж, нийт 6,670.0 сая төгрөгийн санхүүжилт олгосон байх боловч захиалагчийн хяналт хэрэгжүүлэгчээс ажлын явцыг 68 хувийн хэрэгжилттэй гэж дүгнэсэн.
- **Сайншанд суманд усны нөөц сан:** 1,983.5 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй ажлыг гүйцэтгэх БХБЯ-НТШ/202212086 гэрээг 2022.07.27-ны өдөр Энержи парагон ХХК-аар гүйцэтгүүлэхээр байгуулж, 2023.09.06-ны өдөр ашиглалтад хүлээж авсан. Тус ажлын санхүүжилтэд 2022 онд улсын төсвөөс 1,700.0 сая төгрөг, орон нутгийн төсвөөс 283.5 сая төгрөгийг олгохдоо төсөвт тусгагдсан зохиогч, захиалагчийн хяналтын зардлын 5.9 сая төгрөгийг илүү олгосон байна.
- **Даланжаргалан сумын 15 ортой эмнэлгийн барилгын ажил:** 1,648.2 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй ажлыг гүйцэтгэх ЭМЯ/202212019 гэрээг 2022.04.21-ний өдөр Элит конкрет ХХК-аар гүйцэтгүүлэхээр байгуулж, 2023.12.19-ний өдөр ашиглалтад хүлээж авсан. Тус ажлын санхүүжилтэд 2022 онд улсын төсвөөс 321.2 сая төгрөг, орон нутгийн төсвөөс 813.8 сая төгрөг, 2023 онд 478.6 сая төгрөг, нийт 1,613.7 сая төгрөгийг олгохдоо 8.4 сая төгрөгийг илүү олгосон байна.

Дээрх хэрэгжиж дууссан ТАХ-ний санхүүжилтийг олгохдоо гэрээний үнийн дүнгээс 14.3 сая төгрөгийг илүү шилжүүлснийг гүйцэтгэгч компаниар төлүүлэхээр төлбөрийн акт тогтоохоор шийдвэрлэв.

УТХО-аар хэрэгжүүлсэн ТАХ-ны олгогдоогүй үлдэгдэл санхүүжилтийг улсын төсөвт буцааж төвлөрүүлэхгүй гэсэн шалтгааны улмаас бүрэн хэрэгжээгүй ажлыг хүйтний улиралд улсын комисс ажиллуулан ашиглалтад авч байгаа нь хөрөнгө оруулалтын ажил чанаргүй, дутуу хийгдэх, төсвийн санхүүжилтийг үр ашиггүй зарцуулах нөхцөл үүсэж байна.

БҮЛЭГ Б. Хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээг хугацаанд нь хүлээн авсан хэдий ч зарим ажил зураг, төсвийн дагуу хийгдээгүй байна.

Б.1. Гэрээний хугацаанд 3 ТАХ-г зураг, төсөв техникийн шаардлагын дагуу хэрэгжүүлээгүй байна.

Барилгын тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.1.1-т "Барилга байгууламж нь зураг төслийн дагуу баригдсан байх", МУ-ын Иргэний тухай хуулийн 350.1-т "Ажил гүйцэтгэгч нь гэрээнд заасан ажлыг тогтоосон хугацаанд гүйцэтгэх үүрэг хүлээж, захиалагчийн өмчлөлд ямар нэгэн доголдолгүй үр дүн шилжүүлэх" гэж тус тус заасан.

Засгийн газрын 2021 оны 212 дугаар тогтоолоор батлагдсан "Барилга байгууламжийг ашиглалтад оруулах дүрэм"-ийн 8.2.2-т "Энэ дүрмийн 5.1, 6.1-т заасан шаардлага хангаагүй, 8.1-т заасан хугацаанд үүрэг даалгаврын биелэлт хангаагдаагүй тохиолдолд татгалзсан дүгнэлт өгнө" гэж заасан байхад бүрэн хэрэгжиж дуусаагүй ажлыг улсын комисс хүлээн авсантай холбоотой дараах зөрчил гарсан байна.

- **Хүүхдийн паркийн ажил:** Тус ажлыг 2023.11.29-ний өдрийн УҚД-36/2023 тоот комиссын дүгнэлтээр ашиглалтад оруулсан боловч гүйцэтгэгч Дэлгэрбаясах зам ХХК нь зураг, төсөвт тусгагдсан галын дохиолол, хяналтын камер, интернэтийн сүлжээний ажлуудыг хийгээгүй,
- **Хатанбулаг сумын 320 хүүхдийн сургуулийн барилга:** Тус ажлыг 2023.12.22-ны өдрийн УҚД-53/2023 тоот комиссын дүгнэлтээр ашиглалтад оруулсан боловч гүйцэтгэгч Ньюконстракшн ХХК нь зураг, төсөвт тусгагдсан ногоон байгууламж, явган хүний зам талбай, биеийн тамирын талбай зэрэг гадна талбайн тохижилт, дээврийн дулаалга, гадна хормойн шаваас, дохиоллын системийн ажлуудыг хийгээгүй,
- **Даланжаргалан сумын 15 ортой эмнэлгийн барилга:** Тус ажлыг 2023.12.19-ний өдрийн УҚД-43/2023 тоот комиссын дүгнэлтээр ашиглалтад оруулсан боловч гүйцэтгэгч Элит конкрет ХХК нь зураг, төсөвт тусгагдсан гражийн дотор засал, ногоон байгууламжийн ажлыг хийгээгүй байна.

Бүрэн хэрэгжиж дуусаагүй, ашиглалтад хүлээж авсан дээрх ажлуудыг батлагдсан зураг, төсвийн дагуу бүрэн, чанартай гүйцэтгүүлж, ашиглагч байгууллагад хүлээлгэж өгөх тухай албан шаардлага хүргүүлэхээр шийдвэрлэв.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 40 дүгээр зүйлийн 40.4 "Худалдан авах бараа, ажил, үйлчилгээний тоног төхөөрөмж, үндсэн материал, түүхий эд, хөдөлмөрийн хөлсний үнэд захиалагч хоёр жилээс дээш хугацаанд хэрэгжих гэрээний явцад хэрэглээний үнийн индекс, суурь үнэ огцом өөрчлөгдсөн тохиолдолд тохируулга хийхээр гэрээнд тусгаж болно", 40.6 "Улсын төсвийн хөрөнгөөр хэрэгжих ажил гүйцэтгэх төсөл, арга хэмжээний ажлын тоо хэмжээ өөрчлөгдсөнтэй холбоотойгоор төсөвт

өртгийг хуулиар нэмэгдүүлэн баталсан бол захиалагч магадлалын дүгнэлтэд үндэслэн тухайн ажлын гүйцэтгэгчтэй байгуулсан гэрээний үнэ, ажлын тоо хэмжээг нэмэгдүүлэн баталсан төсөвт өртөгт багтаан нэг удаа өөрчилж болно", 41.1.2 "Худалдан авах гэрээнд энэ хуулийн 40.4, 40.6-д зааснаас бусад тохиолдолд гэрээний үнийг нэмэгдүүлэн өөрчлөлт хийхийг хориглоно" гэж заасан.

Мөн Сангийн сайдын 2023 оны А/259 дүгээр тушаалын хавсралтаар батлагдсан "Ажил гүйцэтгэх тендер шалгаруулалтын жишиг баримт бичгийн зааварчилгаа"-ны 4.1-т "Гүйцэтгэгч ажлыг гэрээнд заасан хугацаанд гүйцэтгэх боломжгүйд хүргэсэн гэнэтийн буюу давагдашгүй хүчний шинжтэй онцгой нөхцөл байдал бий болсон, холбогдох хууль тогтоомж, дүрэм, журам, стандарт шинээр батлагдсан, өөрчлөгдсөн нь ажлын гүйцэтгэлд нөлөөлөхөөр байвал, захиалагч хугацаандаа төлбөр төлөх үүргээ биелүүлээгүй, захиалагч зөвшөөрөл, баримт бичиг гаргуулах хүргүүлэх үүргээ зохих ёсоор биелүүлээгүй нь ажлын хугацаанд нөлөөлсөн тохиолдолд ажил гүйцэтгэх хугацааг сунгах тухай хүсэлт гаргаж болно", 4.2 "Гүйцэтгэгч хугацаа сунгах хүсэлтийг холбогдох нотлох баримтын хамт Захиалагчид ирүүлнэ", 4.3 "ГЕН-ийн 4.5.1-т заасан нөхцөл байдал үүссэн болохыг Гүйцэтгэгч нотлох үүрэгтэй", 4.4 "Захиалагч ГЕН-ийн 4.5-д заасан үндэслэлийн аль нэг нь бүрдсэн тохиолдолд Гүйцэтгэгчийн хүсэлтийг үндэслэн хугацааг сунгаж болно" гэж заасан.

Тайлант онд хэрэгжсэн 11 ТАХ-ний 1 нь 2020 онд, 4 нь 2021 онд, 6 нь 2022 онд гэрээ байгуулагдсан ба гэрээний хэрэгжилтийн явцад нийт 14 удаа гэрээний сунгалт хийхдээ гүйцэтгэгч компаниас ирүүлсэн хүсэлтийн шалтгаан нөхцөлийг үнэлэхгүйгээр шийдвэрлэж, гэрээг сунгасан байна.

Улсын төсвийн хөрөнгөөр 2011-2013 онд хэрэгжүүлж эхэлсэн 2 төсөл, арга хэмжээ орхигдсон байна.

Тус аймагт 2023 оны байдлаар 1,285.7 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй, 2011 онд Сайншанд суманд хэрэгжиж эхэлсэн "50 ортой төрөх эмнэлэг"-ийн барилгын ажил, 5,844.1 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй, 2013 онд Замын-Үүд суманд хэрэгжиж эхэлсэн "Соёл спортын цогцолбор"-ийн барилгын ажлууд дуусаагүй, орхигдсон байна. Эдгээр нь дараах шалтгаантай байна. Үүнд:

1. Сайншанд сумын "50 ортой төрөх эмнэлэг"-ийн барилгын 1,285.7 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй ажлыг 2011 онд улсын төсвийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэхээр баталсан. Тус барилгын ажлын гүйцэтгэгчээр "Мон инж бар" ХХК шалгарч, ЭМЯ-аас санхүүжилтийг бүрэн олгосон байна. Барилга угсралтын явцад 2013 онд БНБД-ийг ноцтой зөрчсөн нь илэрч холбогдох зарим арга хэмжээг авсан боловч 2014 оноос төсвийн норм дүрэм шинэчлэгдсэн, бараа материалын үнэ өссөн зэрэг шалтгаанаар барилгын ажил зогсож, Мэргэжлийн хяналтын газрын улсын ахлах байцаагчийн нэхэмжлэлтэй шүүхэд шилжсэн боловч одоог хүртэл шийдэгдээгүй байна.

2. Замын-Үүд сумын "Соёл спортын цогцолбор"-ын барилгын 5,844.1 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй ажлыг 2013 онд улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэхээр баталсан. Тус барилгын ажлын гүйцэтгэгчээр "Фронт гейт" ХХК шалгарч, захиалагчийн хяналтыг БХТ-өөс хэрэгжүүлэн, 2,749.1 сая төгрөгийн санхүүжилтийг олгосон байна. Барилга угсралтын явцад гал гарч зарим ажлыг шинэчилж хийсэн боловч 2015 оноос барилгын ажил зогссон байна. Аймгийн Засаг даргаас 2017 онд төрд учруулсан хохирлыг төлүүлэхээр Цагдаагийн газарт шилжүүлж, асуудлыг АТГ-т шилжүүлсэн боловч одоог хүртэл тодорхой шийдвэр гараагүй байна.

Зураг №5

Б.2. Захиалагчийн хяналт хэрэгжүүлэх мэргэжлийн боловсон хүчин дутагдалтай байгаа нь УТХО-аар хэрэгжүүлсэн төсөл, арга хэмжээний чанарт нөлөөлсөн байна.

Барилгын тухай хуулийн 35 дугаар зүйлийн 35.1.1-д "Аймгийн Засаг дарга нь нутаг дэвсгэртээ барилгын салбарт баримтлах төрийн бодлого, хууль тогтоомж, Засгийн газрын шийдвэрийн хэрэгжилтийг зохион байгуулж, хяналт тавина" гэж заасан.

Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2023 онд хэрэгжүүлсэн ТАХ-ний ажлын гүйцэтгэлд захиалагчийн хяналтыг хэрэгжүүлэхээр аймгийн Засаг дарга ГХБХБГ-тай захиалагчийн хяналтын гэрээ байгуулж, тус албаны 1 мэргэжилтэн, гэрээт 3 инженер, нийт 4 ажилтан орон нутагт УТХО, ОНТХО, ОНХС, бусад эх үүсвэрээр хийгдсэн 59 ажилд захиалагчийн хяналтыг хэрэгжүүлснээс харахад ажиллах хүчний тоо цөөн, хяналт тавих ажлын тоо их, хяналтыг хэрэгжүүлэх байршил алслагдсан зэрэг нөхцөлүүд нь захиалагчийн хяналтыг чанартай, хүртээмжтэй хэрэгжүүлэхэд нөлөөлсөн байна.

Захиалагчийн хяналтын зардлын санхүүжилтийн 70 хувь 232.3 сая төгрөгийг ГХБХБГ-т, 30 хувь 99.5 сая төгрөгийг аймгийн ЗДТГ-т олгосон байна. Захиалагч хяналтын ажлыг талбарт гүйцэтгэхээс гадна хэрэгжиж байгаа ТАХ-ний гүйцэтгэгч, зохиогч, захиалагчийг хамруулсан "Telegram group" үүсгэн ажлын явцын талаар тухай бүр мэдээлэл солилцож, үе шатны ажлын явцыг цахимаар хянаж, хяналт хийх тухай бүртээ талбайн журналд өгсөн үүрэг даалгавар, зөвлөмжийг тэмдэглэсэн байна.

Барилга, хот байгуулалтын сайдын 2016 оны 178 дугаар тушаалаар батлагдсан "Барилгын ажилд зураг, төсөв зохиогчийн хяналт тавих дүрэм"-ийн 3.1-т "Зураг, төсөв зохиогч барилгын ажлын захиалагчтай гэрээ байгуулан барилгын ажилд зохиогчийн хяналт тавина" гэж заасан.

Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлсэн 11 төсөл, арга хэмжээнд зохиогчийн хяналт хэрэгжүүлэхээр 9 компанитай 390.9 сая төгрөгийн гэрээ байгуулж, 141.1 сая төгрөгийг олгосон байна.

Зохиогчийн хяналтыг хэрэгжүүлсэн байдлыг авч үзэхэд талбайн журналд тэмдэглэл хөтөлж, үүрэг даалгавар өгсөн боловч биелэлт оруулаагүй, биелсэн эсэх нь тодорхой бус байна.

Төсвийн тухай хуулийн 69 дүгээр зүйлийн 69.1-т "Төсвийн ерөнхийлөн захирагч бүр хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, төсвийн хөрөнгө, өр, төлбөр, орлого, зарлага, хөтөлбөр, арга хэмжээ, хөрөнгө оруулалтад санхүүгийн хяналт,

шалгалт хийх, үнэлэлт, дүгнэлт, зөвлөмж гаргах, эрсдэлийн удирдлагаар хангахад чиглэсэн дотоод аудитын албыг байгуулж, дотоод аудитор ажиллуулна" гэж заасан.

Аймгийн Санхүүгийн хяналт, дотоод аудитын албанаас 2023 онд улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжсэн төсөл, арга хэмжээнд хяналт шалгалт хийгээгүй, дотоод аудитын чиг үүргийг хэрэгжүүлээгүй байна.

Төсвийн тухай хуулийн 64 дүгээр зүйлийн 64.1.1, 64.1.2-т аймгийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлаас хяналт хэрэгжүүлэхээр заасан.

АИТХ-ын даргаар ахлуулсан ажлын хэсэг 2023.11.06 -2023.11.17-ны хугацаанд 14 суманд "Орон нутгийн хөгжилд-Иргэдийн оролцоо" төлөөлөгчийн өдөрлөг арга хэмжээг зохион байгуулж, орон нутагт хэрэгжиж байгаа хөрөнгө оруулалт, бүтээн байгуулалтын ажлуудтай танилцаж, ажлыг эрчимжүүлэх, бүтээн байгуулалтын ажлын чанарт анхаарах тухай үүрэг чиглэл өгч ажилласан байна.

Барилга, байгууламжийг ашиглалтад оруулах дүрэмд барилга байгууламжийг ашиглалтад оруулах комисс бүрэн бүрэлдэхүүнээрээ ажиллаж, комиссын хуралдаанаас даалгасан үүрэг даалгаврын биелэлтийг хангуулж, шаардлагатай баримт бичгийг бүрдүүлэхээр заасан.

Гэтэл ТАХ-г ашиглалтад оруулах комиссын хурлаар дутуу хийгдсэн болон хийх шаардлагатай ажлуудыг улсын комисст хүлээлгэж өгөхөд бүрэн дуусгах талаар зөвлөмж өгч, гүйцэтгэгч компани зөвлөмжийн биелэлтийг бэлтгэн комиссын гишүүдийн гарын үсгээр баталгаажуулсан байх боловч зөвлөмж бүрэн биелэгдсэн байдалд хяналт тавиагүйгээс гүйцэтгэл дутуу ажлуудыг улсын комиссоор ашиглалтад хүлээн авснаас дараах ажлуудыг чанартай хийж гүйцэтгээгүй байна. Үүнд:

- **Хүүхдийн паркийн ажил:** Хүүхдийн парк байгуулах ажлыг 2023.11.29-ний өдөр улсын комисс хүлээж авсан боловч Б блокийн дээврээс ус гоожсон, цэвэр усны гүний насосын ажиллагаа доголдсон, нийтийн 00-ын цонх хаалганы завсраар шороо орсон, талбайн шонтой гэрэлтүүлгийн толгойнууд болон эргэдэг гинжний дээвэр салж унасан, алсыг харагч тоглоомын бүхээгийн цонхны хаалт, хаалга салхинд хийсэн салсан байдалтай байна.

Зураг №1 /Бодит зураг/

- **Хатанбулаг сумын 320 хүүхдийн сургуулийн барилга:** Цахилгааны тохируулга хийгдээгүйгээс пускател хаядаг, гадна шилэн фасад болон хүзүүвч завсартай, шороо цас орсон, 2 давхрын 00-ын дээврээс ус гоожсон, зарим угаалтуур бөглөрсөн, ангиудын хаалганууд дээр доороо зайтай хөндий суулгагдсан, зарим анги, биеийн тамирын заалны гэрэл асахгүй, ангийн шаланд өөр өнгийн хулдаасыг зүйж наасан, сагсны шийтийг зурагт зааснаас жижиг хэмжээтэй хийсэн байна.

Зураг №2 /Бодит зураг/

- **Даланжаргалан сумын 15 ортой эмнэлгийн барилга:** Даланжаргалан сумын 15 ортой эрүүл мэндийн төвийн барилгыг 2023.12.11-ний өдөр улсын комисс ажиллаж хүлээн авсан боловч ажлын тоо хэмжээнд тусгагдсан автомашины гражийн шал будаагүй, өрөөнүүдийн хана цууралт үүссэн, гадна явган хүний хавтан зам болон барилгын хаяавч цөмөрсөн, агааржуулалтын систем доголдолтой, бохир үнэртдэг, 00-ын бохир суултуурын ёроолоор урссан, шүршүүрийн өрөөний шал налуу бус учир бохир нь хаалгаараа урсаж гадагшилдаг, цахилгаан доголдолтой, шатны бариул хөдөлгөөнтэй бэхлэгдсэн зэрэг зөрчилтэй байна.

Зураг №3 /Бодит зураг/

Дээрх чанаргүй хийгдсэн ажлыг барилгын норм дүрэм, стандартын дагуу гүйцэтгүүлж зөрчлийг арилгах тухай албан шаардлага хүргүүлэхээр шийдвэрлэв.

Б.3. Хэрэгжүүлж дууссан 13,042.8 сая төгрөгийн өртөгтэй, 3 ТАХ-г НББ-д тусгаагүй байна.

Төсвийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.24-т хөрөнгө оруулалтыг тухайн шатны төсөвт хамаарах хуулийн этгээдийн өмчлөлд шилжих хөрөнгийн зарлага байна гэж тодорхойлсон.

Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2023 онд 28,063.6 сая төгрөгийн өртөгтэй 7 төсөл, арга хэмжээг бүрэн хэрэгжүүлж дууссан ба 13,042.8 сая төгрөгийн 3 төсөл, арга хэмжээг холбогдох байгууллагын нягтлан бодох бүртгэлд тусгаагүй байна. Үүнд:

- Хүүхдийн парк байгуулах /Сайншанд сум/ - 6,679.5 сая төгрөг,
- Ахмадын сувиллын барилга 60 ортой /Сайншанд сум/ - 4,399.9 сая төгрөг
- Цэвэр усны нөөцийн сан барих /Сайншанд сум/ - 1,963.4 сая төгрөг

Аймгийн ЗДТГ-аас ГХБХБГ-тай байгуулсан “Захиалагчийн хяналт гүйцэтгэх гэрээ”-ний 3.5-д “Барилга байгууламжийг ашиглалтад оруулах үйл ажиллагааг холбогдох дүрэм журмын дагуу хариуцан зохион байгуулж, хөрөнгийн ашиглагч байгууллагын санхүүгийн бүртгэлд тусгуулна” гэж тусгасны дагуу ГХБХБГ-аас дээрх ТАХ-г ашиглалтад авсантай холбоотой баримт материалыг Орон нутгийн өмчийн газарт хүргүүлсэн боловч НББ-д бүртгэлд тусгаагүй байна.

Иймд УТХО-аар хэрэгжүүлж ашиглалтад оруулсан ТАХ-г ашиглагч байгууллага өнөөдрийг хүртэл данс бүртгэлд тусгаагүй, захиалагч байгууллагаас ашиглалтад хяналт тавьж, бүртгэх, паспортжуулах үүргээ хэрэгжүүлээгүйгээс хөрөнгө эзэнгүйдэх, ашиглалт, хамгаалалтын асуудал орхигдохоор байх тул хөрөнгийг бүртгэлд тусгах албан шаардлага өгөхөөр шийдвэрлэв.

БҮЛЭГ В. УТХО-аар хэрэгжүүлсэн ТАХ нь орон нутгийн ард иргэдийн таатай амьдрах орчныг бүрдүүлэхэд чиглэсэн үр дүнтэй ажил болсон байна.

В.1. УТХО-аар хэрэгжүүлсэн ТАХ-г зориулалтын дагуу ашиглаж байна.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.2-т “Төсвийн хөрөнгө оруулалтаар бий болсон хөрөнгө нь төрийн болон орон нутгийн өмч байна” гэж заасан.

Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар тус аймагт он дамжин хэрэгжсэн 11 ТАХ-ээс 7 ТАХ-г бүрэн дуусган ашиглалтад хүлээн авсан ба аудитын явцад ТАХ-ний ашиглалтын байдлыг авч үзэхэд дараах байдалтай байна.

- **Сайншанд сумын III багт Хүүхдийн парк байгуулах ажил:** Худалдаа үйлчилгээний төв, тасалбар худалдаалах төвийн 3 барилга, нэг ээлждээ 230-250 хүүхэд, насанд хүрэгчид тоглох боломжтой, 8 тоглоомтой байгууламжийг 2023 оны 7 сард ашиглалтад хүлээн авч, аймгийн Сошиал Шанд ХХК-тай эд хөрөнгийг ашиглуулах гэрээ байгуулан, үйл ажиллагаа нь улирлын чанартай хэвийн явагдаж байна.
- **Сайншанд сумын II багт Ахмадын сувиллын 60 ортой барилга барих ажил:** Тус барилгыг 2023.10 дугаар сард хүлээн авч ашиглалтад оруулсан бөгөөд шаардлагатай тоног төхөөрөмжийг худалдан авах 703.6 сая төгрөгийн

эх үүсвэрийг орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтын зардлаас шийдвэрлэсэн бөгөөд үйл ажиллагаа нь улирлын чанартай тул одоогоор үйлчлүүлэгч хүлээн аваагүй байна.

- **Сайншанд сумын IV багт цэвэр усны нөөцийн сан байгуулах ажил:** 3000 м³ усан санг хлоржуулах болон усан сангийн байгууламжийн шугам, гэрэлтүүлэг, гадна тохижилтын ажлыг 2023.09 сард хүлээн авч ашиглалтад оруулсан. Тус ТАХ-г хэрэгжүүлснээр аймгийн төвийн айл өрх, албан байгууллагуудыг цэвэр усаар тасралтгүй хангах боломж бүрдэж, үйл ажиллагаа нь хэвийн явагдаж байна.
- **Хатанбулаг сумын V багт 320 суудалтай сургуулийн барилга барих ажил:** Аудитын хугацаанд ашиглалтын байдалтай танилцахад сумын 200 хүүхдийн суудалтай хуучин сургууль, 320 хүүхдийн суудалтай шинэ сургууль ашиглалтад орсноор сумын хэмжээнд нийт 520 хүүхэд суралцах орчин бий болсон боловч одоогоор 360 хүүхэд суралцаж байна. Гэвч тус сумын нутаг дэвсгэрт байрлах байнгын ажиллагаатай Ханги-Мандалын хилийн боомтод суурьшин амьдарч байгаа явуулын иргэдийн хүүхдүүдийг сургах боломж бүрдсэн байна.
- **Даланжаргалан суманд 15 ортой Эрүүл мэндийн төвийн барилга барих ажил:** Тус эмнэлгийг ашиглалтад оруулснаар төрөх, мэс заслын тасаг, шүдний кабинетыг шинээр нээж, нарийн мэргэжлийн залуу боловсон хүчнийг орон нутагт гэрээгээр ажиллуулсан, сумын иргэдэд эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг цаг алдалгүй түргэн шуурхай хүргэж байна.
- **Сайншанд суманд Хүүхдийн зуслан байгуулах ажил:** ТАХ-г 2022.06 сард ашиглалтад хүлээн авч ашиглагч байгууллагын данс бүртгэлд бүртгэсэн бөгөөд 2023 оны Төсвийн тухай хуульд материалын үнийн зөрүүгийн нэмэгдэл санхүүжилтийг баталж олгосон байна. Тус зуслан нь нэг ээлждээ 100 хүүхэд хүлээн авах хүчин чадалтай ба 2023 онд цаг агаарын байдлаас шалтгаалан 2 ээлжид 87 хүүхэд хүлээн авч ажилласан байна.

В.2. УТХО-аар орон нутгийн хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн, иргэдэд чиглэсэн үр дүнтэй ТАХ-г хэрэгжүүлсэн байна.

Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 11.2-т "Энэ хуулийн 6 дугаар зүйлд заасан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичгийн төсөлд зорилго, зорилт, шалгуур үзүүлэлт, суурь болон зорилтот түвшин, хэрэгжүүлэх арга зам, үе шат, хүрэх үр дүн, бодлогыг хэрэгжүүлснээр эдийн засаг, нийгэм, байгаль орчинд бий болох үр нөлөө, эрсдэл, санхүүгийн эх үүсвэр, хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний төлөвлөгөө, хариуцах байгууллагыг тусгана" гэж заасан.

МУИХ-ын 2020 оны 23 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар баталсан "Монгол Улсын 2021-2025 оны хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр"-т боловсролын салбарын 200 сургууль, 273 цэцэрлэг барих төслийн хүрээнд Хатанбулаг сумын 320 хүүхдийн сургууль, Замын-Үүд сумын 640 хүүхдийн сургуулийн барилгыг улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлсэн байна.

- **Сайншанд сумын III багт Хүүхдийн парк байгуулах ажил:** Орон нутгийн хүүхэд, залуучуудын чөлөөт цагийг зөв боловсон өнгөрөөх нөхцөлийг бүрдүүлсэн байна.
- **Сайншанд сумын II багт Ахмадын сувиллын 60 ортой барилга барих ажил:** Тус барилгыг 2023.10 дугаар сард хүлээн авч ашиглалтад оруулсан бөгөөд шаардлагатай тоног төхөөрөмжийг худалдан авах 703.6 сая төгрөгийн

эх үүсвэрийг орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтын зардлаас шийдвэрлэж тохижуулсан.

- **Сайншанд сумын IV багт цэвэр усны нөөцийн сан байгуулах ажил:** 3000 м³ усан санг хлоржуулах болон усан сангийн байгууламж нь аймгийн төвийн айл өрхүүдийг цэвэр усаар тасралтгүй хангах боломж бүрдсэн
- **Хатанбулаг сумын V багт 320 суудалтай сургуулийн барилга барих ажил:** Тус сум нь 200 хүүхдийн хуучин болон 320 хүүхдийн шинэ сургуулийг бүрэн ашиглаж сумын хэмжээнд нийт 520 хүүхэд суралцах орчин бий болсон боловч одоогоор 360 хүүхэд суралцаж байна. Гэвч тус сумын нутаг дэвсгэрт байрлах байнгын ажиллагаатай Ханги-Мандалын хилийн боомтод суурьшин амьдарч байгаа явуулын иргэдийн хүүхдүүдийг сургах боломж бүрдсэн байна.
- **Даланжаргалан суманд 15 ортой Эрүүл мэндийн төвийн барилга барих ажил:** Тус суманд 15 ортой, 2 давхар эмнэлгийг ашиглалтад оруулснаар төрөх, мэс заслын тасаг, шүдний кабинетыг шинээр нээж, нарийн мэргэжлийн залуу боловсон хүчнийг орон нутагт гэрээгээр ажиллуулан, сумын иргэдэд эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг цаг алдалгүй түргэн шуурхай хүргэх нөхцөл бүрдсэн байна.
- **Сайншанд суманд Хүүхдийн зуслан байгуулах ажил:** Тус зуслан нь нэг ээлждээ 100 хүүхэд хүлээн авах хүчин чадалтай ба орон нутагт хүүхдийн амралтыг зөв боловсон өнгөрөөх боломжийг бүрдүүлсэн.
- **Замын-Үүд суманд 640 суудалтай сургуулийн барилга барих ажил:** Тус ажил 2024 онд үргэлжлэн хэрэгжиж байна. Замын-Үүд сумын ерөнхий боловсролын I, II, III сургуулиуд нь нийт 2758 хүүхдийн хүчин чадалтай бөгөөд өнөөдрийн байдлаар 4365 хүүхэд суралцаж байгаа, мөн I сургуулийн барилгад нуралт үүсэж цаашид хэвийн ашиглах боломжгүй талаар мэргэжлийн байгууллагын дүгнэлт гарсан нь шинээр баригдах 640 хүүхдийн сургуулийн барилгыг барих зайлшгүй шаардлагад нийцсэн байна.

Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлсэн 11 төсөл, арга хэмжээ нь орон нутгийн бодлогын баримт бичигт бүрэн тусгагдсан байна.

ДҮГНЭЛТ:

Аудитын явцад цуглуулсан нотлох баримт, аудитын дүнд үндэслэн дараах дүгнэлтийг гаргаж байна. Үүнд:

- УТХО-аар хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээг төлөвлөхдөө зураг, төсөл, ТЭЗҮ-ийг урьдчилан батлуулаагүй, ТАХ-ний ашиглалттай холбоотой урсгал зардал, орон тоо, санхүүжүүлэх эх үүсвэр, төсөвт нөлөөлөх ачааллын талаар тооцоо судалгаа хийгдээгүй ажлуудыг төлөвлөж хэрэгжүүлсэн байна.
- Он дамжин хэрэгжүүлсэн 37,220.5 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 7 ТАХ-ний ХАА-г магадлалын дүгнэлт гаргаагүй төсвөөр зарласан байна.
- Төсөвт өртгийг магадлалаар баталгаажсан дүнд үндэслэхгүй төлөвлөснөөс, гэрээний дүнд өөрчлөлт оруулах, нэмэлт гэрээ байгуулах, ажлын тоо хэмжээ өөрчлөгдөх, ажил дутуу хийгдэх нөхцөл үүссэн байна.
- Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлсэн 15,936.4 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй төсөл, арга хэмжээний ажлын гүйцэтгэл бүрэн дуусаагүй байхад улсын комисс хүлээн авч, ашиглалтад оруулсан байна.
- Гүйцэтгэгч компанийн гүйцэтгэлийг бүрэн хянаагүйгээс хэрэгжиж дууссан 2 ТАХ-ний санхүүжилтийг гэрээний үнийн дүнгээс 14.3 сая төгрөгөөр илүү олгосон байна.
- Өмнө оноос шилжин хэрэгжсэн 11 ТАХ-г хэрэгжүүлэх гүйцэтгэгчтэй байгуулсан гэрээнд нийт 14 удаа сунгалт хийхдээ гүйцэтгэгч компаниас ирүүлсэн хүсэлтийн шалтгаан нөхцөлийг үнэлэхгүйгээр шийдвэрлэж сунгасан байна.
- Орон нутагт захиалагчийн хяналт хэрэгжүүлэгч байгууллагын мэргэжлийн боловсон хүчний дутагдалтай байдлаас шалтгаалан захиалагчийн хяналтыг чанартай, хүртээмжтэй, үр ашигтай хэрэгжүүлэх нөхцөл бүрдээгүй байна.
- Бүрэн хэрэгжүүлж дууссан 13,042.8 сая төгрөгийн өртөгтэй, 3 ТАХ-г нягтлан бодох бүртгэлд тусгаагүй байна.
- УТХО-аар орон нутгийн хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн ТАХ-г хэрэгжүүлж, бүрэн хүчин чадлаар нь ашиглаж байгаа ч зарим ажил бүрэн, чанартай хийгдэхгүй байгаа нь улсын төсвийн санхүүжилтийг үр ашиггүй зарцуулах нөхцөл үүсэхээр байна.
- УТХО-аар хийгдсэн ТАХ-ний үр дүнд аймгийн Засаг даргын дэргэдэх Санхүүгийн хяналт, аудитын алба хяналт шалгалт хийж, үнэлэлт дүгнэлт гаргаж ажиллаагүйгээс хөрөнгө оруулалтад тавих дотоод аудитын хяналт орхигдсон байна.
- УТХО-ын төлөвлөгөөний хэрэгжилт, үр дүнд жил бүр гүйцэтгэлийн аудит хийж, аудитаар илэрсэн зөрчлийг гаргахгүй байх тухай зөвлөмжийг холбогдох албан тушаалтнуудад өгсөн боловч хэрэгжилтийг бүрэн хангаагүйгээс зөрчил давтагдсан байна.

Аудитаар нийт 66,214.0 сая төгрөгийн алдаа зөрчил илрүүлж, 14.3 сая төгрөгийн төлбөрийн акт тогтоон, 28,979.2 сая төгрөгийн зөрчлийг арилгах тухай 3 албан шаардлага хүргүүлж, зөрчил давтан гаргахгүй байх 4 зөвлөмж хүргүүлэв.

ЗӨВЛӨМЖ

Аудитын дүн, дүгнэлт, нотлох зүйлст үндэслэн дараах зөвлөмжийг өгч байна.Үүнд:

АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГА О.БАТЖАРГАЛ ТАНАА:

1. Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөнд техник, эдийн засгийн үндэслэл хийгдсэн, зураг, төсөв батлуулсан, хуульд заасан бусад зөвшөөрөл олгогдсон, ТАХ-тэй холбоотой гарах урсгал зардал, орон тоо, санхүүжүүлэх эх үүсвэр, төсөвт нөлөөлөх ачааллын талаар тооцоо судалгаа хийгдсэн ажлуудыг төлөвлөж төсөл, арга хэмжээг төлөвлөхдөө Төсвийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийг баримтлах.
2. ТАХ-г хэрэгжүүлэгч гүйцэтгэгч компанитай байгуулсан ажил гүйцэтгэх гэрээг сунгах, нэмэлт гэрээ хийхдээ ТБОНӨХБАҮХАТХ-ийн 40, 41 дүгээр зүйл, Сангийн сайдын 2023 оны А/259 дүгээр тушаалын хавсралтаар батлагдсан "Ажил гүйцэтгэх тендер шалгаруулалтын жишиг баримт бичгийн зааварчилгаа"-ны 4 дэх заалтыг мөрдөх.
3. Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх ТАХ-нд захиалагчийн хяналтыг хэрэгжүүлэхдээ ЗГ-ын 2017 оны 170 дугаар тогтоолоор баталсан "Барилгын ажлын захиалагчийн дүрэм"-ийн 2.9 дэх заалтыг баримтлах, шинээр баригдах барилга, байгууламжид захиалагчийн хяналтыг хэрэгжүүлэх багийг нарийн мэргэжлийн инженерүүдээс бүрдүүлэн, ТАХ-ны чанар байдлыг сайжруулахад чиглүүлэх.
4. Төсвийн тухай хуулийн 69 дүгээр зүйлийн 69.1 дэх заалтыг хэрэгжүүлж, УТХО-аар хийгдсэн ТАХ-ний үр дүнд санхүүгийн хяналт, шалгалт хийх, үнэлэлт, дүгнэлт гаргах чиг үүргийг холбогдох байгууллагаар хэрэгжүүлэх.

ХЯНАСАН:

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ

АУДИТОР:

АУДИТЫН МЕНЕЖЕР:

Т.ГАН-ӨЛЗИЙ

У.ОЮУНТҮЛХҮҮР

АУДИТЫГ ГҮЙЦЭТГЭСЭН БАГИЙН ГИШҮҮД :

АХЛАХ АУДИТОР:

АУДИТОР:

АУДИТОР:

Э.ЭНХЦЭЦЭГ

Э.УРАНГУА

Э.ЭРДЭНЭСУВД

АУДИТЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ХАМТРАН ОРОЛЦСОНД
ТАЛАРХАЛ ИЛЭРХИЙЛБЕ.

Дорноговь аймаг дахь Төрийн аудитын газар

**ОРОН НУТГИЙН ТӨСВИЙН 2023
ОНЫ ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН
ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТ,
ҮР ДҮН**

**ОРОН НУТГИЙН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫГ ТӨСВИЙН ТӨЛӨВЛӨЛТИЙН
ШААРДЛАГАД НИЙЦҮҮЛЖ, ХУУЛЬ, ЖУРМЫН ДАГУУ ТӨЛӨВЛӨХ
ХЭРЭГТЭЙ БАЙНА.**

АУДИТЫН КОД: ГНАГ-2024/18-ШТА-ГА

2024 оны 5 дугаар сар

АГУУЛГА:

Товьёг	3
Товчилсон үгийн тайлбар	4
Аудитын зорилт, хамарсан хүрээ, стандарт, арга зүйн талаарх мэдэгдэл	5-6

БҮЛЭГ А. Төсвийн төлөвлөлтийн шаардлага хангаагүй ТАХ-г төлөвлөсөн, төсвийн тодотголоор 80 ажил нэмэлтээр баталж хэрэгжүүлсэн нь ХО-ын чанар, хэрэгжих хугацаанд нөлөөлөөд зогсохгүй, санхүүжилтийн өр төлбөр үүсгэсэн байна.

А.1. ОНХО-аар хэрэгжүүлэх ТАХ-г дунд хугацааны бодлогын баримт бичигтэй уялдуулж төлөвлөсөн ч төсвийн тодотголоор аймаг, сумын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөнд тусгагдаагүй ажлуудыг баталсан байна.7-8

А.2. Төсвийн төлөвлөлтийн шаардлага хангаагүй ТАХ-г төлөвлөж, батлуулсан байна.7-8

А.3. Орон нутгийн хөрөнгө оруулалтаар нэн шаардлагатай, томоохон ТАХ-г цогцоор нь хэрэгжүүлэхээр төлөвлөх шаардлагатай байна.9-11

А.4. Зарим төсөл, арга хэмжээний гүйцэтгэлийг бүрэн хянахгүй санхүүжилт олгосон байна.11-13

БҮЛЭГ Б. Хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээг хугацаанд нь хүлээн авсан ч зарим ажил зураг, төсвийн дагуу хийгдээгүй байна.

Б.1. Бүрэн хэрэгжиж дууссан зарим төсөл, арга хэмжээг батлагдсан зураг төсвийн дагуу хэрэгжүүлээгүй байна.13-15

Б.2. Аймгийн хэмжээнд хэрэгжүүлсэн 194 ТАХ-ний 94 ажлын гүйцэтгэлд мэргэжлийн байгууллагын 4 ажилтан хяналт хэрэгжүүлсэн нь төсөл, арга хэмжээний чанар байдалд нөлөөлсөн байна.15-18

Б.3. Хэрэгжүүлж дууссан 1,938.1 сая төгрөгийн өртөгтэй, 10 ТАХ-г НББ-д тусгаагүй байна.19

БҮЛЭГ В. Хэрэгжүүлсэн ТАХ-ний төлөвлөсөн болон хүрсэн үр дүнг харьцуулж үнэлэх боломжгүй байгаа ч байгууллага, сумдаас ирүүлсэн саналын хүрээнд хөрөнгө оруулалтын ажлыг баталж хэрэгжүүлсэн байна.

В.1. ОНХО-аар хэрэгжүүлэх ТАХ-ний бодит хэрэгцээ шаардлагыг үнэлж, төлөвлөх шаардлагатай байна.18-19

В.2. Хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлсэн ТАХ-ний хэрэгжилтийн хүрэх үр дүнг үнэлж, хэмжих боломжтой байдлаар төлөвлөөгүй байна.20-21

Дүгнэлт:22

Зөвлөмж:23

Холбогдох байгууллагын санал:

Санал өгсөн тайлбар:

Хүснэгтийн товъёг:

№	Тайлбар	Хуудасны дугаар
Хүснэгт 1	ОНХО-аар хэрэгжүүлэхээр батлагдсан ТАХ-ний мэдээлэл	
Хүснэгт 2	ОНХО-ын 2023 оны хөрөнгө оруулалтын жагсаалтад өөрчлөлт оруулсан мэдээлэл	
Хүснэгт 3	2023 онд хэрэгжүүлсэн ТАХ-ний худалдан авах ажиллагааны мэдээлэл	
Хүснэгт 4	Тендерт шалгарч 3-аас дээш тооны ТАХ хэрэгжүүлсэн ААНБ-ын мэдээлэл	
Хүснэгт 5	ОНТХО-аар хэрэгжүүлсэн ТАХ-д олгосон санхүүжилт	
Хүснэгт 6	Төсвийн тодотголоор батлагдсан зарим ажлын гэрээ байгуулсан мэдээлэл	
Хүснэгт 7	Сумдад мотоцикл олгосон жагсаалт	
Хүснэгт 8	Компьютер олгосон жагсаалт	

Дүрслэл:

№	Тайлбар	Хуудасны дугаар
Дүрслэл 1	Батлагдсан ТАХ-ний тоо, төсвийн харьцуулалт	
Дүрслэл 2	ХО-ын ангиллаар нийт ТАХ-ний төсвөт өртөгт эзлэх хувиар	
Дүрслэл 3	ХО-ын ангиллаар нийт ТАХ-ний тоонд эзлэх хувиар	
Дүрслэл 4	Аймгийн хөрөнгө оруулалтын ажилд олгосон санхүүжилт	
Дүрслэл 5	Замын-үүд сумын хөрөнгө оруулалтын ажилд олгосон санхүүжилт	

Зургийн товъёог:

№	Тайлбар	Хуудасны дугаар
Зураг 1	Дэлгэрэх сумын төвд нийтийн биеийн тамирын талбай шинээр байгуулах ажил	
Зураг 2	Замын-Үүд сумын Соёлын ордны тохижилтын тавилга, тоног төхөөрөмж	
Зураг 3	Айраг сумын ЕБС-ын I байрны их засварын ажил	
Зураг 4	Айраг сумын уурын зуухны хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх ажил	
Зураг 5	Даланжаргалан сумын ЕБС-ийн урлаг заалны засварын ажил	
Зураг 6	Даланжаргалан сумын ЕБС-ийн хичээлийн байр, спорт заалны сантехник, цахилгааны засварын ажил	
Зураг 7	Хөвсгөл сумын сум дундын өвсний фондын дээврийн засварын ажил	
Зураг 8	Хөвсгөл сумын ЕБС-ын дотуур байрны засварын ажил	
Зураг 9	Дэлгэрэх сумын төвд нийтийн биеийн тамирын талбай шинээр байгуулах ажил	
Зураг 10	Дэлгэрэх сумын ЭМТ-ийн өргөтгөлийн барилга	
Зураг 11	Дэлгэрэх сумын Цаг уурын барилга	
Зураг 12	Дэлгэрэх сумын Хүүхдийн цэцэрлэгийн засварын ажил	

Хавсралт:

№	Тайлбар	Хуудасны дугаар
Хавсралт 1	ОНХО-аар 2023 онд шинээр хэрэгжүүлсэн ТАХ-ний төлөвлөлтийн судалгаа	

Товчилсон үгийн тайлбар

Товчилсон үг	Тайлбар
АДБОУС	Аудитын дээд байгууллагын олон улсын стандарт
МУ	Монгол улс
УИХ	Улсын их хурал
ЗГ	Засгийн газар
ЗДТГ	Засаг даргын тамгын газар
ГХБХБГ	Газрын харилцаа, барилга, хот байгуулалтын газар
ОНӨГ	Орон нутгийн өмчийн газар
ХААГ	Худалдан авах ажиллагааны газар
ТЭЗҮ	Техник эдийн засгийн үндэслэл
ХОХБТХ	Хөрөнгө оруулалт, хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн хэлтэс
ТАХ	Төсөл, арга хэмжээ
ОНТАГ	Орон нутаг дахь Төрийн аудитын газар
ТБОНӨХБАҮХАТХ	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хууль
ОНТХО	Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалт
ТЕЗ	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч
ХО	Хөрөнгө оруулалт
ОБГ	Онцгой байдлын газар
ЭМТ	Эрүүл мэндийн төв
ЕБС	Ерөнхий боловсролын сургууль
ХБТ	Хөгжлийн бодлогын тасаг
УЦУОШТ	Ус, цаг уур орчны шинжилгээний төв
УАУРСТ	Уламжлалт анагаах ухаан
ОНӨААТҮГ	Орон нутгийн өмчит аж ахуйн тооцоот үйлдвэрийн газар
УТХО	Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт
ОНХО	Орон нутгийн хөрөнгө оруулалт
ХАА	Худалдан авах ажиллагаа
УТ	Улсын төсөв
УКД	Улсын комиссын дугаар
ХХК	Хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани
НТШ	Нээлттэй тендер шалгаруулалт
ГЕН	Гэрээний ерөнхий нөхцөл
БХТ	Барилгын хөгжлийн төв
АТГ	Авлигатай тэмцэх газар
ОНХС	Орон нутгийн хөгжлийн сан
АИТХ	Аймгийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурал
НББ	Нягтлан бодох бүртгэл
МУИХ	Монгол улсын Их хурал
УОНТХО	Улс, орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалт
ХБТХ	Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн хэлтэс
ГИХГ	Гадаадын иргэн харьяатын газар
НААҮОНӨ	Нийтийн аж ахуйн үйлчилгээ, орон нутгийн өмчит
ОНХС	Орон нутгийн хөгжлийн сан
ТӨҮГ	Төрийн өмчит үйлдвэрийн газар
ААНБ	Аж ахуйн нэгж, байгууллага
УКД	Улсын комиссын дугаар
ТТ	Төрийн тусгай
СШЗДТГ	Сайншанд Засаг даргын тамгын газар
СШК	Сайншанд комисс
ГЕН	Гэрээний ерөнхий нөхцөл
ХЗАА	Хотын захирагчийн ажлын алба

Аудитын зорилт, хамарсан хүрээ, стандарт, арга зүйн талаарх мэдэгдэл

Аудит хийх үндэслэл, бүрэн эрх	Аудитыг Төрийн аудитын тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 11.1, 11.5 дахь зүйлийг үндэслэн мөн хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.1-д заасан Төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд УИХ-ын Төсвийн байнгын хорооны 2023 оны 08 дугаар тогтоолд тусгасны дагуу аудитыг хийж гүйцэтгэсэн.
Аудитын зорилт	Орон нутгийн төсвийн 2023 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөний хэрэгжилт, үр дүнд гүйцэтгэлийн аудит хийн, дүгнэлт өгч, зөвлөмж боловсруулан, дүнг Үндэсний аудитын газар болон холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд танилцуулахад аудитын зорилго чиглэгдсэн. Аудитын зорилгыг хангахын тулд дараах чиглэлээр аудитыг гүйцэтгэлээ. Үүнд: - Хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээний холбогдох тооцоолол, баримт бичгийг үндэслэлтэй боловсруулж, санхүүжүүлсэн эсэх; - Хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээг хугацаанд нь гүйцэтгүүлж хүлээн авсан эсэх; - Хэрэгжсэн төсөл арга хэмжээ нь төлөвлөсөн үр дүнд хүрсэн эсэх;
Аудитын хамарсан хүрээ	Орон нутгийн төсвийн 2023 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөнд тусгагдсан төсөл арга хэмжээг төлөвлөж хэрэгжүүлсэн Төсвийн ерөнхийлөн захирагч, харьяа байгууллагууд, аймгийн ЗДТГ, ГХБХБГ, ОНӨГ, ХААГ зэрэг холбогдох бусад байгууллага, Сайншанд, Замын-Үүд, Хатанбулаг, Хөвсгөл, Даланжаргалан, Айраг, Дэлгэрэх сум, гүйцэтгэгч аж ахуйн нэгжийг хамруулан, төсөл арга хэмжээний төлөвлөлт, ТЭЗҮ, зураг төсөл, магадлалын ерөнхий дүгнэлт, худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөө, тайлан гүйцэтгэгчтэй байгуулсан гэрээ, олгосон санхүүжилт, төсөл арга хэмжээний хэрэгжилт, үр дүнг хамруулан аудитыг хийж гүйцэтгэлээ.
Аудитын арга зүй, шалгуур үзүүлэлт	Аудитыг гүйцэтгэлийн аудитын стандарт АДБОУС-100, 300, 400, 3000-3100, 4000, Монгол Улсын Төрийн аудитын стандарт MNS 6817-5:2020 "Гүйцэтгэлийн аудитын зарчим", MNS 6817-6:2020 "Нийцлийн аудитын зарчим", MNS 6817-7:2020 "Гүйцэтгэлийн аудитын стандарт", MNS 6817-8:2020 "Нийцлийн аудитын стандарт", "Төрийн аудитын байгууллагаас аудит хийх журам"-ын дагуу аудитын зорилго, зорилт, асуудлын шинжилгээний асуултад хариулт өгөхөд шаардагдах бүх төрлийн нотлох баримтыг цуглуулж, баримтжуулан, тэдгээрийг нягтлан шалгах, дүн шинжилгээ хийх, харьцуулах, тулган баталгаажуулах, түүвэрлэлт хийх зэрэг судалгааны арга зүйг ашиглан дүн шинжилгээ хийж, аудитын хөтөлбөр, горим, асуудлын шинжилгээний дагуу нотлох зүйл цуглуулж, аудитын дүнд үндэслэн дүгнэлт, зөвлөмж боловсруулав.
Аудитын бүрэлдэхүүн, хугацаа	Аудитыг Дорноговь аймаг дахь Төрийн аудитын газрын дарга, тэргүүлэх аудитор Т.Ган-Өлзий хянан удирдаж, үе шатны чанарын хяналтыг аудитын менежер У.Оюунтүлхүүр

Хүндрэл бэрхшээл	хэрэгжүүлэн, ахлах аудитор Э.Энхцэцэг, аудитор Э.Урангуа, Э.Эрдэнэсувд нар хийж гүйцэтгэв. Аудитыг 2024 оны 02 дугаар сарын 26-ны өдрөөс 2024 оны 05 дугаар сарын 13-ны өдрийг хүртэлх хугацаанд гүйцэтгэж, аудитын тайланг ҮАГ болон бусад холбогдох газар, албан тушаалтанд 2024 оны 05 дугаар сарын 21-ний өдөр хүргүүллээ. Аудитын явцад аймаг, Сайншанд, Замын-Үүд сумдын ЗДТГ, ЗАА-аас аудитад шаардлагатай баримт материалыг албан бичигт дурдсан хугацаанд ирүүлээгүй, хөрөнгө оруулалтын хэрэгжилт, үр дүнд гүйцэтгэлийн аудитыг жил бүр хийж байгаа боловч аймгийн ХОХБТХ, Замын-Үүд сумын ХБТ, ОНӨГ-уудад аймгийн хэмжээнд хэрэгжүүлсэн ТАХ-тэй холбоотой нэгдсэн мэдээлэл судалгаа байхгүй байна. Замын-Үүд сумын ХО-аар хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн болон хэрэгжүүлсэн ажлуудын зураг, төсвийг сумын Захирагчийн ажлын албанаас ЗДТГ-ын Хөгжлийн бодлогын тасагт хүлээлгэж өгсөн эсэх нь тодорхойгүйгээс бүрэн хамруулах боломжгүй байлаа. Мөн ОНТАГ-ын санхүүгийн аудит хийх хугацаатай гүйцэтгэлийн аудитын хугацаа давхцаж байгаа нь сумдад хэрэгжүүлсэн ТАХ-ний хэрэгжилт, явцыг үзэж албан томилолтоор ажиллах, хөтөлбөрт тусгагдсан богино хугацаанд аудитыг хийж гүйцэтгэхэд хүндрэлтэй байлаа.
Ерөнхий мэдээлэл	Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2023 онд нийт 81,345.0 сая төгрөгийн 208 төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр батлагдсанаас шинээр хэрэгжих 40,529.6 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 131 төсөл, арга хэмжээ байна. Аймгийн хөрөнгө оруулалтаар 76,922.8 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 160 төсөл, арга хэмжээнд 52,314.7 сая төгрөгийн санхүүжилт олгохоор, Замын-Үүд сумын хөрөнгө оруулалтаар 4,422.2 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 48 төсөл, арга хэмжээнд 4,231.0 сая төгрөгийн санхүүжилт олгохоор тус тус баталсан байна. Хөрөнгө оруулалтын жагсаалтад батлагдсан 208 ТАХ-ээс 167 ажил бүрэн хэрэгжиж, 27 ажил дуусаагүй буюу он дамжин хэрэгжихээр үргэлжилж, 6 ажил хэрэгжээгүй, 8 ажлыг 2024 онд хэрэгжүүлэхээр зохицуулалт хийсэн байна. Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар аймгийн хэмжээнд хэрэгжүүлсэн 79,044.7 сая төгрөгийн гэрээний үнийн дүнтэй 194 төсөл, арга хэмжээний санхүүжилтэд 41,147.1 сая төгрөгийг олгосон байна.

БҮЛЭГ А. Төсвийн төлөвлөлтийн шаардлага хангаагүй ТАХ-г төлөвлөсөн, төсвийн тодотголоор 80 ажил нэмэлтээр баталж хэрэгжүүлсэн нь ХО-ын чанар, хэрэгжих хугацаанд нөлөөлөөд зогсохгүй, санхүүжилтийн өр төлбөр үүсгэсэн байна.

А.1. ОНХО-аар хэрэгжүүлэх ТАХ-г дунд хугацааны бодлогын баримт бичигтэй уялдуулж төлөвлөсөн ч төсвийн тодотголоор аймаг, сумын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөнд тусгагдаагүй ажлуудыг баталсан байна.

Засгийн газрын 2021 оны 160 дугаар тогтоолоор батлагдсан Төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээг төлөвлөх, санхүүжүүлэх, хянах, тайлагнах журмын 3.1.4-т *"Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нь энэ журмын 3.1.2-т заасан төслийн саналыг ирүүлэхдээ бодлогын баримт бичигт тусгагдсан байдал, хөгжлийн урт, дунд, богино хугацааны баримт бичгүүдтэй нийцэж буй байдал гэсэн шалгуур үзүүлэлтийг хангаж буй эсэхийг судалж, холбогдох тайлан болон баримт бичгийг хавсаргасан байна"* гэж заасан.

Аймгийн хөрөнгө оруулалтаар 2023 онд шинээр болон он дамжин хэрэгжих нийт 76,922.8 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 160 ТАХ-г хэрэгжүүлэхээр баталснаас Дорноговь аймгийн хөгжлийн 2021, 2022, 2023 оны төлөвлөгөөнд 110 ТАХ, аймгийн Засаг даргын үйл ажиллагааны /2020-2024/ хөтөлбөрт 160 ТАХ, Дорноговь аймгийг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлд 160 ТАХ тус тус тусгагдсан байна.

Харин Дорноговь аймгийн жилийн хөгжлийн төлөвлөгөөнд тусгагдаагүй 50 ТАХ-г АИТХ-ын 2023.07.04 өдрийн 12/05 тогтоолоор нэмж баталсан нь Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5.2.17 *"..., улс болон орон нутгийн төсвийг төлөвлөхдөө 6.10.3, 6.10.4-т заасан шаардлагыг хангаж улсын болон аймаг, нийслэл, хотын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөнд суурилан боловсруулах"* гэсэн заалттай нийцэхгүй байна.

Замын-Үүд сумын хөрөнгө оруулалтаар 2023 онд шинээр хэрэгжих нийт 4,422.2 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 48 ТАХ-г хэрэгжүүлэхээр баталснаас сумын "Хөгжлийн төлөө бид хамтдаа-2" Засаг даргын үйл ажиллагааны /2020-2024/ хөтөлбөрт 37 ТАХ, "Аялал жуулчлалыг дэмжих жил-2023" хөтөлбөрт 8 ТАХ-г тусгаж, 11 арга хэмжээ нь дунд, богино хугацааны бодлогын баримт бичгүүдэд тусгагдаагүй байна.

Орон нутаг, сумын дунд болон богино хугацааны бодлогын баримт бичигт тусгагдаагүй, тухайн шатны төсөв захирагчийн өмчлөлд шилжих боломжгүй, хөрөнгө оруулалтын шинж чанаргүй, төрийн бусад байгууллагуудад үзүүлэх дэмжлэг зэрэг ажлуудыг төсвийн хөрөнгө оруулалтад тусган хэрэгжүүлсэн байгаа нь төлөвлөлтийн үр дүнд чиглэсэн байх гэсэн зарчим хангагдахгүй байна.

Аудитаар дээрх зөрчлийг давтан гаргахгүй байх, хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээг хөгжлийн урт, дунд, богино хугацааны бодлогын баримт бичигтэй уялдуулан, тус баримт бичигт тусгагдсан томоохон төсөл, арга хэмжээг төлөвлөж хэрэгжүүлэх тухай албан шаардлага хүргүүлэхээр шийдвэрлэв.

А.2. Төсвийн төлөвлөлтийн шаардлага хангаагүй ТАХ-г төлөвлөж, батлуулсан байна.

Орон нутгийн төсвийн 2023 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөний хэрэгжилт, үр дүн

Төсвийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.4-т “Хөрөнгө оруулалтын төсөвт техник, эдийн засгийн үндэслэл хийгдсэн, зураг төсвөө батлуулсан, хуульд заасан бусад зөвшөөрөл олгогдсон төсөл, арга хэмжээг тусгана” гэж заасан.

Мөн Барилгын тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.1.1-д “Барилгын зураг төсөл нь эрх бүхий байгууллагаас олгосон газрын зөвшөөрөл, зургийн даалгавар, норм, нормативын баримт бичиг, стандарт, технологийн даалгавар, тоног төхөөрөмжийн паспорт, техникийн нөхцөл, инженер хайгуулын судалгаанд үндэслэн боловсруулагдсан байх шаардлагыг хангасан байна” гэж заасан.

Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2023 онд нийт 208 төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр баталснаас шинээр хэрэгжүүлэх 157 ажил тусгагдсан байна. /Хүснэгт№1/

ОНХО-аар хэрэгжүүлэхээр баталсан ТАХ-ний мэдээлэл

Д/д	Хөрөнгө оруулалтын төрөл	Аймгийн ХО-аар хэрэгжүүлсэн ТАХ-ний тоо	Замын-Үүд сумын ХО-аар хэрэгжүүлсэн ТАХ-ний тоо	Нийт ТАХ-ний дүн
1	Барилга, байгууламж	50	9	59
2	Их засвар, засвар	39	13	52
3	ТЭЗҮ	7	7	14
4	Тоног төхөөрөмж	34	12	46
5	Өмнөх оноос шилжсэн	30	-	30
6	Бусад	-	7	7
	Дүн	160	48	208

ОНХО-аар шинээр хэрэгжүүлэхээр баталсан 59 барилга, байгууламж, 52 засварын ажлын Барилгын тухай хуулийн 12.1.1-т заасан шаардлагыг хангасан байдлыг авч үзэхэд: /Хавсралт№1/

- Барилга байгууламжийн зураг төсөл боловсруулах, магадлал хийх дүрэмд заасны дагуу аймгийн ГХБХБГ нь Дэлгэрэх сумын Цаг уурын станцын барилга шинээр барих ажлын архитектур төлөвлөлтийн даалгаврыг боловсруулж, зохиогч даалгаварт тусгасан ногоон байгууламж төлөвлөх, зам талбайд гэрэлтүүлэг хийх, гадна тохижилтын зургийг иж бүрэн болгож батлуулсан боловч төсөвт дээрх ажлуудыг гүйцэтгэх зардлыг тусгаагүй,
- Барилгын тухай хуулийн 22.2-т заасан инженерийн хангамжийн байгууллага захиалагчийн хүсэлтэд үндэслэн барилга байгууламжийн техникийн нөхцөлийг олгохоор заасан байхад Цагдаагийн газрын өргөтгөлийн барилга барих ажил, Хамарын хийдийн Шамбалын орны орчимд нийтийн бие засах газар барих, Борхойн багт 910 метр дулааны шугам шинээр холболт хийх, Борхойн баян бүрд ОНӨААТҮГ-ын агуулахын зориулалттай далд зоорь барих, Тэгш гудам төслийн хүрээнд айл өрхүүдэд цэвэр усны шугам холбох ажлуудад холбогдох техникийн нөхцөлийг аваагүй байна.
- Барилгын тухай хуулийн 12.1.1-т барилгын зураг төсөл нь эрх бүхий байгууллагаас хийсэн инженер хайгуулын судалгаанд үндэслэн боловсруулагдахаар заасан ч Ханги хилийн боомтын орчмын малчдад зориулсан гүний 3 худаг гаргах ажилд инженер хайгуулын ажлыг хийж уст цэгийг тодорхойлоогүй төлөвлөсөн.
- Барилга байгууламжийн зураг төсөл боловсруулах, магадлал хийх дүрмийн 3.9-д Техник, эдийн засгийн үндэслэлд барилга, байгууламжийн хүчин чадал,

Орон нутгийн төсвийн 2023 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөний хэрэгжилт, үр дүн

төлөвлөлт, техник технологи, дэд бүтцийн хангамж, хөрөнгө оруулалт, хөдөлмөрийн нөөц, түүхий эд, материалын хангалт, эдийн засгийн үр ашиг, зах зээлд өрсөлдөх чадварыг тодорхойлсон харьцуулсан судалгааг тусгахаар заасан байхад ОНХО-аар 2023 онд шинээр хэрэгжүүлсэн барилга, байгууламжийн ажилд ТЭЗҮ-ийг боловсруулаагүй байна.

- Барилгын тухай хуулийн 24.1.1-т барилга байгууламжийн төсвийн тооцоо хийх, төлөвлөх, батлах, хэрэгжүүлэхэд батлагдсан зураг төсөлд үндэслэсэн байх зарчмыг баримтлахаар заасан ч 20 ТАХ-ний зураг төсөл хийгдээгүй, мөн 26 ТАХ-ний зураг төслийг орон нутгийн төсөв батлагдсанаас хойш боловсруулсан байна.
- Төсвийн тухай хуулийн 29.4-т хөрөнгө оруулалтын төсөвт техник, эдийн засгийн үндэслэл хийгдсэн, зураг төсвөө батлуулсан, хуульд заасан бусад зөвшөөрөл олгогдсон төсөл, арга хэмжээг тусгахаар заасан байхад 6 ТАХ-ний төсөв боловсруулагдаагүй, харин 52 ТАХ-ний төсвийг 2023 оны орон нутгийн төсөв батлагдсанаас хойш хугацаанд боловсруулсан байна.

Орон нутгийн хөрөнгө оруулалтын төсөвт хууль, тогтоомжид заасан шаардлага хангаагүй 58 ТАХ-г төлөвлөж, баталсан байна.

А.3. Орон нутгийн хөрөнгө оруулалтыг нэн шаардлагатай, томоохон ТАХ-г цогцоор нь хэрэгжүүлэхээр төлөвлөх шаардлагатай байна.

Төсвийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.2.4-т “Төсвийн ерөнхийлөн захирагч төсвийн удирдлагын талаар өөрийн эрхлэх асуудлын хүрээнд тухайн төсөв хэрэгжих жил болон дунд хугацаанд хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалтын арга хэмжээг жилийн төсвийн хязгаарт багтаан санхүүжилтийн бүх төрлийн эх үүсвэртэй нь уялдуулан боловсруулах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ” гэж заасан.

Мөн хуулийн 68 дугаар зүйлийн 68.2-т “Төсвийн төслийг иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаар хэлэлцэх явцад нэмж тусгах хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээг тухайн шатны төсвийг өргөн мэдүүлсэн этгээдээс энэ хуулийн 29 дүгээр зүйлд заасан шаардлагыг хангаж байгаа эсэх талаар санал, дүгнэлтийг авсны үндсэн дээр тусгана” гэж заасан байна.

Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2023 онд нийт 64,326.1 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 128 төсөл, арга хэмжээ батлагдаж, Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтын жагсаалтыг аймагт 2 удаа, Замын-Үүд суманд 3 удаа тодотгож, 17,018.9 сая төгрөгийн 80 ТАХ-г нэмж өөрчлөлт оруулан, 81,345.0 сая төгрөгийн 208 ажлыг хэрэгжүүлэхээр баталсан байна. /Хүснэгт №2/

ОНХО-ын 2023 оны хөрөнгө оруулалтын жагсаалтад өөрчлөлт оруулсан мэдээлэл

Төсөв захирагч	Анх батлагдсан төсөл, арга хэмжээ			Тодотгосон төсөл, арга хэмжээ			Нэмэгдсэн төсөл, арга хэмжээ		
	Тоо	Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн	Тоо	Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн	Тоо	Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
Аймаг	108	61,759.1	41,194.2	160	76,922.8	52,314.7	52	15,163.7	11,120.5
Замын-Үүд сум	20	2,567.0	2,548.0	48	4,422.2	4,231.0	28	1,855.2	1,683.0
Нийт	128	64,326.1	43,742.2	208	81,345.0	56,545.7	80	17,018.9	12,803.5

2023 онд хэрэгжих 81,345.0 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 208 төсөл, арга хэмжээ батлагдсанаас аймгийн хөрөнгө оруулалтаар 76,922.8 сая төгрөгийн төсөвт

Орон нутгийн төсвийн 2023 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөний хэрэгжилт, үр дүн

өртөгтэй 160 төсөл, арга хэмжээнд 52,314.7 сая төгрөгийн санхүүжилт олгохоор, Замын-Үүд сумын хөрөнгө оруулалтаар 4,422.2 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 48 төсөл, арга хэмжээнд 4,231.0 сая төгрөгийн санхүүжилт олгохоор тус тус баталжээ.

Аймгийн хөрөнгө оруулалтын жагсаалтад батлагдсан төсөл арга хэмжээг хөрөнгө оруулалтын хэрэгжих хугацаагаар нь авч үзвэл их засвар, замын сангаас хэрэгжүүлэх болон бусад шинээр хэрэгжүүлэх 131 ТАХ-д нийт батлагдсан төсвийн 52.6 хувь буюу 40,529.6 сая төгрөг, 2022 оноос шилжих болон өмнө оны хөрөнгө оруулалтын өр, УТХО-аар он дамжин хэрэгжсэн нийт 29 ажлын санхүүжилтэд 47.4 хувь буюу 36,393.4 сая төгрөгийг зарцуулахаар баталсан байна. /Дүрслэл№1/

Аймаг болон Замын-Үүд сумын хөрөнгө оруулалтын жагсаалтад батлагдсан төсөл арга хэмжээний нийт тоонд эзлэх хувийг хөрөнгө оруулалтын ангиллаар нь авч үзвэл батлагдсан төсвийн 66 хувийг 82 барилга, байгууламжийн ажилд, 16.1 хувийг 55 их засварын ажилд, 13.8 хувийг 44 тоног төхөөрөмж худалдан авах ажилд, 2 хувийг 14 ТЭЗҮ боловсруулахад, 2.1 хувийг хөрөнгө оруулалтын шинж чанаргүй бусад 12 ажлыг санхүүжүүлэхээр баталжээ. /Дүрслэл№2/

Харин хөрөнгө оруулалтын жагсаалтад батлагдсан төсөл арга хэмжээний нийт төсөвт өртөгт эзлэх хувийг хөрөнгө оруулалтын ангиллаар нь авч үзвэл батлагдсан төсвийн 68 хувь буюу 55.0 тэрбум төгрөгийг барилга байгууламжид, 16.7 хувь болох 13.1 тэрбум төгрөгийг их засварт, 13.8 хувь 11.2 тэрбум төгрөгийг тоног төхөөрөмж, 2 хувь буюу 1.7 тэрбум төгрөгийг ТЭЗҮ, 0.1 хувь 0.2 тэрбум төгрөгийг хөрөнгө оруулалтын шинж чанар агуулаагүй бусад ажлыг санхүүжүүлэхээр баталжээ. /Дүрслэл№3/

Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2023 онд хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээний жагсаалтад нэмэлт өөрчлөлт оруулсан 2023.07.04-ний өдрийн 12/05 дугаар тогтоолоор 5 ажилд олгох санхүүжилтэд 521.9 сая төгрөгийг

нэмж олгохоор, 300.0 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 1 ТАХ-г хасаж, шинээр хэрэгжүүлэх 9,112.6 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 37 ажил, 2022 онд үүссэн 16 ТАХ-д 1,793.5 сая төгрөгийн санхүүжилт олгохоор, нийт 11,128.0 сая төгрөгөөр нэмэгдүүлэн баталсан байна. Харин 2023.10.16-ний өдрийн 14/02 тогтоолоор 2,322.9 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 5 ТАХ-г жагсаалтаас хасаж, шинээр 5 ТАХ-г хэрэгжүүлэхээр тусган хөрөнгө оруулалтын жагсаалтад өөрчлөлт оруулсан байна.

Хөрөнгө оруулалтын жагсаалтыг аймгийн ИТХ-д алдаатай төлөвлөж өргөн мэдүүлснээс төсөвт нэмэлт өөрчлөлт оруулсан 2023 оны 12/05, 14/02 тогтоолын хавсралтаар хөрөнгө оруулалтын жагсаалтын төсөвт өртгийг зөрүүтэй батлуулсан байна.

Замын-Үүд сумын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2023 онд хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээний жагсаалтад 2023.07.05-ны өдрийн 10/60 дугаар тогтоолоор 5 ажилд олгох санхүүжилтэд 521.9 сая төгрөгийг нэмж олгохоор, 300.0 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 1 ТАХ-г хасаж, шинээр хэрэгжүүлэх 1,112.9 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 17 ажилд 616.0 сая төгрөгийн санхүүжилт олгохоор, 2023.11.10-ны өдрийн 14/02 тогтоолоор 306.0 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 4 ТАХ-г жагсаалтаас хасаж, шинээр 374.7 сая төгрөгийн 10 ТАХ-г хэрэгжүүлэхээр нэмж тусгасан, 2023.12.11-ний 12/69 тоот тогтоолоор шинээр 54.0 сая төгрөгийн 4 ТАХ, өмнөх тогтоолоор хассан 275.0 сая төгрөгийн 2 ажлыг дахин нэмж тусгасан байна.

Замын-Үүд сумын ЗДТГ-ын ХБТ-аас хөрөнгө оруулалтын жагсаалтыг алдаатай боловсруулж сумын ИТХ-д өргөн мэдүүлснээс төсөвт нэмэлт өөрчлөлт оруулсан 2023 оны 10/60, 14/02, 12/69 тоот тогтоолын хавсралтын хөрөнгө оруулалтын жагсаалтын төсөвт өртөг, 2023 онд санхүүжих дүнг зөрүүтэй, 12/69 тоот тогтоолын хавсралтаар жагсаалтад тодотголоос өмнө хэрэгжсэн ТАХ-үүдийг хасаж батлуулсан байна.

Төсвийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.24-т "Хөрөнгө оруулалт нь орон нутгийн төсвөөс санхүүжүүлж, тухайн шатны төсөвт хамаарах этгээдийн өмчлөлд шилжих хөрөнгийн зарлага" гэж заасан.

Мөн Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.3 "Улсын болон орон нутгийн төсөв, төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээдийн хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээний төлөвлөгөөний жагсаалтад хувийн өмчид шилжих, улсын болон орон нутгийн өмчид бүртгэх боломжгүй, нийтийн зориулалттай бус ашиг олох зорилготой төсөл, арга хэмжээ тусгахыг хориглоно", Төсвийн тухай хуулийн 6.4.2-т "Төсвийг төлөвлөх, батлах, хэрэгжүүлэх, тайлагнахад эрх бүхий байгууллага, төсвийн захирагч нь төрийн болон орон нутгийн чиг үүрэгт хамаарахгүй хөтөлбөр, арга хэмжээг санхүүжүүлэхгүй байх төсвийн зарчмыг мөрдлөг болгож, хэрэгжүүлэх үүрэгтэй" гэж заасан байна.

➤ Дээрх заалтыг зөрчиж аймгийн ИТХ-ын 2023 оны 14/02 дугаар тогтоолоор батлагдсан хөрөнгө оруулалтын жагсаалтад орон нутгийн өмчид бүртгэх боломжгүй, хөрөнгө оруулалтын шинж чанаргүй, тусламж дэмжлэгийн чанартай дараах ажлуудыг тусгаж батлуулсан байна. Үүнд:

- Сайншанд сумын 2 дугаар баг 315-р байрны гадна фасад, дээврийн засварын 88.6 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй ажил,
- Замын-Үүд сумын 118, 132, 141 байрнуудын гадна фасад сэргээн засварлах 336.0 сая төгрөгийн өртөгтэй ажил,
- Сайншанд сумын 6-р сургуулийн спорт зааланд сагсны шийд худалдан авах 29.3 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй ажил,
- Амьжиргааны баталгаажих түвшнээс доогуур орлоготой иргэдэд монгол гэр худалдан авах 350.0 сая төгрөгийн ажил,

➤ Замын-Үүд сумын ИТХ-ын 2023 оны 12/69 дугаар тогтоолоор батлагдсан хөрөнгө оруулалтын жагсаалтад орон нутгийн өмчид бүртгэх боломжгүй, хөрөнгө оруулалтын шинж чанаргүй, тусламж дэмжлэгийн чанартай дараах ажлуудыг тусгаж батлуулсан байна. Үүнд:

- Төрийн тусгай чиг үүргийг хэрэгжүүлэгч ГИХГ-т 80.0 сая төгрөгийн шатахууны зардал,
- 1 дүгээр цэцэрлэгт 3.5 сая төгрөгийн биеийн тамирын багц тоглоом нийлүүлэх,
- ЕБ-ын 1 сургууль 2 ангийн засварын 16.5 сая төгрөгийн өртөгтэй ажил,
- Тэгш гудам төслийн хүрээнд айл нүүлгэн шилжүүлэх ажлын нөхөн төлбөрт 20.0 сая төгрөг олгох,
- Замын-Үүд НААҮОНӨХХК-д шаардлагатай 20.0 сая төгрөгийн сэлбэг хэрэгсэл худалдан авах ажил,
- Сумын төв талбайд 10.0 сая төгрөгийн гацуур модны тоглоом худалдан авах ажил,
- Сумын хэмжээнд 20.0 сая төгрөгийн үр суулгац хадгалах сав худалдаж авах ажил,
- Стандарт хангасан хадгалах савны хөргүүрийн тоног төхөөрөмж худалдан авах 10.0 сая төгрөгийн ажил байна.

Хөрөнгө оруулалтын жагсаалтад орон нутгийн өмчид бүртгэх боломжгүй, хөрөнгө оруулалтын шинж чанаргүй нийт 1,183.9 сая төгрөгийн ажлыг тусгаж батлуулсан байна.

Төсвийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйл 29.1, Засгийн газрын 2021 оны 160 дугаар тогтоолд төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн хөрөнгө оруулалтын асуудал хариуцсан нэгж нь эдийн засгийн үр ашиг, нийгмийн ач холбогдол бүхий төслүүдийг эрэмбэлэн орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээний жагсаалтыг бэлтгэхээр заасан боловч аймгийн ЗДТГ-ын ХБТХОХ, Замын-Үүд сумын ХБТ нь хууль, тогтоомжид заагдсан шалгуурын дагуу хөрөнгө оруулалтыг төлөвлөөгүй, төлөвлөлттэй холбоотой баримт, материал байхгүй байна.

ОНТХО-ын төлөвлөгөөнд тусгуулах саналыг сумдаас ирүүлэхдээ хууль, журамд заасан шаардлагуудыг хангасан баримт материалыг ирүүлээгүй байхад аймгийн Засаг даргын захирамжаар томилогдсон ажлын хэсэг ТАХ-ны саналыг үнэлж эрэмбэлэн, нэгтгэн, хөрөнгө оруулалтын жагсаалтад тусгаж төлөвлөсөн байгаа нь *"Төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээг төлөвлөхдөө шаардлагатай баримт бичгийн иж бүрдэл, баримт материал, холбогдох мэдээллийг албан бичгээр болон цахим системээр ирүүлээгүй тохиолдолд хөрөнгө оруулалтын төлөвлөлтөд тусгахгүй байх"* гэсэнтэй нийцэхгүй байна.

Төсвийн тухай хуулийн 6.4.1-т *"Төсвийг төлөвлөх, батлах, хэрэгжүүлэх, тайлагнахад эрх бүхий байгууллага, төсвийн захирагч нь энэ хуулийн 5.1.3-т заасан санхүү, төсвийн зохистой удирдлагыг хэрэгжүүлэх зарчмыг төсвийг үр ашигтай, хэмнэлттэй байхаар төлөвлөж, зарцуулах байдлаар хэрэгжүүлнэ"* гэж заасан.

ОНХО-ын 2023 оны төлөвлөгөөнд тусгагдсан ТАХ-үүдийн төсөвт өртгийг авч үзэхэд зарим ажлын өртөг хэт өндөр төлөвлөгдсөн байна. Тухайлбал, Дэлгэрэх сумын Цаг уурын барилгад 244.7 сая төгрөг, Дэлгэрэх сумын ЭМТ-ийн өргөтгөлийн барилгад 854.0 сая төгрөг, Замын-Үүд сумын Иргэний хөгжлийн барилга барихад 806.6 сая төгрөгийг төлөвлөсөн байхад Дэлгэрэх суманд нийтийн биеийн тамирын талбай

байгуулахад 424.8 сая төгрөг, Замын-Үүд сумын Сүлд багийн Иргэдийн хөгжлийн талбай байгуулахад 349.8 сая төгрөгийг төлөвлөж баталсан байна.

Аудитын явцад Дэлгэрэх суманд нийтийн биеийн тамирын талбай байгуулах ажлын гүйцэтгэлийг үзэхэд ажлын тоо хэмжээнд тусгагдсан үргэлж 2 турник, чийрэгжүүлэх дасгалын 6 төхөөрөмж, 2 метрийн өргөнтэй гүйлтийн зам, сагсны талбай, хөл бөмбөгийн зүлэгтэй талбай зэрэг ажлуудыг хийсэн боловч зураг төсөвт тусгагдсан ажлыг бүрэн, чанартай хэрэгжүүлээгүй байгаа нь 2 суманд цаг уурын барилга шинээр барих хэмжээний санхүүжилтийг чанаргүй, өртөг өндөртэй ажилд төлөвлөж зарцуулжээ.

Зураг №1 /Бодит/

Мөн 2023 оны ХО-ын төлөвлөгөөнд Говийн бүсийн ахмад настны төрөлжсөн асрамжийн газрын барилгыг буулгаж, шинээр барих, Замын-Үүд суманд 500 хүний суудалтай Соёл урлагийн ордон барих ажлууд өмнө оноос шилжиж 2023 онд дуусахтай холбоотой 2 байгууламжийн тохижилтод 1,139.7 сая төгрөгийг төлөвлөсөн боловч 2024 оны 04 дүгээр сарын байдлаар тус барилгууд ашиглалтад ороогүй, харин тоног төхөөрөмжийг бэлтгэж 2023.05, 08 дугаар саруудад аймгийн ХХҮГ, Замын-Үүд сумын Спортын ордонд хүлээлгэн өгч, одоогоор ашиглагдаагүй хадгалагдаж байна.

Зураг №2 /Бодит/

Аймгийн ХО-аар хэрэгжүүлэхээр батлагдсан Хан баян зүрх хайрхны шатны 2 талаар нарны энергийн гэрэл суурилуулах ажлын төсвийг бодитой тооцож боловсруулаагүйгээс 72 ширхэг гэрлийг илүү бэлтгэж, 20.8 сая төгрөгийн санхүүжилтийг үр дүнгүй зарцуулсан байна.

ОНХО-ын төлөвлөгөөнд ТАХ-ний хэрэгцээ шаардлага, хэрэгжих хугацаа, бусад нөлөөлөх хүчин зүйлсийг уялдуулж төлөвлөснөөр нэн тэргүүнд шаардлагатай ажлыг хэрэгжүүлэх, хөрөнгө оруулалтын санхүүжилтийн өр төлбөрийн тодорхой хэсгийг барагдуулахаар байна.

Аймгийн Засаг дарга нь сумдын ОНХС-ийн хэрэгжилтэд хяналт тавьж, цаашид авах арга хэмжээг зохион байгуулах чиг үүргийн дагуу ОНХС болон бусад эх үүсвэрээс хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн хөрөнгө оруулалтыг харгалзан үзсэнээр сумын дэд бүтцийг сайжруулах, цахилгаан, дулааны шугам сүлжээ, орчны тохижилт, төсөл хөтөлбөрийн ТЭЗҮ, зураг, төсөв боловсруулах, хүн малын усан хангамж, бэлчээрийн усан хангамжийг нэмэгдүүлэх зэрэг ажлуудыг холбогдох журмын дагуу малын тоо толгойн албан татварын орлого, сумын ОНХС, хөтөлбөр арга хэмжээний зардлаас хэрэгжүүлэхээр төлөвлөхөд чиглүүлбэл ОНХО-аар томоохон ТАХ-г төлөвлөн хэрэгжүүлж, хөрөнгө оруулалтын санхүүжилтийг үр дүнтэй зарцуулах боломж бүрдэхээр байна.

Дорноговь аймгийн 2023 оны худалдан авах ажиллагааны цахим төлөвлөгөөнд 69.8 тэрбум төгрөгийн 146 төсөл арга хэмжээ зарлахаар батлагдсанаас 6.1 тэрбум төгрөгийн 61 төсөл арга хэмжээний эрхийг шилжүүлж, 8.9 тэрбум төгрөгийн 12 төсөл арга хэмжээ цуцлагдаж, 54.8 тэрбум төгрөгийн 73 төсөл арга хэмжээний гүйцэтгэгчийг шалгаруулан, гэрээ байгуулах эрх олгосон байна.

Мөн Замын-Үүд сумын хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэхээр батлагдсан 4,422.2 сая төгрөгийн 48 төсөл, арга хэмжээнээс 27 төсөл, арга хэмжээнд гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулж гэрээ байгуулан, 4 төсөл, арга хэмжээ цуцлагдсан байна. /Хүснэгт №3/

2023 онд хэрэгжүүлсэн ТАХ-ний худалдан авах ажиллагааны мэдээлэл

Төсөв захирагч	Худалдан авах ажиллагааны төрөл	Төсөл, арга хэмжээн ий тоо	Шалгаруу лсан	Амжилтгүй болсон Төсөл, арга хэмжээний	
				Тоо	Тайлбар
Аймаг	Нээлттэй тендер шалгаруулалт	68	57	11	Хүчингүй болсон 5, дахин зарлах 3, оролцогч байхгүй 1, гомдол гаргасан 1
	Харьцуулалт арга	12	12	0	-

Орон нутгийн төсвийн 2023 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөний хэрэгжилт, үр дүн

	Зөвлөх үйлчилгээний гүйцэтгэгч сонгох журам	5	4	1	Захиалагчаас хүчингүй болгосон
Замын-Үүд сум	Нээлттэй тендер шалгаруулалт	13	11	2	Тендерийн үнээс өндөр үнийн санал ирүүлсэн
	Харьцуулалт арга	14	12	2	Тендер цуцлагдсан
	Шууд гэрээ байгуулах	18			-
Нийт		130	96	14	

ТБОНӨХБАҮХАТХ-ийн 8.5-д “Энэ хуулийн 8.1 дэх хэсэгт заасан босго үнэд багтаах, эсхүл нээлттэй тендер шалгаруулалтын журмыг хэрэглэхээс зайлсхийх зорилгоор нийт төсөвт өртгийг хувааж хэд хэдэн тендер шалгаруулалт явуулахыг хориглоно” гэсэн заалтыг зөрчиж дараах ТАХ-г төсөвт тусгаж баталсан байна.

- Аймгийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэхээр батлагдсан Наадмын талбайн гадна цахилгаан хангамжийн кабелийн ажил, гадна цахилгаан хангамжийн хуваарилах шитний хайрцгууд угсрах, гадна гэрэлтүүлгийн шон угсрах ажил, гадна гэрэлтүүлгийн тэжээлийн кабель татах ажил, гадна хуваарилах шит, гэрэлтүүлгийн суурийн ажил, ерөнхий шит, кабелийн 122.0 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй ажлыг хөрөнгө оруулалтын жагсаалтад 7 ажил болгож баталсан нь нээлттэй тендер шалгаруулалтыг явуулахгүйгээр Уртын-Уул ХХК-тай шууд гэрээ байгуулан гүйцэтгүүлсэн,
- Аймгийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэхээр батлагдсан Сайншанд сумын Төв цэцэрлэгт хүрээлэнгийн мод, зүлэгжүүлэх 50.0 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй ажлыг аймгаас Сайншанд суманд эрх шилжүүлэн хэрэгжүүлсэн бөгөөд тус ажилд ХАА зарлаагүй, сумын Засаг дарга “Ажил гүйцэтгэхэд тавигдах шаардлага”-ыг баталж, Эгнэгт өрнөх ХХК-тай шууд гэрээ байгуулан гүйцэтгүүлсэн,
- Замын-Үүд сумын хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэхээр батлагдсан Сумын 1 дүгээр зуухыг буулгах ажил, 1 дүгээр зуухны шугам сүлжээ шилжүүлэх ажил, шугам сүлжээ дахин шинэчилж засварлах 40.0 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй ажилд харьцуулалтын аргаар ХАА-г зохион байгуулахаар байхад 3 ажил болгож баталснаар Замын-Үүд НААҮОНӨХХК, Замын-Үүд дулааны цахилгаан станц ТӨҮГ-тай шууд гэрээгээр гүйцэтгүүлсэн байна.

Орон нутгийн хөрөнгө оруулалтаар 2023 онд хэрэгжүүлсэн ТАХ-ний тендерт шалгарч, 3-аас дээш ажил гүйцэтгэсэн компаниудын жагсаалтыг авч үзвэл дараах байдалтай байна. /Хүснэгт № 4/

Тендерт шалгарч 3-аас дээш тооны ТАХ хэрэгжүүлсэн ААНБ-ын мэдээлэл

Тоо	Гүйцэтгэгч компанийн нэр	Гүйцэтгэсэн ТАХ-ны тоо	ТАХ-ний төсөвт өртөг /сая төгрөг/	Хэрэгжиж дуусаагүй болон чанаргүй хийгдсэн ТАХ-ний нэр
1	Эйбол ХХК	4	968.9	
2	Хан баян буурал чандмань ХХК	3	548.8	
3	Мед буян ХХК	4	225.3	
4	Дэлгэр баян хүлэг ХХК	3	818.3	1. Дэлгэрэх сумын төвд нийтийн биеийн тамирын талбай байгуулах ажил 2. Дэлгэрэх сумын Хүүхдийн цэцэрлэгийн засварын ажил 3. Хөвсгөл сумын ЕБС-ын дотуур байрны засварын ажил /чанаргүй хийгдсэн/
5	Дэлгэр баясах зам ХХК	10	8,950.9	

Орон нутгийн төсвийн 2023 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөний хэрэгжилт, үр дүн

6	Егү говь ХХК	6	481.5	
7	Эргэл хийц ХХК	3	492.0	Ус цаг уур, орчны шинжилгээний төвийн бохирыг төвийн шугам сүлжээнд холбох ажил /гэрээний хугацаа сунгагдсан/
8	Борхойн зам ХХК	6	1,312.4	
9	Дэнжийн хүү ХХК	2	556.1	
10	Густокек ХХК	3	2,095.4	
11	Энержи парагон	7	4,796.4	Хатанбулаг сумын Эрүүл мэндийн төвийн өргөтгөлийн ажил /гэрээ сунгагдсан/
12	Сүвэн-Уул ХХК	3	136.3	
13	Дорноговь АЗЗА ХХК	5	2,225.7	
14	Аусуй хөгжил ХХК	5	949.9	
15	Бумт-Оргил констракшн	3	177.8	
16	Монтех дистрибьюшн	3	251.9	
17	Өнгөт харш ХХК	3	325.4	
18	Уртын-Уул ХХК	9	791.3	
19	Сонголт нар ХХК	3	515.7	
20	Замын-Үүд дулааны станц	3	256.4	

Дээрх мэдээллээс харахад компаниуд жилд 3-10 ажлын тендерт шалгарч, давхацсан хугацаанд олон ажил гүйцэтгэсэн нь ТАХ гэрээний хугацаанд хэрэгжээгүй, мөн ажлын чанарт нөлөөлсөн байна. Тухайлбал Дэлгэр баян хүлэг ХХК нь Дэлгэрэх сумын төвд нийтийн биеийн тамирын талбай байгуулах, Дэлгэрэх сумын Хүүхдийн цэцэрлэгийн засвар, Хөвсгөл сумын ЕБС-ын дотуур байрны засварын ажлуудыг гүйцэтгэх гэрээг 2023 оны 06 дугаар сард тус тус байгуулж, гэрээний хугацаанд ашиглалтад хүлээлгэн өгсөн боловч ажлуудыг чанаргүй гүйцэтгэсэн, Энержипарагон ХХК нийт 7 ТАХ хэрэгжүүлэх гэрээ байгуулж Хатанбулаг сумын ЭМТ-ийн өргөтгөлийн ажлыг гэрээний хугацаанд гүйцэтгээгүй он дамжин хэрэгжүүлсэн байна.

Өмнө оноос шилжин хэрэгжих ТАХ-ний санхүүжих дүнг хөрөнгө оруулалтын жагсаалтад бүрэн тусгаж ИТХ-аар батлуулсан байгаа ч төсвийн тодотголоор хөрөнгө оруулалтын эх үүсвэрийг бодитой тооцоогүй олон ТАХ-г нэмэлтээр хэрэгжүүлэхээр баталсан нь өмнө оноос шилжин хэрэгжсэн, мөн шинээр батлагдан хэрэгжиж дууссан ТАХ-ний санхүүжилтийг бүрэн олгох боломжгүй болж, өр үүссэн байна.

А.4. Зарим төсөл, арга хэмжээний гүйцэтгэлийг бүрэн хянахгүй санхүүжилт олгосон байна.

Төсвийн тухай хуулийн 41 дүгээр зүйлийн 41.2.6-д "Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр худалдан авах бараа, ажил, үйлчилгээний гүйцэтгэлийн санхүүжилтийг бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах ажиллагааны гэрээ, төлбөрийн хуваарийг үндэслэн санхүүжүүлэх" гэж заасан.

Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэхээр батлагдсан 208 ТАХ-ээс 194 ажлыг хэрэгжүүлж, санхүүжилтэд нийт 41,475.5 сая төгрөгийг олгосон байна.

Аймгийн ИТХ-ын 2023.10.16-ны өдрийн 14/02 дугаар тогтоолоор шинээр хэрэгжих 131 ажилд 37,759.3 сая төгрөг, 2022 оноос шилжин хэрэгжих 9 ТАХ-г 8,367.3 сая төгрөг, 2022 онд үүссэн өр төлбөр 16 ТАХ-г 1,793.5 сая төгрөг, өмнө оноос шилжин хэрэгжих УТХО-ын 4 ТАХ-г 4,402.1 сая төгрөг, нийт 160 ТАХ-г 52,322.1 сая төгрөгөөр санхүүжүүлэхээр баталж, хэрэгжүүлсэн 150 ажлын санхүүжилтэд 38,055.7 сая төгрөгийг олгосон байна.

Аймгийн ХО-аар хэрэгжүүлэхээр батлагдсан 160 ТАХ-ээс 5,095.2 сая төгрөгийн гэрээний дүнтэй 61 ТАХ-г хэрэгжүүлэх эрхийг 11 сум, 5 байгууллагуудад шилжүүлэн хэрэгжүүлсэн байна.

Орон нутгийн төсвийн 2023 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөний хэрэгжилт, үр дүн

Замын-Үүд сумын ИТХ-ын 2023.12.11-ний өдрийн 12/69 дугаар тогтоолоор шинээр хэрэгжих 48 ТАХ-ний санхүүжилтэд 4,422.1 сая төгрөгийг баталж, хэрэгжсэн 44 ажлын санхүүжилтэд 3,419.7 сая төгрөгийг олгосон байна. /Хүснэгт №5/

ОНТХО-аар хэрэгжүүлсэн ТАХ-д олгосон санхүүжилт

/сая төгрөг/					
Төсөв захирагч	Төлөвлөлт	Төсөл, арга хэмжээний тоо	2023 онд санхүүжүүлэх дүн	Олгосон санхүүжилт	Гүйцэтгэлийн хувь
Аймаг	Шинэ	131	37,759.3	26,148.2	68.7
	2022 оноос шилжих	9	8,367.3	7,205.7	82.1
	2022 оны өр төлбөр	16	1,793.5	946.8	
	УТХО-д олгосон	4	4,402.1	3,755.0	85.3
	Дүн	160	52,322.1	38,055.8	72.7
Замын-Үүд сум	Шинэ	48	4,422.1	3,419.7	78.2
	Дүн	48	4,422.1	3,419.7	78.2
	Нийт дүн	208	56,744.2	41,475.5	73.1

Тайлант хугацаанд аймгийн ХО-аар шинээр хэрэгжих ажилд 26,148.2 сая төгрөг, 2022 оноос шилжин хэрэгжих ажилд 7,205.7 сая төгрөг, 2022 оны өр төлбөрт 946.8 сая төгрөг, өмнө оноос шилжин хэрэгжих УТХО-ын ажилд 3,755.0 сая төгрөг, нийт 38,055.8 сая төгрөгийн санхүүжилт олгосон. /Дүрслэл №4/

Замын-Үүд сумын ХО-аар шинээр хэрэгжсэн ажилд 3,419.7 сая төгрөгийн санхүүжилт олгосон. /Дүрслэл №5/

Аймаг болон Замын-Үүд сумын ХО-аар хэрэгжүүлсэн ажлуудад олгосон санхүүжилтийн хэмжээ, хувийг хөрөнгө оруулалтын төрлөөр авч үзвэл дараах байдалтай байна.

ОНТХО-аар хэрэгжүүлсэн ТАХ-д олгосон санхүүжилт /ТАХ-ний ангиллаар/

Дүрслэл №4

Дүрслэл №5

Төсвийн тухай хуулийн 6.1-д "Төсвийг төлөвлөх, батлах, хэрэгжүүлэх, тайлагнахад эрх бүхий байгууллага, төсвийн захирагч нь төсвийн зарчмыг мөрдлөг болгож, хэрэгжүүлэх үүрэгтэй", 6.4.8-д "Энэ хуулийн 5.1.3-т заасан санхүү, төсвийн зохистой удирдлагыг хэрэгжүүлэх зарчмыг төсвийг зохистой удирдаж авлага, өр төлбөр үүсгэхгүй хэрэгжүүлнэ" гэж заасан.

Аймгийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх 160 ТАХ-ний санхүүжилтэд 52,314.7 сая төгрөгийг 2023 онд олгохоор баталсан боловч орон нутгийн орлогын төлөвлөгөө биелээгүйтэй холбоотой 150 хэрэгжсэн ажлын санхүүжилтэд 38,055.8 сая төгрөгийг олгож, өмнө оноос шилжин хэрэгжсэн болон аудитад хамрагдах хугацаанд бүрэн хэрэгжиж дууссан ТАХ-ний санхүүжилтэд 3,022.4 сая төгрөгийг дутуу олгосон байна.

Аудитад хамрагдсан хугацаанд олгосон нийт 41,475.5 сая төгрөгийн санхүүжилтийг гүйцэтгэлийн баримттай тулгахад гүйцэтгэлийг бүрэн хянаагүй, зохиогч, захиалагчийн хяналтын зардлыг гүйцэтгэгч байгууллагад шилжүүлсэн, хөрөнгө оруулалтын шинж чанаргүй ажлыг санхүүжүүлсэн, урьдчилгаа санхүүжилтийг 30 хувиас хэтрүүлэн олгосон зэрэг зөрчлийг гаргасан байна. Үүнд:

- **Хатанбулаг сумын 8 айлын орон сууцны барилга:** Хатанбулаг сумын 8 айлын орон сууцны барилгын ажлын тендерийг барилга болон дулаан хангамж, цэвэр, бохирын шугам холболт, цахилгаан, гадна тохижилтын ажил гэсэн чиглэлээр зарласан байна. Барилгын ажлын 828.9 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй ажлыг Аяа ХХК-аар гүйцэтгүүлэхээр 827.3 сая төгрөгийн ДГАОНӨГ/202207064 тоот гэрээг 2023.07.03-ны өдөр байгуулсан байна. Гэтэл ажлын гүйцэтгэл 40 хувьтай байхад 2023.12.01-ний явцын гүйцэтгэлийг 73 хувиар баталгаажуулж 602.2 сая төгрөгийн санхүүжилт олгосноос захиалагч, зохиогчийн хяналтын зардал 54.1 сая төгрөгийг гүйцэтгэгч компанид шилжүүлсэн нь ажил гүйцэтгэх гэрээний 11 дүгээр зүйлд "Гэрээний төлбөрийг гэрээ байгуулснаар 30%, ажлыг гүйцэтгэж хүлээлгэж өгснөөр 70% санхүүжилт олгоно" гэж заасныг зөрчсөн байна.
- **Хатанбулаг сумын 8 айлын орон сууцны барилга:** Тус барилгын 342.9 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй нэмэлт ажлын гэрээг 2023.11.08-ны өдөр Аяа ХХК-тай байгуулж, гэрээнд заасны дагуу ажил эхлэхэд 80 хувийн урьдчилгаа санхүүжилт 274.4 сая төгрөгийг олгосон нь Засгийн газрын 2023 оны 278 дугаар тогтоолоор батлагдсан "Төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээг төлөвлөх, санхүүжүүлэх, хянах, тайлагнах журам"-ын 4.8.13 "Төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн төсвийн хөрөнгө оруулалтын санхүүжилтээр санхүүжих төсөл арга хэмжээний урьдчилгаа төлбөрийн нийт хэмжээ нь тухайн онд батлагдсан нийт санхүүжилтийн 30 хувиас ихгүй байна" гэсэн заалттай нийцэхгүй байна.
- **Замын-Үүд сум "Төрийн чиг үүргийг хэрэгжүүлэгч Гадаадын иргэн харьяатын газарт шаардлагатай техник хэрэгсэл худалдан авах ажил"-Багц-01:** Тус ажлыг Бат ахим Аженси ХХК-аар 2023.08.03-2023.09.20-ны хугацаанд гүйцэтгүүлэхээр Хо-11/2023 дугаартай 213.9 сая төгрөгийн гэрээг байгуулж, 2023.08.15-ны өдөр 40 хувийн урьдчилгаа санхүүжилтэд 85.6 сая төгрөг, мөн захиалагчийн хяналтын зардалд гэрээнд заасны дагуу 1.9 сая төгрөгийг шилжүүлсэн боловч тус ажил хийгдээгүй байна. Сумын Засаг даргын 2024.02.21-ний өдрийн 01/113 дугаар албан бичгээр Замын-үүд сумын сум дундын Цагдаагийн хэлтэст Бат Ахим Аженси ХХК-д олгосон урьдчилгаа санхүүжилт 85.6 сая төгрөг, гэрээний үнийн алданги 64.2 сая төгрөгийг тус тус гаргуулахаар хүсэлт хүргүүлсэн боловч уг асуудал шийдэгдээгүй байна.
- **Замын-Үүд сумын Наадмын талбайн хажууд ногоон байгууламжийн худаг гаргах ажил:** 35.0 сая төгрөгийн өртөгтэй ажлыг Сэнж сант ХХК-аар 2023.05.30-2023.06.30-ны хугацаанд гүйцэтгүүлэхээр ХО-08/2023 гэрээг байгуулж,

2023.06.05-ны өдөр урьдчилгаа төлбөрт 25.0 сая төгрөг шилжүүлсэн боловч, ажил хийгдээгүй байна.

- **Замын-Үүд сумын Тэгш гудам төслийн хүрээнд айл нүүлгэн шилжүүлэх ажлын нөхөн төлбөр олгох ажил:** Тус ажил хөрөнгө оруулалтын жагсаалтад тусгагдсаны дагуу иргэн Г.Гансүвдэд 20.0 сая төгрөгийг олгосон байгаа нь Төсвийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.4-т "Хөрөнгө оруулалтын төсөвт техник, эдийн засгийн үндэслэл хийгдсэн, зураг төсвөө батлуулсан, хуульд заасан бусад зөвшөөрөл олгогдсон төсөл, арга хэмжээг тусгана" гэж заасантай нийцэхгүй байна.
- **Даланжаргалан сумын Соёлын төвд тоног төхөөрөмж худалдан авах ажил:** Аймгийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэхээр батлагдсан 18.5 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй ажлыг хэрэгжүүлэх эрхийг суманд нь шилжүүлсний дагуу Эгшиглэн энтертайнмент ХХК 18.0 сая төгрөгийн тоног төхөөрөмжийг нийлүүлсэн. Харин санхүүжилтийг сумын ОНХС-ийн эх үүсвэрээс шилжүүлсэн байна.

Ажил гүйцэтгэх гэрээний хугацаа дууссан, гүйцэтгэл гараагүй ТАХ-ний санхүүжилтэд олгосон 110.6 сая төгрөгийг гүйцэтгэгч компаниудаар төлүүлэхээр хуулийн байгууллагад хандаж шийдвэрлүүлэх тухай албан шаардлага хүргүүлэхээр шийдвэрлэв.

Мөн ажил гүйцэтгэх гэрээний хугацаанд хэрэгжээгүй ТАХ-ний захиалагчийн хяналтын зардалд олгосон 1.9 сая төгрөгийг хөрөнгө оруулалтын дансанд буцаан төвлөрүүлэхээр төлбөрийн акт тогтоохоор шийдвэрлэв.

Аймгийн хөрөнгө оруулалтын эх үүсвэрээр хэрэгжүүлсэн ТАХ-ний санхүүжилт 18.0 сая төгрөгийг сумын ОНХС-д төвлөрүүлэх төлбөрийн акт тогтоохоор шийдвэрлэв.

Замын-Үүд сумын хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлсэн 248.9 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 2 ТАХ-ний санхүүжилтэд 110.6 сая төгрөгийг урьдчилан олгосон 4 гэрээний хугацаанд ажлаа хийгдээгүй, хөрөнгө оруулалтын зардлыг гүйцэтгэгчээр төлүүлэх асуудлыг эцэслэн шийдвэрлээгүй байна.

БҮЛЭГ Б. Хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээг хугацаанд нь хүлээн авсан ч зарим ажил зураг, төсвийн дагуу хийгдээгүй байна.

Б.1. Бүрэн хэрэгжиж дууссан зарим төсөл, арга хэмжээг батлагдсан зураг төсвийн дагуу хэрэгжүүлээгүй байна.

Барилгын тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.1.1-т "Барилга байгууламж нь зураг төслийн дагуу баригдсан байх", МУ-ын Иргэний тухай хуулийн 350.1-т "Ажил гүйцэтгэгч нь гэрээнд заасан ажлыг тогтоосон хугацаанд гүйцэтгэх үүрэг хүлээж, захиалагчийн өмчлөлд ямар нэгэн доголдолгүй үр дүн шилжүүлэх" гэсэн заалтыг зөрчиж дараах ажлуудыг зураг, төсвийн дагуу бүрэн хэрэгжүүлээгүй байна. Үүнд:

- **Дэлгэрэх сумын ЭМТ-ийн өргөтгөлийн барилга:** 854.1 сая төгрөгийн гэрээний үнийн дүнтэй тус ажлыг БЭМЭС ХХК гүйцэтгэж, 2023.12.20-ны өдрийн УКД-46/2023 комиссын дүгнэлтээр ашиглалтад оруулсан боловч зураг, төсөвт тусгагдсан гадна тохижилт, гал түймэр гарах эрсдэл бүхий өрөө тасалгаанд автомат гал унтраагуур байрлуулах, 2 модон сүүдрэвчийн дээврийг OSP

хавтангаар битүүлэх, саравчны доор бетон шал цутгах ажлууд хийгдээгүй, ажиглалтын 32 инчийн дэлгэцийг нийлүүлээгүй, хяналтын компьютерын процессор i7 үзүүлэлтийг хангаагүй тоног төхөөрөмжийг байрлуулсан,

- **Дэлгэрэх сумын цаг уурын барилга:** 240.5 сая төгрөгийн гэрээний үнийн дүнтэй тус ажлыг Альянстрейд ХХК гүйцэтгэж, 2023.08.18-ны өдрийн УҚД-13/2023 комиссын дүгнэлтээр ашиглалтад оруулсан боловч дулаан механикийн ажлын зураг, төсөвт тусгагдсан нам даралтын 9000BT хүчин чадалтай халаалтын тогоо, 1 тонн усны нөөцийн сав, 100 л тэлэлтийн сав тавих ажлыг ашиглагчийн хүсэлтээр өөрчилж хосолмол нам даралтын зуухыг байрлуулсан, мөн цонхонд усны хаялга төмөр хийх, 50 мм бага голчтой 17 м2 халаалтын хоолойнууд будах ажлууд хийгдээгүй,
 - **Дэлгэрэх сумын төвд нийтийн биеийн тамирын талбай шинээр байгуулах ажил:** 405.2 сая төгрөгийн гэрээний үнийн дүнтэй тус ажлыг Дэлгэр баян хүлэг ХХК гүйцэтгэж, 2023.12.06-ны УҚД-21/2023 улсын комиссын актаар ашиглалтад хүлээж авсан боловч волейболын талбай, гүйлтийн замыг резинэн будгаар будах, 100 метрийн гүйлтийн замд хашлага бетон суулгах, хөл бөмбөгийн талбайн тэмдэг тэмдэглэгээ хийх, сагсны 2 ширхэг шийт суурилуулах ажлууд хийгдээгүй,
 - **Ахмадын сувиллын үйл ажиллагаанд шаардагдах тоног төхөөрөмж худалдан авах ажил:** Тус ажлыг 4 багц болгон зарлаж, Сант зурлага, Дээшлэх нар, Сүвэн-Уул, Энержи прагон ХХК-уудтай гэрээ байгуулж, 2, 3, 4 дүгээр багцын ажлыг ТТ-07,08/2023 актаар хүлээн авсан боловч Багц-2-ын хүрээнд нийлүүлсэн 978 литртэй 2 хөлдөөгч, 1500 литрийн багтаамжтай 6 шилэн хаалгатай 2 хөргөгч, 10 листтэй духовка, 30 литрийн будаа агшаагч, 1цагт/320кг-ийн чадалтай махны машин, тогоочийн хувцас солих шилэн нүүртэй төмөр сейф 2 ширхэг, 14 кг-ын даацтай хагас автомат угаалгын машин 2 ширхэг, хаш чулуун ор 2 ширхэг тоног төхөөрөмжийг техникийн тодорхойлолтод заасан үзүүлэлтийн дагуу нийлүүлээгүй, хиншүү сорогч, шарах шүүгээтэй газан плитка 2 ширхгийг нийлүүлээгүй байна.
- Барилгын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.2-т "Улс, орон нутгийн төсөв, гадаадын зээл тусламжийн хөрөнгөөр санхүүжүүлэх барилга байгууламжийн төсвийн тооцоог мэргэшлийн зэрэгтэй төсөвчнөөр хийлгэсэн байна", 40 дүгээр зүйлийн 40.2-т "Барилгын ажлыг зураг төсөлгүйгээр гүйцэтгэхийг хориглоно" гэсэн заалтыг зөрчиж дараах ТАХ-г хэрэгжүүлж, санхүүжилт олгосон байна.
- **Замын-Үүд сумын Борхойн баян бүрд ОНӨААТҮГ-ын агуулахын зориулалттай далд зоорь барих ажил:** Тусгай стандартаар хийгдэх 63.2 сая төгрөгийн гэрээний үнийн дүнтэй, зураг, төсөвгүй тус ажлыг Арцат-Алтай Констракшн ХХК гүйцэтгэж ашиглалтад авсан,
 - **Сайншанд сумын Төв цэцэрлэгт хүрээлэнгийн мод, зүлэгжүүлэх ажил:** 50.0 сая төгрөгийн гэрээний үнийн дүнтэй ажлыг Эгнэгт өрнөх ХХК 2023.09.04-2023.10.01-ний хугацаанд гүйцэтгэхээр СШЗДТГ-ХА-13/2023 дугаартай гэрээ байгуулж, ажлыг СШК-06/23 актаар хүлээн авсан. Гүйцэтгэгч компани 0,8 га-д 640 кг олон наст зүлэг тарихаас 0,4 га талбайд 427 кг үр суулгаж зүлэгжүүлэлтийн ажлыг хийсэн боловч хүйтний улиралд хэрэгжүүлсэнтэй холбоотой ургах боломжгүй байсан тул зүлэгжүүлэлтийн үлдэгдэл ажилд 210 модыг нэмэлтээр суулгахаар харилцан тохиролцож 192 мод суулгасан байна. Ажил гүйцэтгэхэд тавигдах шаардлагад тусгагдсан 128 ширхэг мод суулгах, 240

ширхэг саванд 1200 суулгац тарих, 1.3 га талбайд усалгааны систем суурилуулах ажлууд хийгдээгүй байхад санхүүжилтийг олгосон байна.

Бүрэн хэрэгжиж дуусаагүй ашиглалтад хүлээн авсан дээрх ажлуудыг батлагдсан зураг, төсвийн дагуу бүрэн, чанартай гүйцэтгүүлж, ашиглагч байгууллагад хүлээлгэн өгөх тухай албан шаардлага хүргүүлэхээр шийдвэрлэв.

Сангийн сайдын 2023 оны А/259 дүгээр тушаалын хавсралтаар батлагдсан "Ажил гүйцэтгэх тендер шалгаруулалтын жишиг баримт бичгийн зааварчилгаа"-ны 4.1-т "Гүйцэтгэгч ажлыг гэрээнд заасан хугацаанд гүйцэтгэх боломжгүйд хүргэсэн гэнэтийн буюу давагдашгүй хүчний шинжтэй онцгой нөхцөл байдал бий болсон, холбогдох хууль тогтоомж, дүрэм, журам, стандарт шинээр батлагдсан, өөрчлөгдсөн нь ажлын гүйцэтгэлд нөлөөлөхөөр байвал, захиалагч хугацаандаа төлбөр төлөх үүргээ биелүүлээгүй, захиалагч зөвшөөрөл, баримт бичиг гаргуулах хүргүүлэх үүргээ зохих ёсоор биелүүлээгүй нь ажлын хугацаанд нөлөөлсөн тохиолдолд ажил гүйцэтгэх хугацааг сунгах тухай хүсэлт гаргаж болно", 4.4 "Захиалагч ГЕН-ийн 4.5-д заасан үндэслэлийн аль нэг нь бүрдсэн тохиолдолд гүйцэтгэгчийн хүсэлтийг үндэслэн хугацааг сунгаж болно" гэж заасан.

Аймаг, Замын-Үүд сумын хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэхээр батлагдсан 208 ТАХ-ээс 196 ажлыг 2023 онд хэрэгжүүлэхээр, 12 ажлыг 2024 онд шилжүүлэн хэрэгжүүлэхээр баталсан. Үүнээс 2023 онд 167 ажлыг гэрээний хугацаанд бүрэн хэрэгжүүлж, дуусаагүй 27 ажлыг он дамжин хэрэгжүүлэхээр гэрээг сунгасан байна.

Аймгийн ХО-аар 2022 онд хэрэгжүүлэхээр батлагдсан Замын-Үүд суманд Өрхийн эмнэлэг барих 950.1 сая төгрөгийн гэрээний үнийн дүнтэй ажлыг Төгс-Өнөд ХХК 2022.06.17-2022.11.20-ны хооронд гүйцэтгэхээр гэрээ байгуулж, материалын хомсдол үүссэн, хүйтний улиралд ажил гүйцэтгэх боломжгүй зэрэг шалтгаанаар гэрээг 2023.12.20-ыг хүртэл хугацаанд 2 удаа сунгаж, 2024.04 дүгээр сард улсын комисс ажиллаж барилгыг ашиглалтад авсан байна.

Ханги хилийн боомтын орчмын малчдад зориулсан гүний худаг гаргах 147.0 сая төгрөгийн гэрээний үнийн дүнтэй ажлыг Хулангийн ус ХХК 2023.08.16-2023.11.21-ний хугацаанд гүйцэтгэхээр гэрээ байгуулсан байна. Инженер хайгуулын ажлыг хийж уст цэгийг тогтоогоогүй төлөвлөснөөс өнөөдрийг хүртэл ус гараагүйгээс гэрээний хугацааг 2024.05.01-ийг хүртэл сунгасан байна.

Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн 13.1.4-т "Төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээний хэрэгжилтийг зохион байгуулахад төсөл, арга хэмжээ төлөвлөсөн хугацаанд бүрэн хэрэгжих боломжгүй нөхцөл үүссэн тохиолдолд гэрээ байгуулах шийдвэр гаргахгүй байх гэсэн журмыг баримтална" гэж заасан.

Гэтэл аймаг, Замын-Үүд сумын хөрөнгө оруулалтын зардлыг 07, 10, 12 дугаар саруудад тодотгож, нэмэлтээр 80 ТАХ-г хэрэгжүүлэхээр баталсан нь ТАХ-ний тендер зарлах болон гэрээ байгуулах хугацаа оройтож, төсвийн жилд бүрэн гүйцэтгэх нөхцөл үүссэн байна./Хүснэгт№6/

Төсвийн тодотголоор батлагдсан зарим ажлын гэрээ байгуулсан мэдээлэл
/сая төгрөг/

№	ТАХ-ний нэр	Гүйцэтгэгч компанийн нэр	ТАХ-ны өртөг	Тендер зарласан огноо	Гэрээ байгуулсан огноо
---	-------------	--------------------------	--------------	-----------------------	------------------------

Орон нутгийн төсвийн 2023 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөний хэрэгжилт, үр дүн

1	Айраг сумын уурын зуухны хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх	"Өлгий Хесурс" ХХК	94.5	2023.08.18	2023.10.23
2	Ус цаг уур, орчны шинжилгээний төвийн бохирыг төвийн шугам сүлжээнд холбох	"Эргэл хийц" ХХК	50.0	2023.10.25	2023.12.14
3	Саранхөхөө театрын барилгын хэсэгчилсэн дотор засвар	"Бумт оргил констракшн" ХХК	63.0	2023.09.14	2023.10.18-2023.11.15
4	Хатанбулаг сумын 8 айлын орон сууцны нэмэлт ажил	Аяа ХХК	347.1	2023.09.20	2023.11.08-2024.05.01
5	Төв цэцэрлэгт хүрээлэнгийн мод, зүлэгжүүлэх ажил	Эгнэгт өрнөх ХХК	50.0	2023.08.04	2023.09.04-2023.10.01
6	Сайншанд сумын Захирагчийн ажлын албанд сагстай өргөгч автомашин худалдан авах ажил	Цаст хан хөхий ХХК	164.5	2023.07.21	2023.10.02-2023.11.14
7	Сүлд багийн иргэдийн хөгжлийн талбайн тохижилтын ажил	Хөх оноо ХХК	349.8	2023.06.12	2023.09.05-2024.06.24
8	Замын-Үүд сумын "Борхойн баян бүрд" ОНӨААТҮГ-ын агуулахын зориулалттай далд зоорь барих	Арцат Алтай ХХК	66.0	-	2023.10.27-2023.11.30
9	Мандах наран-2 хорооллын дэд бүтэц	Замын-Үүдийн дулааны станц	226.6	2023.12.18	2023.12.22-2024.08.01
10	Замын-Үүд сумын хэмжээнд нийтийн орон сууцны гадна фасад засварлах	Мандах Таун ХХК	200.0	2023.11.06	2023.11.27-2024.01.09
11	Орентал байрнаас Элгэн баян дэлгүүр хүртэлх хавтан зам тавих	Борхойн зам ХХК	234.0	2023.12.18	2023.12.22-2024.07.15
12	Сумын нутаг дэвсгэрт шинээр гэрэлтүүлэг хийх	Алтанзавьяа ундарга ХХК	320.0	2023.12.18	2023.12.22-2024.06.30
13	Замын-Үүд суманд камерын хяналт, удирдлагын нэгдсэн систем байгуулах	Сонголт Нар ХХК	750.0	2023.11.13	2023.12.22
14	Сайншанд суманд камерын хяналт, удирдлагын нэгдсэн систем байгуулах ажил		1,587.6		
15	Аймгийн такси үйлчилгээний автомашинд хяналтын камерын хар хайрцаг худалдан авах ажил		29.0		
16	Сайншанд сумын зарим байршилд камер, гэрэлтүүлэг нэмэгдүүлэх ажил		190.4		

Төсвийн тодотголоор батлагдсан ажлуудаас 263.0 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй ажил бүрэн хэрэгжиж, 375.0 сая төгрөгийн ажлыг гэрээний хугацаанд хэрэгжүүлсэн боловч чанаргүй ажил хийгдсэн, 2,277.5 сая төгрөгийн ажлыг он дамжин хэрэгжүүлэх гэрээ байгуулж, 1,807.0 сая төгрөгийн ажлын тендер зарласан хугацаа нь он дамжиж нээгдэхтэй холбоотой 2023 онд гэрээ байгуулах боломжгүй болсон байна.

ОНХО-аар хэрэгжүүлсэн ТАХ-ний тодорхой хэсгийг чанаргүй хийгдсэн ажлууд эзэлж байгаа бөгөөд зүгшрүүлэх, тохируулах хугацаанд гүйцэтгэгч компаниуд чанаргүй гүйцэтгэсэн ажлыг хуульд заасны дагуу засварлах үүргээ бүрэн хэрэгжүүлэхгүй байгаагаас хөрөнгө оруулалтын үр дүнд сөргөөр нөлөөлж байна.

Иймд ТБОНӨХБАҮХАТХ-ийн 43 дугаар зүйлийн 43.6-д "Бараа, ажил, үйлчилгээний чанарын баталгаат болон зүгшрүүлэх тохируулах хугацаанд гүйцэтгэгчийн хүлээсэн үүргийн биелэлтийг баталгаажуулах зорилгоор гэрээний үнийн дүнгийн 5-10 хувийг уг хугацаа дуустал барьцаалах нөхцөлийг захиалагч тендерийн баримт бичигт тусгаж болно" гэж заасны дагуу гүйцэтгэгчийн үүргийн биелэлтийг хангуулах, хариуцлагуулах үүднээс гэрээний ерөнхий нөхцөлд барьцаа нөхцөлийг тусгах шаардлагатай байна.

Б.2. Аймгийн хэмжээнд 2023 онд хэрэгжсэн нийт ажлын гүйцэтгэлд мэргэжлийн байгууллагын 4 ажилтан хяналт хэрэгжүүлсэн байгаа нь захиалагчийн хяналтыг чанартай хэрэгжүүлэх боломж бүрдээгүй байна.

Барилгын тухай хуулийн 35 дугаар зүйлийн 35.1.1-д "Аймгийн Засаг дарга нь нутаг дэвсгэртээ барилгын салбарт баримтлах төрийн бодлого, хууль тогтоомж, Засгийн газрын шийдвэрийн хэрэгжилтийг зохион байгуулж, хяналт тавина" гэж заасан.

Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2023 онд хэрэгжүүлсэн ТАХ-ний ажлын гүйцэтгэлд захиалагчийн хяналтыг хэрэгжүүлэхээр аймгийн Засаг дарга ГХБХБГ-тай захиалагчийн хяналтын гэрээ байгуулж, тус албаны 1 мэргэжилтэн, гэрээт 3 инженер хэрэгжүүлсэн байна.

Захиалагчийн хяналтын зардлын санхүүжилтийн 70 хувь 41.9 сая төгрөгийг ГХБХБГ, 30 хувь 2.9 сая төгрөгийг аймгийн ЗДТГ, Зам тээврийн хөгжлийн төвд 86.5 сая төгрөг, Сайншанд сумын ХЗАА-нд 18.9 сая төгрөг, гэрээт хяналтын инженер Л.Лхамсүрэнд 20.7 сая төгрөг, нийт захиалагчийн хяналтын зардалд 170.9 сая төгрөгийг олгосон байна.

Захиалагчийн хяналтыг хэрэгжүүлсэн байдлыг авч үзэхэд мэргэжлийн боловсон хүчний тоо цөөн, хяналт тавих ажлын тоо их, хяналт хэрэгжүүлэх байршил алслагдсан зэргээс шалтгаалж захиалагч хэрэгжиж байгаа ТАХ-ний гүйцэтгэгч, зохиогч, захиалагчийг хамруулсан "Telegram group" үүсгэн ажлын явцын талаар тухай бүр мэдээлэл солилцож, үе шатны ажлын явцыг цахимаар хянаж, хяналт хийх тухай бүрт талбайн журналд өгсөн үүрэг даалгавар, зөвлөмжийг тэмдэглэсэн, цөөн тоогоор талбарт очиж хяналтыг хэрэгжүүлсэн байгаа нь захиалагчийн хяналтыг чанартай, хүртээмжтэй хэрэгжүүлэхэд нөлөөлсөн байна.

Барилгын тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.1.5-д "Захиалагч нь барилгын ажлын үе шат бүрд зохиогчийн хяналт хийлгэж, хөндлөнгийн лабораторийн шинжилгээгээр материал, хийц, бүтээц, эдлэхүүний чанар, аюулгүй байдлын техникийн үзүүлэлтийг тодорхойлуулж, холбогдох зардлыг хариуцах", Барилга, хот байгуулалтын сайдын 2016 оны 178 дугаар тушаалаар батлагдсан "Барилгын ажилд зураг, төсөв зохиогчийн хяналт тавих дүрэм"-ийн 3.1-т "Зураг, төсөв зохиогч барилгын ажлын захиалагчтай гэрээ байгуулан барилгын ажилд зохиогчийн хяналт тавина", 3.3-т "Зохиогчийн хяналт гүйцэтгэх хэлбэрийг зураг төсөл зохиогч, захиалагч, барилгын ажил гүйцэтгэгч (цаашид талууд гэх) тохиролцож гэрээгээр зохицуулна" гэж заасан.

Аймгийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлсэн 83 төсөл, арга хэмжээнд зохиогчийн хяналт хэрэгжүүлэхээр 9 компанитай 431.1 сая төгрөгийн гэрээ байгуулсан ба гэрээнд тусгагдсаны дагуу ТАХ-ний үе шатны ажлын гүйцэтгэл бүрт хяналт хэрэгжүүлж, гэрээний үүргийг бүрэн хангасан эсэх нь тодорхойгүй байхад зохиогчийн хяналтын зардлын санхүүжилтэд 80.6 сая төгрөгийг олгосон байна.

Замын-Үүд сумын хөрөнгө оруулалтын жагсаалтад батлагдсан 1,570.2 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй, 9 ТАХ-ний зураг төсөвт 13.7 сая төгрөгийн зохиогчийн хяналтын зардал тусгагдсан боловч хэрэгжсэн ажлуудад зохиогчийн хяналтыг хэрэгжүүлээгүй байна.

Сайншанд суманд аймгаас эрх шилжүүлэн хэрэгжүүлсэн ТАХ-ний гүйцэтгэлд захиалагчийн хяналт хэрэгжүүлэхээр Захирагчийн ажлын албатай гэрээ байгуулж, 18.9 сая төгрөгийг олгосон байна.

Төсвийн тухай хуулийн 69 дүгээр зүйлийн 69.1-т "Төсвийн ерөнхийлөн захирагч бүр хууль тогтоомжийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, төсвийн хөрөнгө, өр, төлбөр, орлого, зарлага, хөтөлбөр, арга хэмжээ, хөрөнгө оруулалтад санхүүгийн хяналт, шалгалт хийх, үнэлэлт, дүгнэлт, зөвлөмж гаргах, эрсдэлийн удирдлагаар хангахад чиглэсэн дотоод аудитын албыг байгуулж, дотоод аудитор ажиллуулна" гэж заасан.

Аймгийн Санхүүгийн хяналт, дотоод аудитын албанаас 2023 онд орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжсэн төсөл, арга хэмжээний төлөвлөлт, гүйцэтгэлд хяналт шалгалт хийгээгүй, дотоод аудитын чиг үүргийг хэрэгжүүлээгүй байна.

Төсвийн тухай хуулийн 64 дүгээр зүйлийн 64.1.1, 64.1.2-т аймгийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлаас хяналт хэрэгжүүлэхээр заасан.

АИТХ-ын даргаар ахлуулсан ажлын хэсэг 2023.11.06 -2023.11.17-ны хугацаанд 14 суманд "Орон нутгийн хөгжилд-Иргэдийн оролцоо" төлөөлөгчийн өдөрлөг арга хэмжээг зохион байгуулах явцдаа орон нутагт хэрэгжиж байгаа хөрөнгө оруулалт, бүтээн байгуулалтын ажлуудтай танилцсан байна.

Засгийн газрын 2021 оны 212 дугаар тогтоолоор батлагдсан "Барилга байгууламжийг ашиглалтад оруулах дүрэм"-ийн 8.2.2-т "Энэ дүрмийн 5.1, 6.1-т заасан шаардлага хангаагүй, 8.1-т заасан хугацаанд үүрэг даалгаврын биелэлт хангаагаагүй тохиолдолд татгалзсан дүгнэлт өгнө" гэж заасан.

Мөн барилга, байгууламжийг ашиглалтад оруулах дүрэмд барилга байгууламжийг ашиглалтад оруулах комисс бүрэн бүрэлдэхүүнээрээ ажиллаж, комиссын хуралдаанаас даалгасан үүрэг даалгаврын биелэлтийг хангуулж, шаардлагатай баримт бичгийг бүрдүүлэхээр заасан боловч зөвлөмж бүрэн биелэгдсэн байдалд хяналт тавиагүйгээс дараах чанаргүй хийгдсэн ажлуудыг ашиглалтад хүлээн авсан байна. Үүнд:

- **Айраг сумын ЕБС-ын I байрны их засварын ажил:** 790.5 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй тус ажлыг Хөх оноо ХХК гүйцэтгэн, 2023.12.18-ны өдрийн УКД-21/2023 тоот комиссын дүгнэлтээр ашиглалтад оруулсан боловч спорт заалны зарим сангийн хоолой будаагүй, шалыг 2 үе давхарлаж будаагүй, цахилгааны унтраалга разетикны үүр битүүлээгүй, өргөтгөл хэсгийн шал тэгш бус будаг арзайсан, 1 ангийн цонх хагархай, зарим ангиудын хаалганы доор завсартай суугдсан, ханын плитануудын чигжээс дутуу, ховхорсон байна.

Зураг №3 /Бодит зураг/

- **Айраг сумын уурын зуухны хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх ажил:** 89.0 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй ажлыг Өлгий ресурс ХХК гүйцэтгэж, 2023.11.24-ний өдрийн ТТ/2023 актаар хүлээж авсан боловч ашиглалтын явцад зууханд тэлэлт үүсэж гагнаас задарсан байна.

Зураг №4 /Бодит зураг/

- **Даланжаргалан сумын ЕБС-ийн урлаг заалны засварын ажил:** 154.7 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй тус ажлыг 2023.10.15-ны өдрийн УҚД-15/2023 комиссын дүгнэлтээр ашиглалтад авсан боловч тайзны хөшиг суурилуулах хэсгийг даацын бус материалаар хийснээс хөшиг тогтоогоогүй, паарнаас хий авах хэсгийг битүүлж хаалт хийснээс урлаг заал халаагүй, урлаг соёлын арга хэмжээнд ашиглах боломжгүй зөвхөн дүрс цацдаг LED дэлгэц нийлүүлсэн байна.

Зураг №5 /Бодит зураг/

- Даланжаргалан сумын ЕБС-ийн хичээлийн байр, спорт заалны сантехник, цахилгааны засварын ажил: 307.9 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй тус ажлыг Аббадон констракшн ХХК хийж гүйцэтгэж, 2023.08.29-ний өдөр улсын комисс хүлээн авсан байна. Засварын ажлыг цогцоор нь төлөвлөж хийгээгүй, зөвхөн цахилгаан, сантехникийг засварласнаас дотор заслыг эвдэж цахилгааны утсыг далдлаагүй, монтажийг шинэчлэхдээ задалсан хануудыг хуучин ханын өнгөөр жигд будаж засварлаагүй, сантехникийн засвартай холбоотой шал, хануудыг нүхэлснийг бүрэн бөглөж засал хийгээгүй, халаалтын радиаторуудыг дутуу будсан, ариун цэврийн өрөөний хаалт, хаалга чанаргүй хийгдсэнээс эвдэрч салсан, коридорын таазанд суурилуулсан гэрэлтүүлгүүд шатсан, муу суурилуулснаас салж унжсан байдалтай байна.

Зураг №6 /Бодит зураг/

- **Хөвсгөл сумын сум дундын өвсний фондын дээврийн засварын ажил:** 107.9 сая төгрөгийн өртөгтэй тус ажлыг Эм Ти Эм Жи ХХК гүйцэтгэж, 2023.06.22-ны өдөр актаар хүлээж авсан боловч шувуун нурууны 2 хажуу, том хаалганы зай завсрыг битүүлээгүй байна.

Зураг №7 /Бодит зураг/

- **Хөвсгөл сумын ЕБС-ын дотуур байрны засварын ажил:** 264.0 сая төгрөгийн өртөгтэй тус ажлыг Дэлгэр баян хүлэг ХХК гүйцэтгэж, 2023.10.16-ны өдрийн УҚД-16/2023 тоот улсын комиссын актаар ашиглалтад хүлээн авсан боловч гадна вакум хаалганы шил хагарсан, тасгуудын шалны хулдаас залгаасаараа урагдсан, тасгуудын хаалганы хүрээнүүд хугарч салсан, амралтын өрөөг доржлохдоо зарим хэсэгт өөдөс зүйж дэвссэн байна.

Зураг №8 /Бодит зураг/

- **Дэлгэрэх сумын төвд нийтийн биеийн тамирын талбай шинээр байгуулах ажил:** 405.2 сая төгрөгийн өртөгтэй тус ажлыг Дэлгэр баян хүлэг ХХК гүйцэтгэж 2023.12.06-ны өдрийн УКД-21/2023 улсын комиссын актаар ашиглалтад хүлээж авсан боловч волейболын тор урагдсан, хөл бөмбөгийн талбайн зүлгийн залгаасыг гүйцэт нааж бэхлээгүй, хөл бөмбөгийн талбайн хаалга бетонд бэхлээгүй, гүйлтийн замын бетон хагарч цуурсан байдалтай байна.

Зураг №9 /Бодит зураг/

- **Дэлгэрэх сумын ЭМТ-ийн өргөтгөлийн барилга:** 854.1 сая төгрөгийн өртөгтэй тус ажлыг БЭМЭС ХХК гүйцэтгэж, 2023.12.20-ны өдрийн УҚД-46/2023 тоот комиссын дүгнэлтээр ашиглалтад оруулсан боловч дархлаажуулалтын өрөөний вакум хананы шил хагарсан, үүдний дотор хаалганы чигжээсийг бүрэн хийгээгүй, халаалтын шугам хоолой болон радиаторын арын хана будаагүй, хаалгануудын бариул эвдэрсэн, галын дохиоллын самбарын шилэн хаалт байхгүй, зарим хананд цууралт үүссэн, эмнэлгийн ханын бариул салсан байдалтай байна.

Зураг №10 /Бодит зураг/

- **Дэлгэрэх сумын цаг уурын барилга:** 240.5 сая төгрөгийн өртөгтэй тус ажлыг Альянстрейд ХХК гүйцэтгэж 2023.08.18-ны өдрийн УҚД-13/2023 комиссын дүгнэлтээр ашиглалтад оруулсан боловч зарим халаалтын системийг зэврэлтээс хамгаалж будаагүй, хаалганы хроп салсан, галлагааны өрөөний дотор заслыг галлагаанд тохируулж хийгээгүй, грашийн хаалганы зай завсрыг бүрэн битүүлээгүй байна.

Зураг №11 /Бодит зураг/

➤ Дэлгэрэх сумын Хүүхдийн цэцэрлэгийн засварын ажил: 149.1 сая төгрөгийн өртөгтэй тус ажлыг Дэлгэр баян хүлэг ХХК гүйцэтгэж, 2023.10.16-ны өдрийн УҚД-17/2023 комиссын дүгнэлтээр ашиглалтад оруулсан боловч заалны гэрэлтүүлгүүд шатсан, хаалганы хүрэнүүд салсан, цахилгааны утас ил татсан, хулдаас урагдсан, гал тогооны хана, шалны плитаг жигд бус наасан, шалны хүрээний цутгасан хэсгүүдийг будаагүй, даргын өрөөний вакум хаалт болон байрны хойд талын хаалгыг хуучин материалаар хийсэн байна.

Зураг №12 /Бодит зураг/

Захиалагч, зохиогчийн хяналтыг чанартай хэрэгжүүлээгүйгээс чанаргүй хийгдсэн ажлуудыг улсын комисс хүлээн авч ашиглалтад оруулсан зөрчлийг Барилгын тухай хуулийн 14.3, 14.6-д заасны дагуу гүйцэтгэгчээр дахин гүйцэтгүүлэх тухай албан шаардлага хүргүүлэхээр шийдвэрлэв.

Б.3. Хэрэгжүүлж дууссан 1,938.1 сая төгрөгийн өртөгтэй, 10 ТАХ-г НББ-д тусгаагүй байна.

Аймгийн ЗДТГ-аас ГХБХБГ-тай байгуулсан "Захиалагчийн хяналт гүйцэтгэх гэрээ"-ний 3.5-д "Барилга байгууламжийг ашиглалтад оруулах үйл ажиллагааг холбогдох дүрэм журмын дагуу хариуцан зохион байгуулж, хөрөнгийн ашиглагч байгууллагын санхүүгийн бүртгэлд тусгуулна" гэж заасан.

Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2023 онд хэрэгжүүлсэн 79,044.7 сая төгрөгийн өртөгтэй 167 төсөл, арга хэмжээг бүрэн хэрэгжүүлж дууссан ба 1,938.1 сая төгрөгийн 10 төсөл, арга хэмжээг холбогдох байгууллагын нягтлан бодох бүртгэлд тусгаагүй байна. Үүнд:

- Алтанширээ сумын Эрүүл мэндийн төвийн дотор засварын ажил - 246.6 сая төгрөг,
- Алтанширээ сумын төвийн нийтийн орон сууцны гадна дулаан цэвэр усны шугамд холбох ажил - 401.2 сая төгрөг
- Сайншанд сумын Төв цэцэрлэгт хүрээлэнг зүлэжүүлэх ажил – 50.0 сая төгрөг,
- Ахмадын сувиллын барилгын гадна фасадны зөрүү – 335.9 сая төгрөг,
- Хүүхдийн паркийн хиймэл нуурыг хашаажуулах ажил – 49.7 сая төгрөг.
- Асрамжийн газрын үйл ажиллагаанд шаардагдах тоног төхөөрөмж худалдан авах ажил Багц -1 – 77.2 сая төгрөг,
- Ахмадын сувиллын үйл ажиллагаанд шаардагдах тоног төхөөрөмж худалдан авах ажил Багц-2 – 438.2 сая төгрөг,
- Ахмадын сувиллын үйл ажиллагаанд шаардагдах тоног төхөөрөмж худалдан авах ажил Багц-4 – 81.6 сая төгрөг,
- Уламжлалт Анагаах ухаан рашаан сувилалын төвийн харъяа Халзан уул рашаан сувилалын нийтийн бие засах газрын их засвар – 137.9 сая төгрөг,
- Иххэт сумын ЕБС-ийн дотор засвар – 119.8 сая төгрөг,

ОНХО-аар хэрэгжүүлж ашиглалтад оруулсан, дээр дурдсан ТАХ-г данс бүртгэлд тусгаагүй зөрчилд хөрөнгийг ашиглагч байгууллагын бүртгэлд тусгуулах тухай албан шаардлага өгөхөөр шийдвэрлэв.

ОНХО-аар хэрэгжүүлсэн барилга, байгууламжаас бусад ТАХ-ний талаарх мэдээллийг холбогдох байгууллагуудтай тухай бүр солилцож, ашиглагч байгууллагуудаар өмчийн цахим системд тусгуулаагүйгээс орон нутгийн хөрөнгө оруулалтаар бүрэн хэрэгжиж, ашиглалтад оруулсан ажлыг бүртгэлд тусгасан талаар нэгдсэн мэдээлэл байхгүй байна.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуульд төсвийн хөрөнгө оруулалтаар бий болсон хөрөнгө нь төрийн болон орон нутгийн өмч байхаар заасан байхад хөрөнгө оруулалтын шинж чанаргүй ажлыг төлөвлөж хэрэгжүүлснээс 2023 онд хийгдсэн нийтийн орон сууцны гадна фасад засварлах 325.4 сая төгрөгийн өртөгтэй ажил, 307.5 сая төгрөгийн өртөгтэй амьжиргааны баталгаажих түвшнээс доогуур орлоготой иргэдэд монгол гэр худалдан авах ажлыг зардалд бүртгэсэн байна.

БҮЛЭГ В. Хэрэгжүүлсэн ТАХ-ний үр дүнг хэмжигдэхүйц байдлаар төлөвлөөгүйгээс хүрсэн үр дүнг харьцуулж үнэлэх боломжгүй байна.

В.1. ОНХО-аар хэрэгжүүлсэн ажлын бодит хэрэгцээ шаардлагыг үнэлж, төлөвлөх шаардлагатай байна.

2023 онд орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар Айраг, Даланжаргалан, Хатанбулаг, Дэлгэрэх, Хөвсгөл, Замын-Үүд сумдад хэрэгжиж дууссан, ашиглалтад хүлээж авсан 33 ТАХ-ний ашиглалтын байдлыг аудитын явцад үзэхэд дараах байдалтай байна. Үүнд:

➤ **Багийн Засаг дарга нарын албан хэрэгцээнд мотоцикл худалдан авах ажил:** 227.5 сая төгрөгийн төсөвт өртгөөр "Дорнод газар ХХК"-тай гэрээ байгуулан, нийт 65 ширхэг мотоциклыг 2023 оны 10,11 дүгээр сард хүлээлгэн өгсөн байна. /Хүснэгт №7/

Орон нутгийн төсвийн 2023 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөний хэрэгжилт, үр дүн

Сумдад мотоцикл олгосон жагсаалт

№	Сумын нэр	Тоног төхөөрөмжийн нэр, үзүүлэлт	Үйлдвэрлэсэн улс, марк	/сая төгрөг/	
				Тоо ширхэг	Нийт үнэ
1	Цагдаагийн газар	Everest Мотоцикл 150cc	БНХАУ EV150-KG	10	35.0
2	Ус, цаг уур орчны шинжилгээний газар			1	3.5
3	Хамрын хийдийн тусгай хамгаалалттай газар			1	3.5
4	Байгаль орчин аялал жуулчлалын газар			1	3.5
5	Айраг			4	14.0
6	Алтанширээ			4	14.0
7	Даланжаргалан			5	17.5
8	Дэлгэрэх			4	14.0
9	Иххэт			3	10.5
10	Мандах			5	17.5
11	Өргөн			4	14.0
12	Сайхандулаан			4	14.0
13	Улаанбадрах			6	21.0
14	Хатанбулаг			4	14.0
15	Хөвсгөл			5	17.5
16	Эрдэнэ			65	227.5
		дүн			

ХО-аар нийлүүлсэн мотоциклын ашиглалтын байдлыг үзэхэд Хатанбулаг сумын ЗДТГ-ын үндсэн хөрөнгийн бүртгэлд 2027 онд ашиглалтын хугацаа дуусах 3 мотоциклыг ашиглаж байгаа, Хөвсгөл сум 2023 онд хандив тусламжийн эх үүсвэрээр 3 мотоцикл худалдан авснаас Хатанбулаг сумын багийн Засаг дарга нарын хэрэгцээнд нийлүүлсэн 6, Хөвсгөл суманд олгосон 4, нийт 10 мотоцикл ашиглагдахгүй хадгалагдаж байна.

➤ **ЕБС-ийн багш нарт зөөврийн компьютер худалдан авах ажил:** Ай нэт про ХХК-тай гэрээ байгуулан, 866.1 сая төгрөгийн өртөгтэй 254 ширхэг зөөврийн компьютерыг 2023 оны 10 сард 20 сургуульд хүлээлгэн өгсөн байна.

Мөн 2023 онд БШУГ-аас сургалтын цахим орчныг сайжруулах чиглэлээр 835.4 сая төгрөгийн өртөгтэй 188 зөөврийн компьютерыг 22 сургуульд олгосон байна.

Боловсролын салбарын 2022 оны статистик мэдээнээс харахад аймгийн хэмжээнд ЕБС-уудад нийт 698 багш ажиллаж, багш нарын хичээл сургалтын үйл ажиллагаанд 562 зөөврийн компьютер ашиглаж байсан бөгөөд 2023 онд хэрэгжүүлсэн ТАХ-ний хүрээнд 698 багшийн хэрэгцээнд 1004 зөөврийн компьютер ашиглагдаж, хэрэгцээ бүрэн хангагдсан байна. /Хүснэгт №8/

Компьютер олгосон жагсаалт

№	Сургуулийн нэрс	Зөөврийн компьютерын тоо ширхэг	Дагалдах хэрэгсэл
1	Сайншанд 1-р сургууль	8	Цүнх
2	Сайншанд 2-р сургууль	15-1	Цүнх
3	Сайншанд 3-р сургууль	31-21	Цүнх
4	Сайншанд 5-р сургууль	22-14	Цүнх
5	Сайншанд 6-р сургууль	5	Цүнх
6	Замын-Үүд 1-р сургууль	43	Цүнх
7	Замын-Үүд 2-р сургууль	9	Цүнх
8	Замын-Үүд 3-р сургууль	31	Цүнх
9	Зүүнбаян сургууль	14	Цүнх
10	Иххэт	9	Цүнх
11	Алтанширээ	11	Цүнх

Орон нутгийн төсвийн 2023 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөний хэрэгжилт, үр дүн

12	Даланжаргалан	15	Цүнх
13	Дэлгэрэх	10	Цүнх
14	Мандах	1	Цүнх
15	Өргөн	4	Цүнх
16	Сайхандулаан	5	Цүнх
17	Улаанбадрах	1	Цүнх
18	Хатанбулаг	4	Цүнх
19	Хөвсгөл	8	Цүнх
20	Эрдэнэ	8	Цүнх
Дүн		254	

Ханги боомтын ЭМТ-ийн барилгын ажил: Хатанбулаг сумын нутагт харьяалагдах Ханги Мандалын боомт нь суурьшлын томоохон бүс болон хөгжиж байгаа бөгөөд Ханги боомтын 1,974.2 сая төгрөгийн өртөгтэй ЭМТ-ийн барилгыг Энержи парогон ХХК гүйцэтгэж, 2023 оны 12 дугаар сард ашиглалтад хүлээн авсан байна. 2024 оны 3 сарын байдлаар уг эмнэлэг нь 2 эмч, 1 сувилагчийн орон тоотойгоор 73 хүнд амбулаторийн үзлэг, 3 хүнд яаралтай түргэн тусламж, 11 хүнд урьдчилан сэргийлэх үзлэг, 9 хүнд тус бүр 7 хоногоор өдрийн эмчилгээг хийж, эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг газар дээр нь цаг алдалгүй, түргэн шуурхай хүргэн ажиллаж байна.

Хөвсгөл сумын Сум дундын өвсний фондын дээврийн засварын ажил: 107.9 сая төгрөгийн тус ажлыг Эм ти эм жи ХХК гүйцэтгэж, 2023 оны 06 дугаар сард ашиглалтад хүлээн авсан байна. Сумдын өвс, тэжээлийн чанар байдлыг алдагдуулахгүй, аюулгүй орчинд хадгалах нөхцөлийг бүрдүүлэхээр тус ажлыг хэрэгжүүлсэн ч ажил чанаргүй хийгдсэн нь өвс тэжээлийн чанар байдлыг алдагдуулахгүй хадгалах нөхцөл бүрдээгүй байна.

Дэлгэрэх сумын ЭМТ-ийн өргөтгөлийн барилга барих ажил: 854.0 сая төгрөгийн өртөгтэй тус ажлыг Бэмэс ХХК гүйцэтгэж, 2023 оны 12 дугаар сард ашиглалтад хүлээн авсан. ЭМТ-ийн өргөтгөл шинээр баригдаж, ашиглалтад хүлээн авснаар эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний чанар, хүртээмж нэмэгдэх, цаашлаад хөдөө орон нутагт суурьшиж ажиллах боловсон хүчний ажиллаж, амьдрах орчныг бүрдүүлсэн байна.

Онцгой байдлын газрын автомашины граш барих ажил: 231.4 сая төгрөгийн өртөгтэй тус ажлыг Эйбол ХХК гүйцэтгэж, 2023 оны 05 дугаар сард ашиглалтад хүлээн авсан байна. ОБГ-ын үйл ажиллагаанд 16 автомашиныг ашиглаж, байгууллагын хуучин грашид тусгай зориулалтын 4 автомашиныг байрлуулдаг байсан бол орон нутгийн хөрөнгө оруулалтаар шинэ граш барьж өгснөөр 7 машины бэлэн байдлыг хангаж, байрлуулах боломжтой болсон байна.

Сайншанд сумын Ү1 багийн гэр хорооллын гудамжинд цэвэр усны шугам татах ажил: 6 дугаар багийн гэр хорооллын 30 айл өрхийг цэвэр усны шугамд холбох 129.0 сая төгрөгийн ажлыг Ингүүмэл оргил ХХК гүйцэтгэж, 2023 оны 09 сард ашиглалтад хүлээлгэж өгсөн боловч хэдэн айл өрх шугамд холбогдсон талаар мэдээлэл байхгүй, Чандмань-Илч ОНӨХХК-д 12 айл техникийн нөхцөл гаргуулахаар хүсэлт өгсөн байна.

Замын-Үүд сумын I багт Иргэдийн хөгжлийн төвийн барилга барих ажил: 796.5 сая төгрөгийн ажлыг Мандах наран сүлжээ ХХК гүйцэтгэж, 2023 оны 09 дүгээр сард ашиглалтад хүлээн авсан ч барилгыг зориулалтаар ашиглаагүй, Замын-Үүд суманд шинээр баригдах өрхийн эмнэлгийн барилгын ажил гэрээний хугацаанд хэрэгжиж дуусаагүйгээс тус барилгын 1 дүгээр давхарт өрхийн эмнэлэг байрлаж үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Сайншанд сумын III багт байрлах Говь парк цэцэрлэгт хүрээлэнг хашаажуулах ажил: 87.5 сая төгрөгийн өртөгтэй ажлыг Ховд сафари ХХК гүйцэтгэж, ашиглалтад хүлээж авсан байна. Аймагт ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх ажлын хүрээнд Говь парк цэцэрлэгт хүрээлэнг байгуулан, нийт 2 төрлийн 8350 ширхэг мод тарьж, арчилж ургуулах, хамгаалах зорилгоор хашаажуулсан боловч гаднын хүчин зүйлээс шалтгаалан хашаа, хаалга эвдэрсэн байгаа нь мод хамгаалах зорилт хангагдаагүй байна.

Засгийн газрын 2021 оны 160 дугаар тогтоолоор батлагдсан "Төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээг төлөвлөх, санхүүжүүлэх, хянах, тайлагнах журам"-ын 2.1.2.1-т заасан төслийн саналыг аргачлалд заасан шалгуур үзүүлэлтээр судлан шинжилж, эрэмбэлэх, үнэлэх гэсэн заалтыг бүрэн хэрэгжүүлж, ТАХ-ний хэрэгцээ шаардлагыг үнэлж төлөвлөөгүйгээс ОНХО-ын санхүүжилтийг үр ашиггүй зарцуулах эрсдэл байна.

В.2. Хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлсэн ТАХ-ний хэрэгжилтийн хүрэх үр дүнг үнэлж, хэмжих боломжтой байдлаар төлөвлөөгүй байна.

Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 11.2-т "Энэ хуулийн 6 дугаар зүйлд заасан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичгийн төсөлд зорилго, зорилт, шалгуур үзүүлэлт, суурь болон зорилтот түвшин, хэрэгжүүлэх арга зам, үе шат, хүрэх үр дүн, бодлогыг хэрэгжүүлснээр эдийн засаг, нийгэм, байгаль орчинд бий болох үр нөлөө, эрсдэл, санхүүгийн эх үүсвэр, хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний төлөвлөгөө, хариуцах байгууллагыг тусгана" гэж заасан.

Төсвийн тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 22.6.6-д "Төсвийн төвлөрүүлэн захирагч нь өөрийн батлагдсан төсвийг төсвийн шууд захирагч бүрээр", 22.2.3-22.2.6-д заасан ангиллаар, хүрэх үр дүнгийн хамт батлах" гэж заасан байдаг.

Хөгжлийн бодлого төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5.2.8-т "Судалгаа, шинжилгээнд үндэслэсэн байх зарчим гэж хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичгийн зорилго, зорилт, хүрэх үр дүнг тодорхойлохдоо нөөцийн хязгаарлалт болон эрсдэлийг харгалзан үзэж, тогтоосон хугацаанд биелүүлэх боломжтой, бодит, хэмжигдэхүйц зорилго, зорилт дэвшүүлэхийг", 5.2.9-д "Зорилго, зорилт хэмжигдэхүйц байх зарчим гэж хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичгийн зорилтын гүйцэтгэлийг бодлого, төлөвлөлтийн үйл явцад тодорхой тоон болон чанарын үзүүлэлт бүхий шалгуур үзүүлэлтийг ашиглан үнэлж, хэмжих боломжтой байх" гэж заасан.

Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлаар хөрөнгө оруулалтын жагсаалтыг батлуулахдаа ТАХ бүрийн хүрэх үр дүнг төлөвлөж хүргүүлээгүй байна. Мөн орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлсэн төсөл, арга хэмжээнүүд нь аймгийн дунд болон богино хугацааны бодлогын баримт бичигт тусгагдсан боловч бодлогын баримт бичигт зорилтот түвшний хүрэх үр дүнг хэмжигдэхүйц, тодорхой байдлаар тусгаж боловсруулаагүйгээс хэрэгжүүлсэн ТАХ-ний төлөвлөсөн болон хүрсэн үр дүнг хэмжиж харьцуулах боломжгүй байна.

ДҮГНЭЛТ:

Аудитын явцад цуглуулсан нотлох баримт, аудитын дүнд үндэслэн дараах дүгнэлтийг гаргаж байна. Үүнд:

- ОНТХО-аар 2023 онд 64,326.1 сая төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 128 төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр баталж, төсвийн тодотголоор 80 ТАХ-г нэмж, 81,345.0 сая төгрөгийн 208 ажлыг хэрэгжүүлэхээр батлан, 194 ТАХ-ний санхүүжилтэд 41,475.5 сая төгрөгийг олгосноос 71.2 хувь 29,567.9 сая төгрөгийг шинээр хэрэгжих ажилд, 26.4 хувь 10,960.8 сая төгрөгийг өмнө оноос шилжин хэрэгжих ажилд, 2.4 хувь болох 946.7 сая төгрөгийг 2022 оны өр төлбөрт олгосон байна.
- Аймгийн ХО-аар 2023 онд хэрэгжүүлэх 160 ТАХ-ний санхүүжилтэд 52,314.7 сая төгрөгийг олгохоор баталсан ч орон нутгийн орлогын төлөвлөгөө биелээгүйтэй холбоотой 38,055.8 сая төгрөгийг олгож, өмнө оноос шилжин хэрэгжсэн, бүрэн хэрэгжиж дууссан ТАХ-ний санхүүжилтэд нийт 3,022.4 сая төгрөгийн санхүүжилтийг дутуу олгож, хөрөнгө оруулалтын зардлын өр үүссэн байна.
- Аймгийн хөрөнгө оруулалтаар 2023 онд шинээр болон он дамжин хэрэгжүүлэхээр баталсан 160 ТАХ-г дунд хугацааны бодлогын баримт бичгүүдэд бүрэн тусгасан ч жилийн хөгжлийн төлөвлөгөөнд тусгагдаагүй 50 ТАХ-г АИТХ-аар тодотгож батлуулсан байна.
- Замын-Үүд сумын хөрөнгө оруулалтаар 2023 онд шинээр хэрэгжүүлэхээр баталсан 48 ТАХ-ээс 37 нь дунд хугацааны бодлогын баримт бичигт тусгагдсан, тусгагдаагүй 11 арга хэмжээг баталж хэрэгжүүлсэн байна.
- Хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх нийт ТАХ-ний хэрэгжилтийн хүрэх үр дүнг үнэлж, хэмжихүйц байдлаар төлөвлөөгүй, мөн төсвийн төлөвлөлтийн шаардлага хангаагүй, техникийн нөхцөл олгогдоогүй, төсөв батлагдсанаас хойш зураг төсөв боловсруулагдсан, мөн зураг, төсөвгүй 58 ТАХ-г төлөвлөж батлуулсан байна.
- Аймаг, Замын-Үүд сумын хөрөнгө оруулалтын жагсаалтад орон нутгийн өмчид бүртгэх боломжгүй, хувийн өмчид шилжих, хөрөнгө оруулалтын шинж чанаргүй, дэмжлэг үзүүлэхэд чиглэгдсэн нийт 1,183.9 сая төгрөгийн ажлыг тусгаж батлуулсан нь төлөвлөлтийн үр дүнд чиглэсэн байх зарчим хангагдаагүй байна.
- Хөрөнгө оруулалтын жагсаалтыг аймаг, сумын ИТХ-д алдаатай төлөвлөж өргөн мэдүүлснээс ИТХ-ын тогтоолын хавсралт дахь 2023 онд хэрэгжүүлэх ТАХ-ний нийт төсөвт өртөг, 2023 онд санхүүжүүлэх дүнг зөрүүтэй тусгаж батлуулсан байна.
- Аймгийн хэмжээнд төсвийн тодотголоор 80 ажлыг нэмэлтээр баталсан нь тендер зарлах хугацаа оройтож, тендер нээх хугацаа он дамжсанаас зарим ТАХ төлөвлөсөн хугацаанд хэрэгжээгүй байна.
- Төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэгч гүйцэтгэгч зарим компани 3-10 тендерт шалгарч, давхацсан хугацаанд олон ажил гүйцэтгэх гэрээ байгуулж, богино хугацаанд хэрэгжүүлснээс зарим ажил чанаргүй хийгдэж, гэрээний хугацаанд хэрэгжээгүй байна.
- Аймгийн Наадмын талбайн гадна цахилгаан хангамжийн 122.0 сая төгрөгийн ажил, Замын-Үүд сумын 1 дүгээр зуухыг буулгах, шилжүүлэх, шинэчилж засварлах 40.0 сая төгрөгийн өртөгтэй ажлыг хэд хэдэн ажил болгож баталснаас ХАА-д тендер шалгаруулалтын холбогдох аргыг мөрдөөгүй байгаа нь ТБОНӨХБАҮХАТХ-ийн 8.5 дахь заалтыг зөрчсөн байна.
- Аймгийн ХО-аар хэрэгжүүлсэн зураг төсөвгүй, зураг, төсвийн дагуу хийгдээгүй, техникийн тодорхойлолтын дагуу нийлүүлээгүй 5 ТАХ, Замын-Үүд сумын ХО-аар

хэрэгжүүлсэн гэрээний хугацаа дууссан, ажил хийгдээгүй, зураг төсөвгүй 3 ТАХ-ний санхүүжилтийг гүйцэтгэлд үндэслэхгүй олгосон байна.

- Аймгийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлсэн 18.0 сая төгрөгийн өртөгтэй Даланжаргалан сумын Соёлын төвд тоног төхөөрөмж худалдан авах ажлын санхүүжилтийг аймгийн ОНХС-ийн эх үүсвэрээс олгосон байна.
- Аймгийн ХО-аар хэрэгжүүлсэн ТАХ-ний зохиогчийн хяналт хийх гэрээнд тусгагдсан үүргийг бүрэн биелүүлсэн эсэхийг үнэлэхгүйгээр 80.6 сая төгрөгийг хөрөнгө оруулалтын зардлаас олгож, Замын-Үүд сумын хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлсэн 9 ТАХ-ний төсөвт 13.7 сая төгрөгийн зохиогчийн хяналтын зардал тусгагдсан боловч зохиогчтой гэрээ байгуулаагүй, зохиогчийн хяналтыг хэрэгжүүлээгүй байна.
- Захиалагчийн хяналт хэрэгжүүлэх мэргэжлийн боловсон хүчний тоо цөөн, хяналт тавих ажлын тоо олон, ТАХ хэрэгжиж байгаа байршил алслагдсан зэрэг нөхцөлүүд нь хяналтыг тогтмол, чанартай, хүртээмжтэй хэрэгжүүлэхэд нөлөөлсөн байна.
- Аймгийн хэмжээнд төсвийн тодотголоор 80 ажлыг нэмэлтээр баталсан нь тендер зарлах хугацаа оройтож, тендер нээх хугацаа он дамжсан, богино хугацаанд чанаргүй ажил хийгдсэн байна.
- Санхүүгийн хяналт, дотоод аудитын албанаас 2023 онд ОНТХО-ын төлөвлөлт, зарцуулалтад хяналт шалгалт хийгээгүй, дотоод аудитын чиг үүргийг хэрэгжүүлээгүй байна.
- Барилга, байгууламжийг ашиглалтад оруулах улсын комисс өгсөн үүрэг даалгаврын биелэлтийг бүрэн хангуулаагүйгээс чанаргүй хэрэгжүүлсэн 3,362.9 сая төгрөгийн өртөгтэй 11 ТАХ-г ашиглалтад авсан байна.
- Аймгийн ХО-аар 2023 онд бүрэн хэрэгжүүлж дууссан 1,083.4 сая төгрөгийн өртөгтэй 5 төсөл, арга хэмжээг ашиглагч байгууллагын нягтлан бодох бүртгэлд тусгаагүй байна.

Аудитаар нийт 28,224.9 сая төгрөгийн зөрчил илрүүлж, 19.9 сая төгрөгийн 2 төлбөрийн акт тогтоон, 21,388.3 сая төгрөгийн зөрчил арилгах тухай 4 албан шаардлага хүргүүлж, холбогдох албан тушаалтнуудад 13 зөвлөмж хүргүүлэв.

ЗӨВЛӨМЖ

Аудитын дүн, дүгнэлт, нотлох зүйлст үндэслэн дараах зөвлөмжийг өгч байна.Үүнд:

АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГА О.БАТЖАРГАЛ ТАНАА:

1. Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөг боловсруулахдаа санхүү, төсвийн зохистой удирдлагыг хэрэгжүүлэх зарчмыг баримтлан техник, эдийн засгийн үндэслэл хийгдсэн, зураг, төсөв боловсруулагдсан, хуульд заасан бусад зөвшөөрөл олгогдсон, орон нутгийн өмчид бүртгэх боломжтой, хөрөнгө оруулалтын шинж чанартай, бодлогын баримт бичигт тусгагдсан томоохон ажлуудыг цогцоор нь хэрэгжүүлэхээр, ТАХ бүрийн хүрэх үр дүнг үнэлж, хэмжих боломжтой байдлаар төлөвлөж, Төсвийн тухай хуулийн 29.4, Барилгын тухай хуулийн 12.1.1 дэх заалтын хэрэгжилтийг хангаж ажиллах.
2. Төсвийн тухай хуулийн 65.1.1-т заасан орон нутгийн төсвийн удирдлага, санхүүжилтийн талаарх бүрэн эрхийн дагуу орон нутгийн төсвийн төсөл, түүний тодотголын төсөлд хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх ТАХ-ний төсөвт өртөгт орох өөрчлөлтийг үнэн зөв тооцон боловсруулж, аймгийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлаар батлуулах.
3. ТБОНӨХБАҮХАТХ-ийн 8.5 дахь заалтад нийцүүлж орон нутгийн хөрөнгө оруулалтын жагсаалтад ТАХ-ний төсөвт өртгийг хувааж төлөвлөж, батлуулахгүй байх.
4. ОНХО-аар хэрэгжүүлсэн ТАХ-г ашиглалтад хүлээж авах комиссыг Засгийн газрын 2021 оны 212 тогтоолоор батлагдсан "Барилга байгууламжийг ашиглалтад оруулах дүрэм"-д заасан "..... зураг төсөл, техникийн үзүүлэлт, шаардлагын дагуу гүйцэтгэсэн байдал, хяналт хэрэгжүүлсэн захиалагч, зохиогч, техникийн комиссын гишүүдийн өгсөн үүрэг даалгаврын биелэлтийг хангасан эсэхийг дүгнэж, хэрэгжилтийг бүрэн хангуулан ТАХ-г ашиглалтад оруулах дүгнэлтийг гаргах" гэсэн чиг үүргийг бүрэн хэрэгжүүлэхэд чиглүүлж, хөрөнгө оруулалтын чанар байдал, үр дүнг нэмэгдүүлэх.
5. Барилгын тухай хуулийн 38 дугаар зүйлд заасан зохиогчийн техникийн хяналтыг барилгын ажлын үе шатанд гэрээний үндсэн дээр гүйцэтгэх, барилга байгууламжийн хийц бүтээц, материалд хөндлөнгийн лабораторийн шинжилгээ хийлгэж баталгаажуулах, барилга байгууламжийг ашиглалтад зүгшрүүлэх, тохируулах хугацаанд өөрийн буруутай үйлдлээс гарсан хохирлыг хариуцах зэрэг зохиогчийн чиг үүргийг чанартай хэрэгжүүлсэн, мөн зохиогчийн хяналт хийх гэрээнд тусгасан хяналтыг бүрэн хэрэгжүүлсэн эсэхийг дүгнэж, үр дүнд үндэслэн хяналтын зардлыг олгох.
6. ОНХО-аар хэрэгжүүлэх ТАХ-нд захиалагчийн хяналтыг хэрэгжүүлэхдээ ЗГ-ын 2017 оны 170 дугаар тогтоолоор батлагдсан "Барилгын ажлын захиалагчийн дүрэм"-ийн 2.5-д захиалагчийн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх этгээд нь мэргэжлээрээ 5-аас доошгүй жил ажилласан, ажлын дадлага туршлага бүхий бүрэлдэхүүнтэй байхаар заасны дагуу шинээр баригдах барилга, байгууламжид захиалагчийн хяналтыг хэрэгжүүлэх багийг нарийн мэргэжлийн инженерүүдээс бүрдүүлэх, аймгийн ГХБХБГ-ын мэргэжлийн боловсон хүчний нөөцөд тохируулан захиалагчийн хяналт хийх ажлыг хариуцуулж, ХО-аар чанартай үр дүн бий болгоход анхаарах.
7. Төсвийн тухай хуулийн 69 дүгээр зүйлийн 69.1-д заасан ТЕЗ-ийн дэргэдэх дотоод аудитын байгууллага нь ОНХО-аар хийгдсэн ТАХ-ний үр дүнд санхүүгийн

хяналт, шалгалт хийх, үнэлэлт, дүгнэлт гаргах чиг үүргийн дагуу СХДАА-ны хяналт шалгалтын төлөвлөгөөнд жил бүр тусган хэрэгжүүлэх чиглэл өгч, хуульд заасан үүргийн хэрэгжилтийг хангуулах.

ЗАМЫН-ҮҮД СУМЫН ЗАСАГ ДАРГА Б.АНХБАЯР ТАНАА:

1. Сумын хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөг боловсруулахдаа санхүү, төсвийн зохистой удирдлагыг хэрэгжүүлэх зарчмыг баримтлан техник, эдийн засгийн үндэслэл хийгдсэн, зураг, төсөв боловсруулагдсан, хуульд заасан зөвшөөрөл олгогдсон, орон нутгийн өмчид бүртгэх боломжтой, хөрөнгө оруулалтын шинж чанартай ТАХ-г төлөвлөж, Төсвийн тухай хуулийн 29.4, Барилгын тухай хуулийн 12.1.1 дэх заалтын хэрэгжилтийг хангаж ажиллах.
2. Төсвийн тухай хуулийн 66.1.1-т заасан орон нутгийн төсвийн удирдлага, санхүүжилтийн талаарх бүрэн эрхийн дагуу орон нутгийн төсвийн төсөл, тодотголын төсөлд хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх ТАХ-ний төсөвт өртөгт орох өөрчлөлтийг үнэн зөв тооцож, ажлын тоо хэмжээг бүрэн тусган боловсруулж, сумын Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлаар батлуулах.
3. ТБОНӨХБАҮХАТХ-ийн 8.5 дахь заалтад нийцүүлж сумын хөрөнгө оруулалтын жагсаалтад ТАХ-ний төсөвт өртгийг хувааж төлөвлөж, батлуулахгүй байх.
4. Сумын ХО-аар хэрэгжих ТАХ-ний гүйцэтгэлд Барилгын тухай хуулийн 38 дугаар зүйлд заасан зохиогчийн чиг үүргийг хяналт хийх гэрээний үндсэн дээр гүйцэтгүүлж, чанартай барилга байгууламж баригдах нөхцөлийг бүрдүүлэх.

САЙНШАНД СУМЫН ЗАСАГ ДАРГА Ч.ТҮВШИНТӨР ТАНАА:

1. Барилгын тухай хуулийн 14.1.1 "Барилга байгууламж нь зураг төслийн дагуу баригдсан байх" гэсэн заалтыг мөрдөж, зураг төсөвгүй ажил хэрэгжүүлэхгүй байх, аймгаас эрх шилжүүлсэн ТАХ-г чанартай, үр дүнтэй хэрэгжүүлэх.

ХУДАЛДАН АВАХ АЖИЛЛАГААНЫ ГАЗРЫН ДАРГЫН ҮҮРГИЙГ ТҮР ОРЛОН ГҮЙЦЭТГЭГЧ Ц.САРУУЛЦОГТ ТАНАА:

1. ОНХО-аар хэрэгжүүлэх ТАХ-ний тендерийн баримт бичигт ТБОНӨХБАҮХАТХ-ийн 14 дүгээр зүйлд заасан ерөнхий нөхцөлд магадлагаар тусгасан сүүлийн 3 жилийн хугацаанд ХАА-д оролцохдоо гэрээний үүргээ биелүүлсэн байдал, тендерт оролцогчийн хэрэгжүүлж байгаа буюу хэрэгжүүлэх эрх авсан гэрээний талаарх мэдээллийг гаргуулахаар тусгайлан зааж, ТАХ-г хугацаанд нь чанартай хэрэгжүүлэх үүднээс компаниудыг олон ТАХ-г зэрэг гүйцэтгүүлэхгүй байх бодлогыг баримтлах.

ХЯНАСАН:

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ

АУДИТОР:

АУДИТЫН МЕНЕЖЕР:

Т.ГАН-ӨЛЗИЙ

У.ОЮУНТҮЛХҮҮР

АУДИТЫГ ГҮЙЦЭТГЭСЭН БАГИЙН ГИШҮҮД :

АХЛАХ АУДИТОР:

АУДИТОР:

АУДИТОР:

Э.АНХЦЭЦЭГ

Э.УРАНГУА

Э.ЭРДЭНЭСУВД

АУДИТЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ХАМТРАН ОРОЛЦСОНД
ТАЛАРХАЛ ИЛЭРХИЙЛБЕ.